

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Diplomová práce

2015

Radek Hendrych

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Radek Hendrych

Determinanty postojů vybraných politických stran zemí EU27 k tureckému rozšíření Unie

Diplomová práce

Praha 2015

Autor práce: **Radek Hendrych**

Vedoucí práce: **doc. JUDr. PhDr. Ivo Šlosarčík, LL.M., Ph.D.**

Rok obhajoby: **2015**

Bibliografický záznam

HENDRYCH, Radek. *Determinanty postojů vybraných politických stran zemí EU27 k tureckému rozšíření Unie*. Praha, 2015. 96 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra západoevropských studií. Vedoucí diplomové práce doc. JUDr. PhDr. Ivo Šlosarčík, LL.M., Ph.D.

Abstrakt

Předložená diplomová práce analyzuje potenciální determinanty formování postojů vybraných relevantních politických stran členských zemí EU27 k případnému tureckému přistoupení k Evropské unii. Bilaterální vazby mezi Unií a Tureckou republikou prošly velmi pestrou genezí. Otázka přímé turecké participace na eurounijním projektu však doposud zůstává nerozřešena a stále rezonuje napříč zúčastněnými stranami. Fenomén případného tureckého vstupu je tedy vysoce aktuálním tématem. Názor politických stran na tento partikulární problém je studován pro jejich exkluzivní postavení v systémech zastupitelských demokracií, v nichž zprostředkovávají nezbytné propojení mezi státem a společností. V kontextu eventuálního rozšíření EU o Turecko by se pak přímo podílely na jeho konfirmaci parlamentní cestou, nebo by v případě konání obecných ratifikačních referend mobilizovaly elektorát či (spolu)formovaly jeho názory. Diplomová práce rozlišuje dvě ústřední skupiny nezávisle proměnných, u nichž lze na základě akceptovaného teoretického rámce důvodně předpokládat, že by mohly kvalifikovaně explikovat názory zkoumaných politických stran na turecké rozšíření Unie. Konkrétně se jedná o faktory ideologické a širší objektivní povahy. První skupina diferencuje jednotlivé strany s přihlédnutím k jejich (širšímu) ideologickému profilu. Druhá kategorie shlukuje politické subjekty do různorodých rodin podle jasně vymezených kritérií objektivního rázu za účelem ověření názorové shody, respektive rozdílnosti mezi těmito třídami stran. V diplomové práci se podařilo identifikovat a důkladně diskutovat portfolio signifikantních vysvětlujících znaků, jež věrohodně zachycují studované postoje politických stran k tureckému rozšíření Unie.

Klíčová slova

EU, EU27, GAL/TAN, politické strany, rozšíření EU, turecké členství v EU, Turecko

Abstract

The present thesis analyzes possible determinants shaping attitudes of selected relevant political parties from the EU27 Member States to the potential Turkish accession to the European Union. Bilateral relationships between the EU and the Turkish Republic have been evolving multifariously and long-windedly. However, the question of the direct Turkish participation in the EU's project remains unresolved, and still resonates across all stakeholders. The phenomenon of the eventual Turkish joining is a very topical issue. In particular, the views of the political parties on this particular problem are studied, since these subjects operate with an exclusive position in representative democracies. They symbolize the necessary interconnection between the state and society. Moreover, in the context of the eventual EU enlargement to Turkey, they will likely discuss its confirmation in parliamentary procedures, or they will mobilize voters and form their attitudes in the case of ratification referenda. The present thesis distinguishes between two main groups of explanatory variables. In regarding to the accepted theoretical framework, these are supposed to explicate the views of the selected political parties on the eventual Turkish enlargement qualifiedly. Particularly, the ideological and (general) objective factors are considered. The first group differentiates between the parties respecting their ideological profiles; the second category collects political entities in diverse families according to clearly defined (objective) criteria in order to verify concordances or divergences across these classes. As a result, the portfolio of various significant explanatory variables has been identified and discussed in detail. It plausibly explicates the attitudes of the political parties to this enlargement.

Keywords

EU, EU27, GAL/TAN, political parties, EU enlargement, Turkish accession, Turkey

Rozsah práce: 178.618 znaků, včetně mezer.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 5. ledna 2015

Radek Hendrych

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu diplomové práce za cenné rady a připomínky poskytované v průběhu přípravy tohoto textu.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno: Radek Hendrych
E-mail: hendrych@stavex.com
Semestr: zimní
Akademický rok: 2012/2013
Název práce: Členství Turecka v Evropské unii z pohledu vybraných členských států
Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok): zimní semestr, ak. rok 2013/2014
Vedoucí diplomového semináře: Prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc.
Vedoucí práce: doc. JUDr. PhDr. Ivo Šlosarčík, LL.M., Ph.D.
V čem se oproti původními zadání změnil cíl práce? <p>Základní směr projektovaného výzkumu, tj. pohled na členství Turecka ve strukturách Evropské unie, zůstává beze změn. Došlo ovšem k užší specifikaci oné pozorovací optiky. Namísto zkoumání stanovisek různorodých názorových uskupení uvnitř členských států se práce raději zaměří na užší hlediska vybraných relevantních politických stran z jednotlivých zemí. Politické strany již ze své definice sdružují jedince či skupiny individuí s podobnými zájmy. Akumulují, artikulují a reprezentují tedy určité společně sdílené ideje. Důležité politické strany fungují jednak na úrovni členských zemí, odkud se převážně rekrutuje jejich elektorát, a dochází tak do značné míry k absorpci případných národních specifik (sociálněekonomická realita, vztah k imigraci či multikulturalismu, religiozita, širší historický kontext či přístup k samotnému evropskému integračnímu procesu). Mnohé z nich také vstupují do přímých/nepřímých interakcí s evropskými institucemi (například jsou zastoupeny v Evropském parlamentu a jeho výborech, jejich zástupci mohou být součástí vlády členské země v době rotačního předsednictví, atp.). Dochází tak k přirozenému prolínání obou uvedených rovin. Právě proto může být velmi přínosné zkoumání předloženého problému z tohoto újeji vymezeného pohledu politických stran.</p>
Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu? <p>Konkrétněji, ve vztahu k předchozímu bodu, diplomová práce uvažuje výběr jedné z frakcí operujících v Evropském parlamentu - Skupiny Evropských konzervativců a reformistů (EKR). Obecněji politické frakce sdružují uvnitř Evropského parlamentu politické subjekty hlásící se k určitému společnému hodnotovému rámci. U zvolených politických stran z řad dané evropské parlamentní frakce lze tedy přirozeně očekávat elementární názorovou shodu v pohledu na směřování procesu evropské integrace. Na druhé straně, tyto subjekty jsou sice spojeny jistým programovým konsensem, který je reprezentován právě oním členstvím v dané parlamentní frakci, v některých specifických oblastech se však jejich přístupy mohou diametrálně odlišovat. Je toto případ očekávané participace Turecka na eurounijním projektu? Proč jednotlivé strany zastávají kladný/záporný postoj - které exogenní/endogenní proměnné toto signifikantně modelují? Neexistuje v tomto konkrétním a jasně vymezeném problému nějaký jednostranný, nebo oboustranný socializační efekt, tj. příčinné interakční vazby mezi působením stran v evropském institucionálním rámci a domácím prostředím? Je</p>

možné v případě frakce EKR, která se profiluje jako spíše euroskeptická, počítat s prosazováním koncepce dalšího rozšiřování ve snaze omezit prohlubování evropské integrace?

V časovém, ani teritoriálním vymezení tématu k zásadním posunům nedošlo.

Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)?

Hrubý náčrt předpokládané struktury práce:

1. Úvod

- teoreticko-metodologické vymezení
- přehled literatury dotýkající se tématu
- exkurz do vztahů EU a Turecka
 - * elementární formující momenty
 - * obecný charakter debaty o členství Turecka ve strukturách EU
 - * klasifikace majoritních argumentů (PRO/PROTI)

2. Charakterizace evropské frakce Evropských konzervativců a reformistů (EKR)

- složení, klasifikace jednotlivých členských subjektů a jejich relevance
- zkoumání obecných hodnot EKR ve vztahu k integračnímu procesu
- obecný přístup k problematice rozšíření

3. Analýza postojů zvolených politických stran EKR k participaci Turecka v EU

- analýza politických proklamací, prohlášení programů, rozhovorů, diskuzí
- analýza činnosti v evropských strukturách podporující/omezující turecký vstup
- interakce na evropské úrovni, koordinace postojů, vliv klimatu členské země

4. Závěr, shrnutí

- interpretace dosaženého poznání
- přínosy či limity práce

Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce?

Metodologický rámec práce je založen na analýze politického diskursu v jisté komparativní perspektivě zkoumající přístup zvolených politických subjektů k participaci Turecka na společném evropském integračním projektu. Základními výzkumnými daty budou zřejmě politické programy stran, tisková prohlášení, interview, závěrečné správy či obecněji aktivita v evropských institucích. Zvažuje se rovněž využití některých prvků kvantitativní metodologie, které by vhodně doplnily argumentaci založenou na kvalitativním zkoumání. Kvantitativní rámec bývá v kontextu diskursivní analýzy často spojován například s lexikometrickými metodami, dendrografy, atp.

Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce?

1. V oblasti primárních pramenů byly především povšechně mapovány možné zdroje dat plánovaného výzkumu, tj. politické programy, obecná prohlášení, rozhovory, projevy, publikované texty, které umožní nahlédnout dynamiku a kontext konkrétních postojů vybraných politických stran zastoupených v evropské frakci EKR. Mezi těmito zdroji tak, mimo jiné, nechybějí oficiální webová prezentace EKR, webové stránky jednotlivých europoslanců, rozhovory poskytnuté médiím, manifesty stran, atp.

2. V oblasti sekundární literatury za všechny jmenujme jen některé publikace, které přispěly k rozvoji práce v různých směrech: a. v oblasti teoretického ukotvení, b. či c. pak v oblasti relevantních výzkumných dat.

Ad a. Odborná stat' Schimmelfennig & Sedelmeier (2002) nabízí, velmi vzácně, přehled možných přístupů k rozšiřování EU. Zatímco teoretický rámec evropské integrace je rozpracován v mnoha monografiích (Kratochvíl, 2008), odborných člancích či konferenčních příspěvcích, ucelený soubor poznatků o procesu evropského rozšiřování prozatím chybí. Tuto mezeru sice do jisté míry vyplňuje práce výše zmíněných autorů, avšak stále se jedná o spíše výjimečný počín na tomto poli společenskovedního výzkumu. Samotné, byť mnohdy velmi široce pojaté, integrační teorie totiž zcela nevyhovují plánovanému výzkumnému úkolu, neboť prakticky výhradně operují na bázi interakcí mezi členskými státy či nejrůznějšími zájmovými uskupeními a Unii jako takovou, aniž by zohlednily přímo procesy rozšiřování (Kratochvíl, 2008). Je proto nutné sáhnout ke speciálním přístupům, které přímo reflektují otázku rozšiřování. Tu lze v obecné rovině nahlížet třemi způsoby: (i) prostřednictvím žadatelských států/jejich reprezentací, (ii) pohledem členských zemí/jejich reprezentací a konečně (iii) optikou samotného tělesa Evropské unie. Zřejmě právě druhý bod jmenovaného výčtu zasluhuje v kontextu dané práce naši pozornost. Ústřední výzkumnou otázkou se v tomto případě stává hlubší analýza okolností, souvislostí a důvodů, které vedou zvažované politické strany zastupující členské státy a jejich relevantní reprezentanty k akceptaci, podmiňování, či odmítnutí členství uchazeče.

Obecně je teoretický rámec rozšiřování Unie možné zasadit do soudobého poznání mezinárodních vztahů. Přímou se vybízejí dva základní (meta)teoretické koncepty: racionalismus a (sociální) konstruktivismus. Ty jsou vnímány jakožto velmi široce pojaté přístupy, které se od sebe odlišují na mnoha úrovních a zahrnují celou řadu úžejí specializovaných teorií. Principiálně je možné říci, že racionalismus úzce souvisí s ontologií materialismu a individualismu, zatímco konstruktivismus zohledňuje sociální a idealistickou ontologii. Rozděleny jsou pak speciálně v postoji k mezinárodním organizacím. Racionalisté tyto instituce chápou obecně jako sekundární objekty (mohou vystupovat jako proměnné zprostředkujícího charakteru), v popředí zájmu se nacházejí individualistické a materiální zájmy (instituce mohou poskytnout prostředí pro maximalizaci užitku). Naproti tomu, konstruktivisté instituce nahlížejí jako autonomní a sebevědomé aktéry s mnoha funkcemi.

Typickým příkladem racionalismu zde může být Moravcsikův přístup k evropské problematice (Moravcsik, 1998). Ve světě, v němž předpokládáme racionální chování a instrumentalitu, lze rozšiřování vnímat jako proces vycházející z preferencí aktérů a z vyjednávání o podmínkách vstupu jednotlivých zemí. Ačkoliv se Moravcsik (1998) nezabývá přímo rozšiřováním, jeho výklad doplňuje prezentované teze. Ostatně i Moravcsikem formulovaná integrační teorie liberálního mezivládního přístupu (Kratochvíl, 2008) je de facto primárně vystavěna na racionalitě aktérů a dvouúrovňové hře (nejprve se utvářejí domácí preference, které jsou následně prosazovány na evropské úrovni).

Z výše uvedeného rovněž vyplývá, že nápomocny mohou být také některé obecnější politologické koncepty, například teorie racionální volby, teorie her či teorie koalic (Říchová, 2006).

Ad b. Ve sborníku Aksit (2010) jsou detailně zpracovány pohledy důležitých hráčů z jednotlivých členských zemí EU ve vztahu k diskutovanému tureckému členství v Unii. Autoři vesměs operují s podobnými argumenty pro vstup (ekonomická rovina, širší, nikoliv hlubší integrace, vojenská síla, konkurenceschopnost), či naopak proti němu (úroveň

lidských práv v Turecku, kulturně-historická odlišnost, náboženská různorodost, obavy z imigrace). Ač se vlastně jedná o soubor autonomních textů, lze identifikovat celou řadu společných (dokonce majoritně převládajících) argumentů a postojů k diskutované otázce.

Ad c. Ve sborníku Balcer (2011) vydaném v gesci pražské organizace Europeum autoři diskutují celou řadu pohledů na rozšiřování Unie optikou relevantních aktérů z Polska a České republiky, tedy samozřejmě i politických stran. Je zde mimo jiné hodnocena dynamika a eventuální proměny těchto jevů, předkládaná argumentace, atp. Důležité je, že důležitými členy EKR jsou jednak česká Občanská demokratická strana, rovněž pak polská Právo a spravedlnost.

=====

Akşit, S. (2010). Turkey Watch: EU Member States Perceptions on Turkey's Accession to the EU. Ankara: Zeplin İletişim.

Balcer, A. (2011). Poland and the Czech Republic: Advocates of the EU Enlargement?. Praha: Europeum.

Kratochvíl, P. (2008). Teorie evropské integrace. Praha: Portál.

Moravcsik, A. (1998). The Choice for Europe. Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht. Londýn: UCL Press.

Říchová, B. (2006). Přehled moderních politologických teorií. Praha: Portál.

Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2002). Theorizing EU enlargement: research focus, hypotheses, and the state of research. Journal of European Public Policy, 9:4, 500-528.

Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v bodech):

- užší specifikace tématu (přesun těžiště k politickým stranám reprezentovaným v EKR)
- hlubší orientace v primárních pramenech a sekundární literatuře
- metodologické ukotvení práce, vč. utvoření představy o spektru kvantitativních metod
- podrobnější orientace v teoriích využitelných pro výzkumný cíl diplomové práce
- obecně uchopení tématu v širších souvislostech a kontextu

Podpis studenta a datum:

27. ledna 2013

Radek Hendrych v.r.

Schváleno:

Datum

Podpis

Vedoucí práce

31. ledna 2013

Ivo Šlosarčík v.r.

Vedoucí diplomového semináře

31. ledna 2013

Lenka Rovná v.r.

Obsah

Úvod.....	3
Přehled literatury.....	4
Historický exkurz do vztahů Turecka a EU	8
Očekávané náklady a výnosy tureckého členství.....	12
1 Teoretický a metodologický rámec.....	15
1.1 Postoje politických stran k evropské integraci.....	17
1.2 Metodologické nástroje výzkumu postojů politických stran k evropské integraci.....	21
1.2.1 Analýza jednání politických stran.....	22
1.2.2 Analýza programových dokumentů.....	24
1.2.3 Výzkum reputace politické strany	25
1.2.4 Analýza postojů příznivců či představitelů politických stran	27
1.3 Výzkumný rámec diplomové práce.....	28
1.3.1 Výzkumný problém	28
1.3.2 Diskuze a výběr metodologického přístupu.....	30
1.3.3 Shrnutí.....	33
2 Data.....	35
3 Postoje politických stran k tureckému členství a jejich širší ideologická identita..	39
3.1 Determinace postojů politických stran k tureckému členství jejich pozicí v základním ideologickém prostoru.....	39
3.1.1 Evaluace hypotéz H1a až H1c pro západní politické strany.....	43
3.1.2 Evaluace hypotéz H1a až H1c pro východní politické strany	45
3.1.3 Dílčí shrnutí	48
3.2 Determinace postojů politických stran k tureckému členství jejich pozicí v extendovaném ideologickém prostoru	52
3.3 Determinace postojů politických stran k tureckému členství jejich vztahem ke konceptu deepening	55
3.4 Shrnutí	57
4 Postoje politických stran k tureckému členství v obecnějších souvislostech	58
4.1 Shrnutí	62

5	Determinanty postojů politických stran k tureckému rozšíření Unie	64
5.1	Shrnutí	65
	Závěr	67
	Summary	71
	Použitá literatura	72
	Seznam příloh	80
	Seznam obrázků	95
	Seznam tabulek	96

Úvod

Otázka plnohodnotného začlenění Turecké republiky do institucionálních struktur Evropské unie rezonuje napříč participujícími státy EU celou řadu let a dodnes zůstává nerozřešena. Ačkoliv bilaterální vazby mezi Unií (Společenstvím) a Tureckem mají dlouhou a velmi pestrou historii, přístupový proces získal na dynamice až v průběhu prvního desetiletí jednadvacátého století a ustavičně se vyvíjí. Fenomén případného tureckého rozšíření Evropské unie je tedy doposud velmi aktuálním (a neuzavřeným) tématem, které má svou váhu nejen z pohledu vnitřního uspořádání či vnějších vztahů Evropské unie, ale pro mnohé operuje s nejrůznějšími významnými politickými, ekonomickými, strategickými či kulturními konsekvencemi.

Cílem předložené diplomové práce je identifikovat a analyzovat determinanty postojů vybraných politických stran ze členských států EU27 k eventuálnímu tureckému rozšíření Unie. Politické strany jsou jako předmět výzkumu voleny záměrně. Představují elementární prvek fungování pluralitních demokratických režimů. Reprezentují voliče v nejrůznějších zastupitelských orgánech. Mnohé z nich se pohybují jak v prostředí národním, tak nadnárodním (europeaním). Byly by to právě politické strany, které by na vnitrostátních parlamentních půdách konfirmovaly turecké přistoupení, nebo by v případě konání obecných ratifikačních referend zaujímaly stanoviska, (spolu)formovaly pozice voličů a sympatizantů či mobilizovaly elektorát. V tomto světle je tedy bezesporu na místě se podobněji zabývat jejich pohledem na toto partikulární téma. Vlastní empirický výzkum je uskutečněn na půdorysu rozsáhlého (převzatého) expertního šetření, které umožňuje postoje politických stran k předložené otázce uchopit v širší komparativní perspektivě, a vyvodit reliabilní závěry obecnější povahy.

Diplomová práce je členěna do několika kapitol. Ještě v úvodu je obsažena pasáž podávající stručný přehled dostupné literatury k tématu rozšíření Unie o Turecko. Na ni navazuje oddíl s krátkým historickým exkurzem do bilaterálních vztahů EU (Společenství) a Turecké republiky, který rovněž krátce komentuje současný stav přístupových vyjednávání. Dále jsou diskutovány očekávané náklady a výnosy spojené s potenciálním tureckým vstupem, s nimiž by se (velmi) pravděpodobně potýkala evropská strana. Kapitola 1 pokrývá teoretická a metodologická východiska práce, z nichž čerpá přijatý výzkumný rámec aplikovaný v analytické části textu. Kapitola 2 se podrobně věnuje empirickému expertnímu šetření, jež poslouží jako výchozí datový

soubor pro vlastní diplomní bádání. Zbylé tři kapitoly se zabývají studiem a vyhodnocováním předkládaných výzkumných domněnek. Kapitola 3 verifikuje existenci (případně míru) závislosti postojů politických stran k tureckému rozšíření EU na jejich širším ideologickém profilu. Nejprve je v tomto kontextu uvažována základní ideologická rovina vymezená ekonomickou a kulturní pravolevou škálou. Ta je později rozšířena a zjemněna o další dílčí názorové dimenze za účelem přesnější specifikace oné diskutované příčinné vazby. Kapitola 4 nahlíží potenciální souvislosti mezi pohledy politických stran na turecký vstup a faktory neideologické (objektivní) povahy, které jsou společné vždy určité, předem jasně vymezené skupině politických subjektů. Kapitola 5 oba jmenované přístupy propojuje, a tak uceleně formuluje a schematicky reprezentuje portfolio nezávisle proměnných, jež kauzálně ovlivňují názory politických stran na turecké rozšíření Unie. Diplomovou práci shrnuje závěr a anglicky psané resumé (*Summary*).

Ke konci této úvodní partie je patřičné poznamenat, že oproti původně zamýšleným tezím došlo k určitému posunu ve vymezení tématu a postupu jeho zpracování. To bylo způsobeno dvěma hlavními příčinami. Za prvé, mezi formulováním diplomních tezí a vlastním diplomním výzkumem uběhl delší časový úsek, během něhož byla rozšiřována vědomostní základna diplomanta a studovány další odborné zdroje, na jejichž základě byl výzkumný plán upraven. Za druhé, původně projektovaný výzkum by se velmi pravděpodobně potýkal se spornou a úzkou datovou základnou (viz také oddíl 1.3.3), i proto bylo přistoupeno k dané modifikaci.

Přehled literatury

Portfolio akademické literatury věnované turecké kandidatuře do Evropské unie je relativně obsáhlé, zahrnuje celou řadu dílčích témat a reflektuje pestrou paletu perspektiv. Většina relevantních publikací vznikla po počátku tohoto století, kdy přístupový proces nabyl na dynamice (viz také níže). Mezi nejčastěji studované jevy v tomto kontextu přitom patří: ekonomický, politický a institucionální impakt tureckého členství na EU či její členy jednotlivě; demokratizační procesy probíhající v Turecku s cílem plnění konvergenčních kritérií; percepce turecké kandidatury a eventuálního členství; širší problematika a konsekvence tureckého vstupu.¹ Kromě tematického členění lze vydané publikace typizovat také podle úhlu pohledu, kterým zkoumaný fenomén nahlízejí, tj. evropským, tureckým či jiným. Následuje stručný přehled

¹ Constantine Arvanitopoulos, ed. *Turkey's Accession to the European Union: An Unusual Candidacy* (Berlín: Springer, 2010).

vybraných titulů dostupné literatury vztahujících se k tématu případné turecké participace. S ohledem na zaměření práce jsou agregovány pouze zdroje studující evropskou perspektivu.

Příhodným úvodem do problematiky může být (lehce) konfrontační disputace Z. Petráčka a A. Tomského, která se v zásadě dotýká nejpálčivějších problémů turecké kandidatury. První ze jmenovaných autorů argumentuje pro vstup země do EU porovnáváním předpokládaných nákladů a výnosů. Poukazuje přitom především na bezpečnostní aspekty.² Na druhé straně mu A. Tomský zásadně oponuje s tím, že „*spekulativní argumenty na podporu členství Turecka v Evropské unii nejen že neplatí, ale jsou dokonce nepodstatné, protože problém Turecka není problém Turecka, ale politický problém stavu a cíle Unie*“.³ Právě reflexi cílů, respektive prostředků evropské integrace a (re)konstituování evropské identity prostřednictvím turecké kandidatury označuje mnoho autorů za kruciální.⁴ Turecko bývá v tomto kontextu zpodobňováno se zrcadlem nastaveným celé Evropě. Unie se bude muset dříve či později jasněji profilovat a vyslovit se, preferuje-li integrační architekturu spočívající na historizujícím kulturně-náboženském, či modernisticky pojatém politickém základě.⁵

Zajímavý metodologický přístup zvolil ve své stati C. Dahlman, jenž důkladně a erudovaně polemizuje s Huntingtonovým zjednodušeným pojetím Turecka coby muslimské země Středního východu ležící na hranici oněch (převážně kulturně definovaných) civilizací. Dahlman Huntingtonovi vytýká četné simplifikace turecké reality založené převážně na etnicko-náboženských klišé. Doplnuje, že Huntingtonem předložené resumé zcela nepostihuje složitou tureckou současnost: multietnické napětí, komplexnost inter a intra konfesijních diferencí, mnohvrstevnatou politickou scénu, přítomnost proevropského i protievropského (integračního) smýšlení aj.⁶ Kromě tohoto krátkého exkurzu do kulturní a náboženské dimenze rozšiřování se Dahlman věnuje některým praktičtějším otázkám, například hrozící vlně imigrace či strategické poloze Turecka v regionu. Akcentuje přitom možné obranné a energetické využití ve prospěch celé Evropské unie.⁷

² Zbyněk Petráček, „Turecko na evropské cestě“, *Mezinárodní politika* 2007, č. 9 (2007).

³ Alexandr Tomský, „Turecko do Evropy nepatří“, *Ibid.*: 21.

⁴ Riva Kastoryano, „Turkey/Europe: Space-Border-Identity“, *Constellations* 13, č. 2 (2006).;

Viatcheslav Morozov a Bahar Rumelili, „The External Constitution of European Identity: Russia and Turkey as Europe-Makers“, *Cooperation and Conflict* 47, č. 1 (2012).

⁵ Kastoryano, „Turkey/Europe: Space-Border-Identity“, 275.

⁶ Carl Dahlman, „Turkey's Accession to the European Union: The Geopolitics of Enlargement“, *Eurasian Geography and Economics* 45, č. 8 (2004): 561.

⁷ *Ibid.*: 562-73.

Obecnější bezpečnostní a geostrategická témata analyzuje například B. Kuniholm, jenž objektivizuje obtížně identifikovatelnou pozici EU nejen ve vztahu k dalšímu rozšiřování, ale i k některým spojencům a klíčovými partnerům obecně.⁸ Podobné hodnocení uzavírá i poněkud odlišně laděný text V. Beneše: „*Pokles důvěryhodnosti a spolehlivosti Unie tedy může vést k neochotě Turecka plnit mnohdy kontroverzní kritéria. Neochota k reformám může na druhé straně způsobit pokles věrohodnosti Turecka v očích evropské veřejnosti.*“⁹

Zdařilou publikací na tomto poli bádání je pak jistě sborník *European and Turkish Voices in Favour and Against Turkish Accession to the European Union*. Uveřejněné texty jsou seříděny do čtyř tematicky odlišných oddílů obsahujících vždy po dvou více či méně oponujících si statích. Jednotlivé příspěvky pokrývají obecnou debatu o turecké kandidatuře, rozebírají socioekonomickou situaci, všímají si historické, kulturní a náboženské rozmanitosti, a konečně diskutují související politické okolnosti.¹⁰ K. Kirişci uzavírá sborník argumentačně vyváženým textem polemizujícím s poněkud medializovaným sloganem „*Turkey is simply too big, too poor and too different*“, který sice debatované téma velmi simplifikuje, až karikuje, ale rámcově vystihuje kontury obav z turecké kandidatury na evropské straně.¹¹

Relativně četná je také odborná literatura studující vnímání Turecka jakožto potenciálního člena EU různými subjekty, ať už se jedná například o nové členské státy přistoupivší v období let 2004 až 2007¹², o partikulárně vybrané země¹³ nebo o specifické skupiny v jednotlivých členských státech (podnikatelé, média, politické strany, zájmová uskupení aj.)¹⁴. L. B. Garcia ve svém článku aplikoval metody diskursivní analýzy k ověření hypotézy, že deklarované pozice vrcholných představitelů významných členských zemí (konkrétně Velké Británie, Španělska a Francie) vůči turecké participaci jsou podmíněny rolí daného státu v Unii a zejména propagovanou vizí evropské integrace, která je právě skrze přistupování Turecka precizněji

⁸ Bruce Kuniholm, „Turkey’s Accession to the European Union: Differences in European and United States Attitudes, and Challenges for Turkey,“ *Turkish Studies* 2, č. 1 (2001).

⁹ Vít Beneš, „Evropská unie a Turecko: Krize důvěry?“, *Mezinárodní politika* 2006, č. 11 (2006): 12.

¹⁰ Christiane Timmerman, Dirk Rohtus a Sara Mels, eds., *European and Turkish Voices in Favour and against Turkish Accession to the European Union* (Brusel: Peter Lang, 2008).

¹¹ Kemal Kirişci, „Is Turkey Too Big, Too Poor and Too Different for the European Union?“, in *European and Turkish Voices in Favour and against Turkish Accession to the European Union*, ed. Christiane Timmerman, Dirk Rohtus a Sara Mels (Brusel: Peter Lang, 2008).

¹² David Král, ed. *Bulharsko, Rumunsko... A kdo dále?* (Praha: EUROPEUM, 2007).

¹³ Adam Balcer, ed. *Poland and the Czech Republic: Advocates of the EU Enlargement?* (Varšava: demosEUROPA, 2010).

¹⁴ Sait Akşit, Çiğdem Üstün a Özgehan Şenyuva, eds., *Turkey Watch: EU Member States’ Perceptions on Turkey’s Accession to the EU* (Ankara: Center for European Studies, Middle East Technical University, 2009).

vymezována.¹⁵ Diplomová práce D. Dražilové studuje různorodé ideové percepcie (definice) evropského integračního projektu a jejich kompatibilitu s případným tureckým členstvím v Evropské unii; speciálně sleduje projevy politických reprezentantů Francie, Německa a Velké Británie.¹⁶

Specifickou kategorií publikací potom tvoří rozličné analýzy veřejného mínění. Vhodným zdrojem dat, který k tomuto typu bádání přímo vybízí, jsou statistická šetření Eurobarometr.¹⁷ Této rozsáhlé databáze využila například dvojice výzkumníků J. Gerhards a S. Hans, kteří pomocí kvantitativních regresních modelů našli a odůvodnili příčinné vztahy vysvětlující postoje obyvatel vybraných členských zemí EU k eventuálnímu tureckému členství. Identifikovali přitom čtyři relevantní skupiny vysvětlujících (nezávisle) proměnných, které dokážou věrohodně explikovat onu sledovanou příčinnou vazbu: (i) ekonomické, (ii) kulturní, (iii) politické a (iv) proměnné obecně kvantifikující vztah k evropské integraci.¹⁸ Analogicky L. M. McLaren ukazuje, že racionální ekonomické motivy (ve smyslu individuálně měřitelných benefitů či ztrát) nejsou s to úplně vysvětlit akceptaci či odmítání Turecka coby potenciálního člena EU. Výzkum proto zohlednil některé doplňující faktory, například početnost tureckých imigrantů v jednotlivých státech, která, jak bylo věrohodně prokázáno, posiluje animozitu vůči tureckému rozšíření.¹⁹ C. H. de Vreese, H. G. Boomgaarden a H. A. Semetko zorganizovali vlastní výběrové šetření veřejného mínění, které proběhlo v Nizozemsku během prosince 2004. Ústředním výstupem jejich bádání bylo dostatečně průkazné zjištění, že podpora rozšíření EU o Turecko je příčinně ovlivněna nejen „hard“ (ekonomickými a utilitárními) prediktory, ale rovněž (a to dokonce zásadněji) „soft“ (nezávisle proměnnými (například vnímáním vlastní identity či deklarovanou pozicí vůči imigrantům)).²⁰ Tato studie, resp. její schéma bylo později úspěšně rozšířeno a doplněno dalšími autory.²¹

¹⁵ Luis Bouza Garcia, „European Political Elites’ Discourses on the Accession of Turkey to the EU: Discussing Europe through Turkish Spectacles?“, *Journal on European Perspectives of the Western Balkans* 3, č. 2 (2011).

¹⁶ Dominika Dražilová, „Turkish Membership in the EU: French, German and British Perspectives“ (diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, 2012).

¹⁷ „Public Opinion: Eurobarometer Surveys“, European Commission, staženo 21.8.2014, http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm.

¹⁸ Jürgen Gerhards a Silke Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries“, *Journal of Common Market Studies* 49, č. 4 (2011).

¹⁹ Lauren M. McLaren, „Explaining Opposition to Turkish Membership of the EU“, *European Union Politics* 8, č. 2 (2007).

²⁰ Claes H. de Vreese, Hajo G. Boomgaarden a Holli A. Semetko, „Hard and Soft: Public Support for Turkish Membership in the EU“, *Ibid.* 9, č. 4 (2008).

²¹ Rachid Azrout, Joost van Spanje a Claes H. de Vreese, „Talking Turkey: Anti-Immigrant Attitudes and Their Effect on Support for Turkish Membership of the EU“, *Ibid.* 12, č. 1 (2011);

Sara B. Hobolt et al., „Religious Intolerance and Euroscepticism“, *Ibid.*, č. 3 (2011).

Historický exkurz do vztahů Turecka a EU

Bilaterální vztahy Turecka a Evropské unie mají relativně dlouhou, pestrou a mnohovrstevnatou historii. Turecko bylo jednou z prvních zemí, jež se snažila navázat hlubší spolupráci s Evropským hospodářským společenstvím (EHS). Již na konci července 1959 Turecko požádalo o přidělení statusu přidruženého člena, který byl definitivně kodifikován podepsáním Asociační dohody (alternativně Ankarské dohody) 12. září 1963 s oficiálně stanovenou účinností od 1. prosince 1964. Úmluva deklarovala upevnění obchodních a ekonomických vazeb mezi signatáři. Předpokládala vznik sdíleného celního prostoru EHS a Turecka doprovázený eliminací obchodních bariér. Tento smluvní závazek navíc kalkuloval s potenciální výhledovou transformací v plnoprávné členství ve Společenství.

Dohodnuté cíle měly být naplňovány postupně ve třech krocích.²² V první (přípravné) fázi došlo ke konvergenčním úpravám hospodářské politiky Turecka. V listopadu 1970 byl podepsán dodatkový protokol k Ankarské dohodě (platný od roku 1973). Ten určoval a rozvrhoval cíle druhé (přechodné) etapy, jejíž ústřední pointou byla harmonizace tureckých obchodních a ekonomických pravidel s právem EHS za účelem následné eliminace cel a poplatků. Do roku 1985 měla být bezcelně směňována většina, do roku 1995 pak dokonce veškeré zboží. Turecké výrobky tak postupně získaly přístup na trhy Evropského společenství osvobozeny od většiny netarifních omezení. Nicméně byly zavedeny kvóty pro relativně konkurenceschopné zboží, především zemědělské plodiny a textilní výrobky, což fakticky představovalo omezující překážky pro turecký export do zemí Společenství. Transientní fáze však byla komplikována peripetiemi tureckého armádního puče ze září 1980. V roce 1993 pak započala jednání o finální podobě celní unie. Smlouva o celní unii mezi Tureckem a EU byla podepsána na počátku března 1995 zažehnáním hrozby řeckého veta. Obsahovala explicitní výjimku vztahující se na nezpracované zemědělské plodiny. V prosinci téhož roku dohodu ratifikoval Evropský parlament. Cesta ke sdílenému celnímu prostoru tak byla po více než třiceti letech definitivně u konce, když uvedená smlouva vstoupila k prvnímu dni roku 1996 v účinnost.²³

Oficiální žádost Turecka o členství v Evropském společenství byla podána 14. dubna 1987 vládou premiéra Turguta Özala ve shodě s deklaratorními prohlášeními

²² „Summary of Treaty: Agreement Creating an Association between the European Economic Community and Turkey,“ European External Action Service, staženo 22.8.2014,

<http://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true&treatyId=172>.

²³ Klaus Kreiser a Christoph K. Neumann, *Dějiny Turecka* (Praha: Lidové noviny, 2010), 216-18.

obsaženými v Ankarské dohodě i následném dodatkovém protokolu.²⁴ Ke konci roku 1989 se Evropská komise vyjádřila v tom smyslu, že obecně sdíleným zájmem je výhledové přistoupení Turecka do struktur Společenství. Naproti tomu byla podtržena nutnost normalizace některých sporných otázek. V tomto kontextu se hovořilo především: (i) o ekonomické, demografické a politické situaci Turecka, (ii) o problematice lidských práv, (iii) o kurdské otázce, (iv) o bilaterálních vztazích s Řeckem, a konečně (v) o kyperském konfliktu.²⁵ Uvedené konfliktní linie doposud tvoří konstanty, které jsou neustále skloňovány a de facto zůstávají nerozřešeny.²⁶ Nutno podotknout, že hodnocení turecké žádosti probíhalo ve velmi dynamickém politickém klimatu. Země Společenství se spíše soustřeďovaly na vnitřní záležitosti (implementace Jednotného evropského aktu), a odmítaly tak přijmout zásadní stanoviska ve vztahu k dalšímu rozšiřování. V tomto období většinou upřednostňovaly finalizaci celní spolupráce s Tureckem.²⁷

Po definitivním ustavení celní unie se pozornost turecké diplomacie opět obrátila k realizaci plnoprávného členství ve strukturách Unie. Lucemburské setkání Evropské rady v prosinci 1997 proto bylo v tomto ohledu zklamáním. Ačkoliv zde byla vyjádřena obecná podpora turecké kandidatuře, Turecko nebylo zařazeno do seznamu kandidátských zemí pro nejbližší vlnu rozšiřování. Především politické reprezentace Německa a Řecka totiž stály v opozici. Do jejich negativního stanoviska se, mimo výše uvedených konstantních konfliktních linií, promítly i tamní tenze mezi tureckými sekularisty a islamisty a s tím související hrozba rozepří v turecké armádě (zde navíc rezonovala obava z vlivu vojenských představitelů na veřejný sektor), nerealistická očekávání Turecka a další drobnější neshody mezi EU a Tureckem.²⁸

Skutečným milníkem v bilaterálních vztazích byl obsah komuniké helsinského zasedání Evropské rady z prosince 1999, jež prohlašovalo Turecko za kandidátskou zemi, ačkoliv nezahájilo přístupové rozhovory, ani přesně nestanovilo jejich počátek. Naproti tomu bylo explicitně potvrzeno, že Turecko by mělo splňovat táz kritéria, která jsou platná i pro ostatní kandidátské země; tím se rozuměla kodaňská kritéria z roku

²⁴ Ibid.

²⁵ Sevilay Kahraman, „Rethinking Turkey-European Union Relations in the Light of Enlargement,“ *Turkish Studies* 1, č. 1 (2000).

²⁶ „Progress Report for Turkey 2013,“ European Commission, staženo 22.8.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/tr_rapport_2013_en.pdf.

²⁷ Beken Saatcioglu, „Turkey-EU Relations from the 1960s to 2012: A Critical Overview,“ in *Turkey's Accession to the European Union: Political and Economic Challenges*, ed. Belgin Akçay a Bahri Yilmaz (Plymouth: Lexington Books, 2013), 5-6.

²⁸ Kuniholm, „Turkey's Accession to the European Union: Differences in European and United States Attitudes, and Challenges for Turkey,“ 25-31.

1993.²⁹ V březnu 2001 pak bylo uzavřeno Partnerství EU a Turecka, které stanovilo plán a postupy přijímacího procesu (revidováno bylo roku 2003).³⁰ Turecká strana promptně zareagovala, když tamní vláda ještě týž měsíc představila národní program pro implementaci *acquis*. V září 2001 pak byly provedeny zásadní konstituční změny směřované k plnění konvergenčních kritérií. Tři roky po helsinském jednání, na kodaňském summitu v prosinci 2002, Evropská rada definitivně potvrdila zahájení přístupových jednání. Turecko si tento výstup vesměs vymínilo výměnou za odblokování uzavření dohody mezi NATO a EU v oblasti bezpečnostní a obranné politiky. Na bruselském summitu konaném v prosinci 2004 Evropská rada s přihlédnutím ke kladnému stanovisku Evropské komise, která již několik let monitorovala tureckou legislativu, ztvdila definitivní start přístupových jednání.³¹

Přístupové rozhovory byly oficiálně odstartovány 3. října 2005 podle tzv. Vyjednávacího rámce sestaveného těsně před samotným počátkem negociačního procesu. Dokument shrnuje formální měřítka, jejichž plnění je nutnou (nikoliv však postačující) podmínkou pro turecké připojení k Evropské unii: „*Sdíleným cílem jednání je přistoupení. Jednání jsou procesem s otevřeným koncem, jejichž výsledek nemůže být dopředu garantován. Při plném zohlednění všech kodaňských kritérií, včetně absorpční kapacity Evropské unie, nebude-li Turecko plně připraveno k převzetí závazků vyplývajících ze členství, musí být zajištěno jeho plné zapojení do evropských struktur skrz nejsilnější možný svazek.*“³² Kritéria obsažená ve Vyjednávacím rámci lze přitom rozčlenit do čtyř kategorií. První tvoří kodaňská kritéria, jejichž plnění je v případě žádosti o členství běžně požadováno, tj.: (i) stabilita institucí garantujících demokracii, vládu zákona, lidská práva, respekt k menšinám a jejich ochranu; (ii) existence funkční tržní ekonomiky a schopnost vyrovnat se konkurenčním tlakům a tržním silám uvnitř unie; (iii) způsobilost plnit povinnosti vyplývající ze členství (včetně oddanosti cílům politické, hospodářské a měnové unie, dostatečné administrativní kapacity k aplikaci a implementaci *acquis*). Druhá skupina kritérií zavazuje Turecko k dobrým sousedským vztahům a mírovému řešení hraničních sporů. To implikuje přenositelnost bilaterálních sporů Turecka a ostatních zemí na úroveň Turecko a EU. Třetím souhrnným měřítkem je pokračující podpora Turecka komplexnímu mírovému řešení kyperské otázky na

²⁹ Ibid.

³⁰ Saatcioglu, „Turkey-EU Relations from the 1960s to 2012: A Critical Overview,“ 7-11.

³¹ Ibid., 12-15.

³² „Negotiating Framework“ European Commission, staženo 22.8.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/st20002_05_tr_framedoc_en.pdf.

úrovni OSN, a to ve shodě s principy, na nichž je EU vystavěna. Mimoto také zahrnuje požadavek normalizace bilaterálních vztahů s členskými státy Unie. Poslední, čtvrté kritérium předpokládá plnění Ankarské dohody včetně dodatkového protokolu v rozšířené Unii. To může být kamenem úrazu s ohledem na relativně komplikované bilaterální vztahy s Kyprem.³³ Je zřejmé, že prezentovaný negociační rámec není v předestřené podobě úplně standardní a precizně formulovaný. Skýtá tak široký manévrovací prostor zejména na straně EU.³⁴

Formálně je vstup Turecka do EU podmíněn projednáním 35 kapitol *acquis communautaire*.³⁵ Otevření a uzavření každé kapitoly vyžaduje jednomyslný souhlas Rady. Podrobný screening všech kapitol proběhl v letech 2005 a 2006. Již záhy se ale prokázalo, že negociace bezesporu nebude bezkonfliktní. V roce 2006 Rada na žádost Kyperské republiky na neurčito zmrazila projednávání přístupových kapitol dotýkajících se přímo obchodu a cel. Turecko totiž odmítlo implementovat inovovanou verzi doplňkového protokolu Ankarské dohody, která primárně kodifikovala rozšíření portfolia signatářských zemí na straně EU. Tímto krokem by podle turecké interpretace byla *de facto* uznána existence Kyperské republiky.³⁶ Během rotujícího předsednictví Kyperské republiky (druhé pololetí roku 2012) Turecko formálně přerušilo přístupová vyjednávání.³⁷ Do konce roku 2013 bylo postupně otevřeno 14 kapitol. Jen jedna byla předběžně uzavřena. V témže období zůstávalo projednávání 16 z nich zmrazeno.³⁸ Během roku 2014 nedošlo k převratným úpravám tohoto stavu.

Evropská komise v každoročních souhrnných zprávách o progresu přístupových jednání obecně prohlašuje, že se Turecko v mnoha aspektech stále více přibližuje vytýčeným cílům. Tento postup je rovněž podložen prostřednictvím objektivně měřitelných makroekonomických a sociálních indikátorů. Naproti tomu, častým terčem kritiky zůstává oblast lidských práv, limitovaná svoboda projevu či nerovnost pohlaví. I v těchto oblastech lze sice rozpoznat některé pozitivní posuny, ovšem povětšinou jen omezeného rozsahu.³⁹

³³ Ibid.

³⁴ Beneš, „Evropská unie a Turecko: Krize důvěry?“, 11.

³⁵ Dvě kapitoly však jsou vesměs formálního charakteru, nejsou tak zařazeny na pořad jednání.

³⁶ „Progress Report for Turkey 2007“, European Commission, staženo 25.8.2014,

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/turkey_progress_reports_en.pdf.

³⁷ „Progress Report for Turkey 2013.“

³⁸ Ibid.

³⁹ Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries“, 743-45.

Ačkoliv jsou přístupové rozhovory komplikované a vyznačují se nízkou mírou dynamiky, obě strany přinejmenším deklarují vůli v tomto procesu s nejistým koncem pokračovat. V květnu 2012 byl představen projekt Pozitivní agenda pod patronátem komisaře Štefana Fülleho s cílem podpořit a akcelarovat přístupová jednání.⁴⁰ Jiným příkladem může být snaha o liberalizaci pohybu osob a vízových povinností vážně diskutovaná od poloviny roku 2012.⁴¹

Určit aspoň přibližný časový horizont případného vstupu Turecka do Unie není jednoduché. Nicméně, na konci roku 2012 se turecký ministerský předseda při oficiální návštěvě Německa vyjádřil v tom smyslu, že očekává ukončení přístupových jednání a vstup země do struktur EU do roku 2023, tj. u příležitosti stého výročí založení moderní Turecké republiky. Naznačil také, že v opačném případě by Turecko mohlo ztratit o plnohodnotné členství zájem.⁴² Budoucnost participace Turecka v EU je tedy přinejmenším nejistá. Tato skutečnost je navíc umocněna tím, že kromě akceptace na úrovni EU budou muset případné přijetí nového státu konfirmovat všechny členské země Unie (ať už parlamentní cestou či obecnými ratifikačními referendy).

Očekávané náklady a výnosy tureckého členství

Případné rozšíření Evropské unie o Tureckou republiku by pro obě zúčastněné strany bylo logicky spojeno s celou řadou asociovaných nákladů a výnosů. Z unijní perspektivy lze tyto rozčlenit do tří základních kategorií: (i) ekonomické, (ii) strategické, a konečně (iii) kulturně-náboženské.⁴³ Zatímco první dvě jmenované skupiny mohou být analyzovány prostřednictvím klasické bilance formátu má dáti – dal, vyrovnání se s kulturní či náboženskou rozmanitostí úžeji souvisí s vlastní definicí Unie a sebereflexí evropské integrace, a potažmo s obecnější otázkou, zda Turecko vůbec může patřit (či patří) do Evropy.⁴⁴

Za prvé, turecké členství by nejspíše prospělo ekonomické konkurenceschopnosti EU sdílením širšího hospodářského prostoru. Turecká ekonomika se vyznačuje dlouhodobě pozitivním vývojem hrubého domácího produktu či prostředím zajímavým pro zahraniční kapitál. Vysoce relevantním aktivem je potom

⁴⁰ „Progress Report for Turkey 2013.“

⁴¹ Ibid.

⁴² Orhan Coskun a Alexandra Hudson, „Merkel Reassures Turkey on EU Talks, Erdogan Raps Cyprus,“ Reuters, 31.10.2012, staženo 25.8.2014, <http://www.reuters.com/article/2012/10/31/us-germany-turkey-erdogan-idUSBRE89U12720121031>.

⁴³ Seda Domanić, „Vstup Turecka do Evropské unie: Výhodný pro obě strany? Možný pro obě strany?,“ in *Bulharsko, Rumunsko... A kdo dále?*, ed. David Král (Praha: EUROPEUM, 2007), 74.

⁴⁴ Dražilová, „Turkish Membership in the EU: French, German and British Perspectives“, 8-18.; Dahlman, „Turkey's Accession to the European Union: The Geopolitics of Enlargement,“ 560-62.

demografická struktura tureckého obyvatelstva. Turecko by se totiž mohlo snadno stát zásobárnou lidských zdrojů pro jinak stárnoucí EU.⁴⁵ Naproti tomu, srovnáme-li nominální výši tureckého HDP na obyvatele s unijním průměrem a přihlédneme-li k výši tamní nezaměstnanosti, míře chudoby, rozloze země, vysoké inflaci, příjmové disparitě či velkému podílu málo efektivní zemědělské výroby na celkovém výkonu hospodářství, dospějeme k závěru, že eventuální participace Turecka by zásadně nepřispěla k (přinejmenším okamžitému) navýšení ekonomických kapacit EU.⁴⁶ Nadto by při zachování současné podoby kohezní politiky s sebou přinesla zvýšenou zátěž pro unijní rozpočty. Čistí přispěvatelé by pravděpodobně museli zvýšit svou spoluúčasť, někteří čistí příjemci by se nejspíše stali donory, nebo by se objem jim alokovaných prostředků přinejmenším redukoval.⁴⁷ Nejvíce skloňovaným ekonomickým tématem však s ohledem na sociodemografický profil země zůstává (ekonomická) migrace do jiných členských států Unie. Ačkoliv by očekávatelně byly implementovány přechodné lhůty omezující pohyb tureckých obyvatel po Evropě, z dlouhodobějšího hlediska by mohla anticipovaná imigrace působit značné problémy v přijímajících zemích (například v podobě destabilizací sociálních systémů či tenzí na trzích práce).⁴⁸

Za druhé, Turecko bývá nahlíženo jako sekularizovaný prostředník mezi Západem a muslimským světem. Je dlouholetým členem NATO a významným spojencem USA disponujícím značnou vojenskou silou. Jeho případné přijetí by tak mělo velký význam v rovině geostrategické. Zahraniční politiky Unie a Turecka navíc obvykle konvergují v oblastech Balkánu, Černého moře, střední Asie či Středomoří.⁴⁹ Nezpochybnitelným tureckým aktivem je také jeho výhodná geografická pozice pro zajištění širší energetické bezpečnosti. Již dnes je země centrem distribuce energií, což by logicky mohlo být dále rozvíjeno ve prospěch EU.⁵⁰

Za třetí, náklady a výnosy spojené s vyrovnáním se s kulturní a náboženskou rozmanitostí bývají často řazeny k těm nejdůležitějším. Bohužel však nejsou exaktně měřitelné. Jejich explicitní projekce, či dokonce predikce tedy není možná. Obecněji se navíc pojí s nutností (sebe)reflexe prostředků a cílů evropského integračního projektu.⁵¹

⁴⁵ Domanič, „Vstup Turecka do Evropské unie: Výhodný pro obě strany? Možný pro obě strany?“, 75-77.

⁴⁶ William Chislett, „Socio-Economic Arguments for and against Turkey's EU Membership“, in *European and Turkish Voices in Favour and against Turkish Accession to the European Union*, ed. Christiane Timmerman, Dirk Rohtus a Sara Mels (Brusel: Peter Lang, 2008).

⁴⁷ Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries“, 750-53.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Domanič, „Vstup Turecka do Evropské unie: Výhodný pro obě strany? Možný pro obě strany?“, 78-79.

⁵⁰ Dahlman, „Turkey's Accession to the European Union: The Geopolitics of Enlargement“, 562-70.

⁵¹ Alexandr Tomský, „Turecko do Evropy nepatří.“

J. Casanova postihuje merit této debaty konstatováním, že pragmatické rozhodnutí o tureckém členství by nemělo být učiněno před vyřešením krize evropské civilizační identity. Pregnantně rozlišuje mezi dvěma elementárními percepcemi. Jednak může být Evropa (rozumí se EU) vnímána jakožto nositelka hodnot sekularizované západní civilizace založené výlučně na křesťanských hodnotách. Alternativně může být evropská integrace nahlížena jako sekulární kosmopolitní projekt bez explicitních či implicitních odkazů na konkrétní náboženské nebo kulturní hodnoty. V prvním jmenovaném případě nemůže být turecká kandidatura reálně akceptována, ve druhém by ji nemělo fakticky nic bránit, splní-li Turecko politická, právní a ekonomická kritéria nutná k přijetí.⁵²

Případné turecké členství by na straně jedné potvrzovalo úroveň turecké demokracie a zvýšilo globální soft-power EU, neboť by prokázalo, že je možný konstruktivní dialog mezi křesťanskou a muslimskou kulturou. Na straně druhé ovšem existují obavy z kumulace vlivu muslimského elementu, ať už v podobě predikované vnitřní migrace či jeho politického prosazování se na institucionální úrovni EU (s ohledem na počet tureckých obyvatel a institucionální pravidla EU).⁵³ Někteří však tyto obavy nesdílejí, protože (i) v mnoha evropských zemích již žijí početné turecké menšiny, které nepůsobí zásadní problémy; (ii) za obecného původce podobných obav považují (selhávající) politiku multikulturalismu; (iii) Turecko vnímají jako přísně sekulární stát, tudíž neanticipují prolínání politiky a náboženství ani na supranacionální úrovni.⁵⁴ Dříve užívaný geografický argument mající za cíl jednoduše poukázat na tureckou diferenci je již dnes více méně vykořeněný (především ve světle přijetí Kypru).⁵⁵

⁵² José Casanova, „The Long, Difficult, and Tortuous Journey of Turkey into Europe and the Dilemmas of European Civilization,“ *Constellations* 13, č. 2 (2006): 236.

⁵³ Dahlman, „Turkey’s Accession to the European Union: The Geopolitics of Enlargement,“ 570-72.

⁵⁴ Domanič, „Vstup Turecka do Evropské unie: Výhodný pro obě strany? Možný pro obě strany?,“ 78.;

Petráček, „Turecko Na Evropské Cestě.“

⁵⁵ Dahlman, „Turkey’s Accession to the European Union: The Geopolitics of Enlargement,“ 560-62.

1 Teoretický a metodologický rámec

Politické strany doposud disponují exkluzivním postavením v systémech zastupitelských demokracií. Jsou nesporně nutným prvkem fungování moderní politiky ztělesňujícím životně důležité pojítko mezi státem a společností. Politické strany agregují, akumulují a artikulují názory a cíle, jež chtějí realizovat převzetím politické odpovědnosti, které obyčejně bývá legitimizováno řádnými volbami.⁵⁶

Interakce národních politických stran⁵⁷ a evropské integrace je tedy z obecné perspektivy vysoce aktuálním a relevantním fenoménem. Evropskou integrací (případně *evropským integračním procesem* či *evropským integračním projektem*) se v tomto kontextu rozumějí veškeré procesy související s vývojem Evropských společenství nebo Evropské unie.⁵⁸ Politika rozšiřování Unie (dříve Společenství) bezpochyby spadá pod hlavičku tohoto poněkud široce vymezeného pojmu. Je jeho nedílnou součástí, která jej (spolu)formuje a v nezanedbatelné míře se podílí na jeho dynamizaci.⁵⁹

Důležitost studia vzájemného střetávání politických stran a evropského integračního projektu je podtržena dvěma komplementárními procesy. Na straně jedné se s postupujícím rozmachem evropské integrace rozrůstá institucionální vliv Evropské unie (dříve Evropského společenství) na politické prostředí jednotlivých členských zemí, čemuž se politické strany musejí nějak adaptovat. Existuje (nikoliv zanedbatelné) portfolio politik, o kterých namísto konkrétních států a jimi akceptovaných vnitřních mechanismů (spolu)rozhodují supranacionální unijní instituce (toto rozdělení pravomocí je však aktéry dobrovolně akceptováno).⁶⁰

Na straně druhé, národní politické strany (jakožto svébytné politické entity) mají své místo v evropské institucionální architektuře, a mohou tak ovlivňovat legislativní a exekutivní procesy: zasedají v Evropském parlamentu, delegují zástupce do Rady ministrů, nepřímo také ovlivňují složení Komise aj. V případě konání obecného referenda na vybrané téma asociované s evropskou integrací mobilizují a informují voliče, a tak spoluformují jejich preference.⁶¹ Od roku 1979 spolu národní politické strany v pravidelném pětiletém intervalu soutěží v přímých volbách o křesla v plénu Evropského parlamentu. Zde jsou pak reprezentovány národní politické strany ze všech

⁵⁶ Vít Hloušek et al., *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů* (Praha: Portál, 2005), 9, 12.

⁵⁷ Pojem *národní*, není-li uvedeno jinak, je vždy chápán jako synonymum ke *státní* či přesněji *vnitrostátní*.

⁵⁸ Vlastimil Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?* (Brno: Masarykova univerzita, 2009), 9.

⁵⁹ Petr Kratochvíl, *Teorie evropské integrace* (Praha: Portál, 2008), 44-45.

⁶⁰ Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 10.

⁶¹ Petr Fiala a Markéta Pitrová, *Evropská unie* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003), 268.

zemí EU podle principu proporcionality (nedá se nicméně hovořit o úplné autonomii evropských voleb a jejich nezávislosti na domácí politice, spíše naopak – tyto volby bývají označovány jako druhořadé v protikladu k národním volbám parlamentním či prezidentským).⁶² Přímé volby do Evropského parlamentu (dříve Shromáždění) fakticky nastolily nutnost (aspoň částečně) konkretizovat názory politických stran na celkové pojetí evropského integračního procesu.⁶³ Lapidárně sumarizováno, národní politické strany „*govern EU member states, contest European elections and organize into party groups in the European Parliament*“.⁶⁴

Politolog R. Ladrech diverzifikoval pět základních sfér, v nichž proces evropské integrace ovlivňuje a (re)formuje národní politické strany, a potažmo stranické systémy. Primárně to jsou změny v programatorice stran, dále pak proměny jejich organizační struktury, úpravy podob stranické soutěže, posuny ve vztazích politických stran a vlád, a konečně kooperace národních politických stran na nadnárodní úrovni.⁶⁵

Britský politolog P. Mair katalogizoval výzkum interakce politických stran s evropskou integrací do tří tematicky rozličných skupin. První se specializuje na vznik a vývoj nadnárodních (úžeji evropských) federací politických stran, tj. na eurostrany a politické frakce působící na půdě Evropského parlamentu. Druhá kategorie studuje charakter a dynamiku vystupování národních politických stran a jejich soutěžení na půdě Evropského parlamentu. Poslední, třetí se orientuje na reflexi vývoje evropské integrace národními politickými stranami (obecněji stranickými systémy) a na náklady a výnosy s tímto bezprostředně spojenými.⁶⁶ Naposledy uvedená kategorie vyhlíží v kontextu projektované diplomové práce zřejmě nejrelevantněji. V. Havlík politologické bádání v této partikulární výzkumné sféře zájmu podrobněji rozčlenil na výzkum: (i) vlivu evropské integrace na činnost politických stran, (ii) postojů politických stran k tématům evropské integrace (eventuálně jejich ideologické či systémové předurčenosti), (iii) významu, který politické strany evropské integraci přikládají.⁶⁷

⁶² Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 15.

⁶³ *Ibid.*, 16.

⁶⁴ Matthew Gabel, Simon Hix a Gerald Schneider, „Who Is Afraid of Cumulative Research? Improving Data on EU Politics,“ *European Union Politics* 3, č. 4 (2002): 485.

⁶⁵ Robert Ladrech, „Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis,“ *Party Politics* 8, č. 4 (2002): 396-400.

⁶⁶ Peter Mair, „Political Parties and Party Systems,“ in *Europeanization: New Research Agendas*, ed. Paolo Graziano a Maarten P. Vink (Houndmills: Palgrave Macmillan, 2008), 154-55.

⁶⁷ Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 14.

1.1 Postoje politických stran k evropské integraci

V komparativní politologické produkci bývá evropský integrační projekt (speciálně v kontextu zkoumání postojů národních politických stran k němu) prozatím majoritně chápán a studován ploše, tj. jako nedělitelný fenomén bez rozlišení dílčích tematických podoblastí. Minoritně se pak objevují práce, jež analyzují pohledy politických stran na některá témata vyseparovaná ze širokého integračního portfolia (viz například níže). Naproti tomu široce pojaté teoretické konstrukty postihující obecné postoje politických subjektů k evropskému integračnímu procesu (chápanému takto jednodimenzionálně) lze povětšinou příhodně aplikovat i na výzkum pozic politických stran k partikulárním problémům spojeným s evropskou integrací (kupříkladu právě na otázku případného rozšíření EU o Turecko).⁶⁸ Právě z tohoto důvodu jsou v následujících odstavcích rekapitulovány vybrané teoretické přístupy ke komparativnímu výzkumu postojů politických stran k evropské integraci obecně, a nikoliv přímo k rozšíření EU o Turecko. Konkrétní teoretický rámec by totiž velmi pravděpodobně zcela absentoval, nebo by aspoň působil velmi omezeně. Presentovaná teoretická východiska jsou dále kalibrována tak, aby vyhovovala výzkumnému cíli předložené diplomové práce. Další podrobnosti uvádí kapitola 1.3.

Vnitrostraničká diskuze politických stran o podobě a směřování evropské integrace byla katalyzována výše vzpomínanou genezí unijního projektu. Když k ekonomické dimenzi evropské integrace postupně přibyl i rozměr politický, přirozeně se vytvořil prostor pro spor o budoucí podobu evropského integračního projektu a jeho adekvátní reflexi.⁶⁹

Většina publikovaných výzkumných statí analyzujících přístupy politických stran k evropské integraci bývá nejobvykleji spojena s teorií racionální volby (minoritně pak s historickým institucionalismem), podle níž strany vystupují jako racionální aktéři maximalizující užitek sledující aspoň některý z těchto cílů: získání a uchování vládní odpovědnosti, maximalizace voličské podpory, implementace vlastních politických programů, udržení stranické jednoty či organizační struktury.⁷⁰ Standardně se v analýzách tohoto typu objevuje několik východisek, která pohled politické strany pomáhají podrobněji teoreticky ukotvit. Za prvé, mnohde se předpokládá, že určujícím

⁶⁸ Liesbet Hooghe, Gary Marks a Carole J. Wilson, „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?“, *Comparative Political Studies* 35, č. 8 (2002).

⁶⁹ Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 16-17.

⁷⁰ Johan Hellström, „Dynamic Interactions: National Political Parties, Voters and European Integration“ (doktorská dizertace, Umeå Universitet, 2009), 34.

činitelem je v této souvislosti primární stranická ideologie, tj. že témata spadající do širokého proudu evropské integrace jsou nějak vztažena ke klasickým konfliktním liniím stranické soutěže. Za druhé, extrémní stanovisko k integraci se spíše očekává u periferních stran, které se tímto vymezují vůči mainstreamovým politickým subjektům (zařazení politické strany do některé z těchto dvou rodin může být provedeno podle různých třídících kritérií). Za třetí, politické strany mohou do svých postojů strategicky projektovat pozice veřejnosti za účelem uchování nebo rozšíření voličské základny. Za čtvrté, stranický pohled může reflektovat historický či národní kontext, respektive nejružnější okolnosti obecného rázu spjaté například s domovskou zemí dané strany.⁷¹

Postoje politických stran k tématům evropské integrace se bezesporu obecně odlišují. Někteří autoři explicitně předpokládají, že se neformulují nezávisle, ale jistým způsobem respektují primární ideologickou identitu dané politické strany. Tímto je samozřejmě (implicitně) zpochybněno vnímání evropské integrace jakožto svébytné politické ideologie. Očekává se, že pohled politické strany na daný fenomén je přímo podmíněn faktory determinujícími širší politickou (ideologickou) identitu strany. Důsledkem takto vystavěného teoretického rámce je de facto (neartikulované) odmítnutí existence stranické konfliktní linie kopírující odlišné představy o evropské integraci.

Například regulační model presumuje, že vidění evropské integrace je plně subsumováno nejčteněji užívanou ekonomickou štěpnou osou pravice-levice, tj. levicové strany preferují ekonomickou regulaci a vyšší míru přerozdělování, zatímco pravicové subjekty upřednostňují opak. Levice je tedy (z hlediska možnosti prosazení regulace na unijní úrovni) proponentem evropské integrace, pravice se k ní naopak staví rezervovaně. Hixův-Lordův model pracuje s antagonisticky vystavěnou tezí, tj. názory politických stran na evropskou integraci a jejich pozice na pravolevé ekonomické škále jsou nekorelované. Pohledy politických stran podle tohoto modelu spíše reflektují hledisko balance mezi národní (státní) identitou a potenciální teritoriální emancipací.⁷²

Poněkud podrobněji pojali studium oné závislostní struktury L. Hoogheová a G. Marks, když ji vymezili podstatně úžeji. Ekonomicky pojatá pravolevá škála podle jejich názoru signifikantně ovlivňuje postoje politických stran pouze v těch oblastech evropského integračního procesu, které přímo souvisejí s redistribucí zdrojů a regulací ekonomického prostředí. Levicové či středové strany tak podle tohoto teoretického schématu podporují evropskou integraci v kohezní, sociální politice, politice

⁷¹ Ibid., 35.

⁷² Hooghe, Marks a Wilson, „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?“, 971-72.

nezaměstnanosti, environmentálních opatřeních apod. Pravicové strany preferují tržní integraci, ale oponují evropským regulacím.⁷³

Tento teoretický rámec byl dále extendován zahrnutím štěpné linie materialismus-postmaterialismus, a dokonce zohledněním politického extremismu (ve smyslu reflexe vzdálenosti od jasně definovaného ideového politického středu). Tím byla ve své podstatě začleněna teze, že evropskou integraci lze (historicky) vnímat jako převážně centristický projekt, tj. projekt vystavěný vesměs na představách křesťansko-demokratických a sociálně-demokratických politických stran.⁷⁴ Výstupem realizovaného výzkumu bylo konstatování, že politické strany nacházející se okolo středu nejobecnější dichotomické pravolevé škály vnímají evropskou integraci kladně. Politické strany přimknuté k některému extrémnímu pólu vykazovaly povětšinou negativistický pohled. Tento závislostní vztah přístupů politických stran k evropské integraci na obecné pravolevé ideologické orientaci lze graficky ilustrovat jako nelineární, jednovrcholovou, zvonovitou křivku. Extrémní levice odmítá evropskou integraci, neboť ji nahlíží jako elitářský, nedemokratický projekt, který prosazuje neoliberální politiku. Kritika extrémní pravice je pak soustředěna na argumenty oslabování národní suverenity a identity. Postmaterialistické strany se vyslovují prointegračně, zatímco materialistické (tradicionalistické) politické strany se ve vztahu k evropské integraci profilují všeobecně více rezervovaně.⁷⁵ Z perspektivy historického institucionalismu lze tuto teoretickou konstrukci a z ní vyplývající závěry odůvodnit tím, že relativně nová politická témata, v tomto kontextu je tímto míněna evropská integrace, jsou politickými stranami vztahována k tradičně zakotveným a akceptovaným ideologickým rámcům.⁷⁶

Ačkoliv ideologická identita může hrát při formování stranických postojů zásadní úlohu, vyjadřovaná opozice či podpora vůči evropské integraci může rovněž pramenit z pozice strany v politickém systému. Periferní strany se mohou od mainstreamových odlišit právě výrazně vyhraněnými postoji vůči jednotlivým agendám evropské integrace, a přitáhnout tak k sobě voličskou podporu či vnést do stranické soutěže další štěpnou hranici.⁷⁷ Například italský politolog N. Conti prvotně

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ibid.: 976-84.;

Aspinwall, Mark, „Preferring Europe: Ideology and National Preferences on European Integration,“ *European Union Politics* 3, č. 1 (2002).

⁷⁵ Hooghe, Marks a Wilson, „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?“, 984-86.

⁷⁶ Hellström, „Dynamic Interactions: National Political Parties, Voters and European Integration“, 35.

⁷⁷ Ibid., 36.

předpokládal předurčení postojů politických stran k evropské integraci širším stranickým profilem. Následně pak vytvořil typologizační schéma, do nějž jednotlivé stranické preference týkající se evropského integračního projektu zařadil. Vybrané italské politické strany charakterizoval ideologicky (socioekonomická pravolevá škála: krajní levice, levostředové strany, pravostředové strany, krajní pravice) a jejich pozicí v systému (opoziční či vládní úloha). Každé z těchto osmi (všemi kombinacemi vzniklých) kategorií potom přiřadil korespondující postoj k evropské integraci (od vysloveně negativního u pravicových opozičních stran až k jednoznačně pozitivnímu u levicových vládních stran).⁷⁸

Konečně, evropský integrační projekt může být stranami hodnocen také z pozice (historického) národního kontextu. Evropská unie spojuje země s odlišnými tradicemi, kulturou, ekonomikami a institucemi. Někteří autoři národní politické strany považují především národní organizace, které primárně vycházejí z tamních specifík, jež agregují a respektují. Postoje politických stran k evropské integraci pak tuto skutečnost nějakou formou nutně reflektují.⁷⁹

Poněkud odlišné chápání evropského integračního procesu pak postihuje jiný teoretický rámec, který by v tomto kontextu měl být také vzpomenut. Postoje politických stran (a nejen jich) k rozšiřování EU (speciálně pak o Turecko) by totiž mohly být do jisté míry ovlivněny názorovým balancem mezi *widening* (tj. horizontálním rozšiřováním EU o další členy) a *deepening* (tj. vertikálním prohlubováním autority unijních institucí v rámci existujícího portfolia pravomocí a jeho další extenze).⁸⁰ Podle racionalistické literatury rozšiřování (widening) prostě stupňuje různorodost, čímž zvyšuje pravděpodobnost vzniku aditivních konfliktních linií nebo růstu napětí v odpovědných institucionálních orgánech. Vyšší počet spolurozhodujících stran v kombinaci s právem veta (byť omezeným) systém rozhodování komplikuje a zpomaluje, popřípadě jej činí zcela rigidním.⁸¹ V současné Unii jsou patrné sociální, ekonomické a kulturní rozdíly, které by mohly v případě dalšího rozšiřování ústít ve ztrátu schopnosti rozhodovat a vystupovat jednotně. Rozšiřování (widening) EU tedy de facto ohrožuje další prohlubování integrace

⁷⁸ Nicólo Conti, „Party Contestation of the Political Space and the European Issue: The Attitude to EU of the Italian Parties (1994-2002),“ (příspěvek přednesený v rámci ECPR Conference, Philipps-Universität Marburg, Marburg, 18.-21.9.2003).

⁷⁹ Hellström, „Dynamic Interactions: National Political Parties, Voters and European Integration“, 36.

⁸⁰ R. Daniel Kelemen, Anand Menon a Jonathan Slapin, „Wider and Deeper? Enlargement and Integration in the European Union,“ *Journal of European Public Policy* 21, č. 5 (2014): 647.

⁸¹ Mark A. Pollack, „Europe United? The Impact of the EU's Eastern Enlargement, Five Years On,“ *European View* 8, č. 2 (2009): 241.

(deepening) a může vést k postupné desintegraci či dekonstrukci Unie (přínejmenším ve smyslu výraznějšího posunu k mezivládní spolupráci).⁸² Takový vývojový scénář by jistě přivítaly politické strany preferující odlišné organizační schéma EU.⁸³

Jiní autoři rozšiřování (widening) a prohlubování (deepening) považují za komplementární a koexistující fenomény, které se navzájem nevylučují, ale naopak cyklicky spoluvytvářejí užší politickou unii.⁸⁴ Ovšem v případě, že by byl do Evropské unie začleněn stát vyznávající principiálně odlišné hodnoty, prohlubování (deepening) integrace by se velmi pravděpodobně zpomalilo, nebo dokonce zcela zastavilo.⁸⁵

1.2 Metodologické nástroje výzkumu postojů politických stran k evropské integraci

Postoje politických stran k evropskému integračnímu procesu lze analyzovat širokým spektrem metodologických nástrojů.⁸⁶ Podobně jako v jiných oborech společenskovedního výzkumu, ani zde neexistuje nějaký exkluzivní či dominantně upřednostňovaný přístup. Badatel tedy při výběru konkrétní metodologie a metody primárně reflektuje cíle svého výzkumu, sekundárně pak zohledňuje například svou subjektivní preferenci. I přes relativně značnou míru heterogenity se v oblasti výzkumu postojů politických stran k evropské integraci rozlišují čtyři ústřední metodologické trendy: (i) analýza jednání politických stran (*behavioral measures*), (ii) analýza programových dokumentů (*textual approaches*), (iii) výzkum reputace politické strany (*reputational measures*), a konečně (iv) analýza postojů příznivců či představitelů politických stran (*self-reported positions*).⁸⁷ Každá z těchto dílčích tříd pak zahrnuje pestrý katalog různorodých výzkumných konceptů kvalitativní i kvantitativní povahy.⁸⁸

Následující přehled stručně prezentuje jednotlivé kategorie. Bilancuje některé jejich klady a zápory, uvádí vybrané základní reference. V oddílu 1.3.2 jsou potom diskutovány možnosti aplikovatelnosti popsaných badatelských nástrojů v rámci projektovaného výzkumu. Vybrány jsou ty, které nejvíce korespondují se záměrem této

⁸² Wolfgang Wessels a Thomas Traguth, „Opportunity or Overstretch? The Unexpected Dynamics of Deepening and Widening,“ in *Crises in European Integration: Challenges and Responses, 1945-2005*, ed. Ludger Kühnhardt (2011), 80.

⁸³ Hloušek et al., *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*, 26.

⁸⁴ Wessels a Traguth, „Opportunity or Overstretch? The Unexpected Dynamics of Deepening and Widening,“ 80.

⁸⁵ Kelemen, Menon a Slapin, „Wider and Deeper? Enlargement and Integration in the European Union,“ 647-49.

⁸⁶ Andrea Volkens, „Strengths and Weaknesses of Approaches to Measuring Policy Positions of Parties,“ *Electoral Studies* 26, č. 1 (2007).

⁸⁷ Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 40.

⁸⁸ Leonard Ray, „Validity of Measured Party Positions on European Integration: Assumptions, Approaches, and a Comparison of Alternative Measures,“ *Electoral Studies* 26, č. 1 (2007).

diplomové práce a které jsou prakticky uchopitelné s přihlédnutím k dostupnosti a komplexnosti dat a charakteru výzkumné činnosti.

1.2.1 Analýza jednání politických stran

Postoj politické strany k obecným otázkám týkajícím se problematiky evropské integrace mohou být dovozovány z její činnosti a jejího jednání navenek. Nejprve si ovšem výzkumník musí odpovědět na to, které výstupy politické strany lze považovat za relevantní ve vztahu ke konstrukci obrazu jejího smýšlení o evropském integračním projektu. Současně je nezbytné rozlišovat mezi individuálním konáním jednotlivců a chováním strany jako entity, což pochopitelně ukrývá celou řadu rizik. Pokud je navíc politická strana v některých otázkách vnitřně názorově rozdrobena, velmi obtížně se separují představitelé zastávající obskurní myšlenkové koncepty od těch, kteří relevantně reprezentují ideový stranický mainstream. Doposud se proto ve výzkumu jednání politických stran uplatnily zejména dvě metody: (i) analýza členství politické strany v nadnárodních stranických rodinách (úžeji ve frakcích operujících v Evropském parlamentu) a (ii) analýza hlasování.⁸⁹

Analýza členství politické strany v širších stranických rodinách

Příslušnost politické strany k některé nadnárodní politické formaci či partikulárně k parlamentní frakci fungující na půdě Evropského parlamentu může do jisté míry objektivizovat stranický postoj k evropské integraci oproštěním se od jednotlivostí jednání politických reprezentantů. Evropský integrační proces přirozeně stimuluje nadnárodní kooperaci stran jak ze členských zemí, tak států kandidátských. Evropské federace politických stran figurující v Evropském parlamentu se konstituují téměř výhradně na bázi ideové (a nikoliv na bázi státní příslušnosti), a mohou se tak ve svém důsledku stát vhodným výzkumným objektem.⁹⁰ Na druhé straně, analýzy opírající se výhradně o členství příslušné strany v některé evropské parlamentní frakci bývají (oprávněně) konfrontovány s celou řadou asociovaných otázek. Za prvé, participace politické strany v dané politické skupině nemusí nutně vycházet z jejího deklarovaného postoje k evropské integraci, ale může být determinována širším ideovým profilem, či dokonce specifickými strategickými zájmy. Za druhé, je velmi nepravděpodobné, že by každá frakce Evropského parlamentu měla vnitřně konzistentní či unifikovaný názor na

⁸⁹ Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 41-47.

⁹⁰ Fiala a Pitrová, *Evropská unie*, 268.

všechny dílčí podoblasti evropského integračního procesu (počínaje například společnou zemědělskou politikou a konče případným tureckým členstvím v Evropské unii). Za třetí, odborné studie užívající tento přístup se implicitně omezují pouze na politické strany zastoupené v evropském parlamentním plénu, což může být zavádějící s přihlédnutím k charakteru a vnímání voleb do této instituce. Z praktického hlediska se ovšem jedná o relativně lehce proveditelnou a nenákladnou metodu.⁹¹

Jako referenční příklad demonstrující výše uvedené klady a zápory poslouží výzkum politologa L. Raye. Ten na základě expertního šetření potvrdil, že euroskeptické národní politické strany vesměs vyplňují členskou základnu stejně orientovaných frakcí. Sám autor však přiznává, že frakce mohou být v mnoha specifických otázkách názorově nekoherentní, čímž se závěry vlastní studie problematizují. Hlubší analýza navíc prokázala, že ne všechny euroskeptické národní politické strany náležejí do euroskeptických frakcí a také že ne všechny členské subjekty euroskeptických skupin se plně ztotožňují s rezervovaným pohledem na evropský integrační proces.⁹²

Analýza hlasování

Analýza hlasování politických představitelů v různých legislativních orgánech je další eventualitou směřování výzkumu. Badatel se v tomto případě nezbytně koncentruje na jmenovitá hlasování, neboť u tajných voleb by se postoje politických stran odvozovaly skutečně jen stěží. U hlasování probíhajících v národních parlamentech je obvykle k dispozici pouze limitovaný datový vzorek, protože jen zlomek hlasování je přímo spojen s otázkami vztaženými k evropské integraci (snad s výjimkou implementace primárního práva). Pohled politické strany na diskutovanou problematiku by se tak zjišťoval velmi obtížně a postrádal by reliabilitu, nehledě na nutnost znalosti širšího kontextu hlasování (protestní hlasování aj.). V případě pléna Evropského parlamentu je situace spíše opačná. Výzkumník zpravidla operuje s velmi širokou datovou základnou. Čelí však seriózní nesnázi v podobě odlišné relevance jednotlivých jmenovitých voleb z hlediska jím definované výzkumné otázky. Může tedy buď použít všechna dostupná hlasování k dané věci, nebo selektovat dle vhodného (objektivního) kritéria.⁹³ Nadto se

⁹¹ Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 14, 42-44.

⁹² Leonard Ray, „Mainstream Euroskepticism: Trend or Oxymoron?“, *Acta Politica* 42, č. 2-3 (2007).

⁹³ Simon Hix, Abdul Noury a Gérard Roland, „Power to the Parties: Cohesion and Competition in the European Parliament, 1979–2001“, *British Journal of Political Science* 35, č. 2 (2005).;

Ray, „Validity of Measured Party Positions on European Integration: Assumptions, Approaches, and a Comparison of Alternative Measures“, 17-18.

takový výzkum potýká s mnohdy nezřetelnou reprezentativností hlasujících, a to jak kvantitativní (může například několik málo europoslanců vsutku agregovat a artikulovat postoj celé strany?), tak kvalitativní (do Evropského parlamentu jsou na stranických kandidátkách často voleni nezávislí kandidáti, politici druhé kategorie či vnitrostraniční oponenti).⁹⁴ Prakticky jsou ovšem data potřebná pro realizaci výzkumu obecně dobře dostupná, avšak obvykle rozsáhlá a komplikovaná ke zpracování.⁹⁵

1.2.2 Analýza programových dokumentů

Studium programatiky a názorových koncepcí politických stran náleží k nejběžnějším metodologickým přístupům k identifikaci postojů těchto subjektů k vybraným otázkám. Nejčastěji bývají ideje strany koncentrovány ve volebních programech (je nutné klást zřetel na načasování a celkový kontext voleb samotných).⁹⁶ První úkol, před který je badatel postaven, spočívá v transformaci obsahu stranických dokumentů na data, z nichž lze následně usuzovat potřebné. Může se stát, že studované prameny věnují pozornost sledovanému tématu pouze okrajově, či dokonce vůbec. V opačném případě se ručně nebo za pomoci adekvátních softwarových nástrojů sledují kontext, konotace aj., v nichž je analyzované politikum zasazeno. Mnohdy tento typ výzkumu (respektive přípravy dat) podléhá subjektivní interpretaci či značné míře nezbytné abstrakce. Roli přitom hrají i design, struktura a stylistika sledovaných dokumentů. Alternativně (doplňkově) může být aplikován kvantitativní přístup vycházející z premisy, že čím více prostoru je dané otázce věnováno, tím větší význam jí publikující politická strana přisuzuje. Druhou, neméně závažnou výzvou je porovnání deklarované programatiky a prakticky prováděné stranické politiky.⁹⁷

Programové dokumenty se podle L. Raye schematicky dělí na: (i) kontrakty, (ii) reklamy, (iii) vyjádření identity. První zmíněné bývají formulovány jako smlouvy s voliči předkládající reálné a splnitelné teze, za jejichž nedodržení či porušení by strana mohla být trestána nízkou podporou v příštích volbách. Druhé jsou majoritně koncipovány jako marketingové nástroje mající přilákat voličstvo, mnohdy ale prezentují nadsazené či nerealistické koncepty. Třetí jsou z hlediska politologické analýzy nejpodstatnější, neboť obsahují explicitní přihlášení se k nějaké konkrétní

⁹⁴ Ladrech, „Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis.“

⁹⁵ Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 47.

⁹⁶ Gary Marks et al., „Crossvalidating Data on Party Positioning on European Integration,“ *Electoral Studies* 26, č. 1 (2007): 26-27.

⁹⁷ Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 48-49.

ideologii a obvykle agregují střednědobé až dlouhodobé politické vize. Ve srovnání s klasickými volebními programy však nebývají publikovány běžně a pravidelně.⁹⁸

Stranické programy a další související prameny jsou obecně snadno dosažitelné. Měření jsou tedy opakovatelná a kontrolovatelná. Programové dokumenty zahrnují koncentrovaná stanoviska a dokládají postupný ideový vývoj v čase. Na druhé straně se obtížně zpracovávají do podoby dat a jen zřídka kdy odrážejí názorovou pestrost, nebo dokonce fragmentaci uvnitř strany. Deklarované preference navíc poměrně běžně nekorespondují s reálnou stranickou politikou.⁹⁹

1.2.3 Výzkum reputace politické strany

Pod touto souhrnnou hlavičkou se skrývá rozmanitá paleta vědeckých nástrojů, které bývají k výzkumu přístupů politických stran (nejen) k evropskému integračnímu procesu široce používány. Oproti dříve diskutovaným badatelským trendům je zde patrný rozdíl zejména ve studovaných zdrojích empirických dat. Obvykle využívané primární zdroje (volební programy, hlasování v legislativních orgánech, rozhovory aj.) jsou zde upozaděny. Pozornost se přesouvá převážně na sekundární prameny a jejich podrobnější interpretaci. Samozřejmě i zde se obvykle rozeznává vícero partikulárních badatelských postupů. Nejčastěji to jsou: (i) jednoduchý výzkum v prostředí fungování politických stran, (ii) výzkum veřejného mínění, (iii) expertní šetření.¹⁰⁰

Jednoduchý výzkum v prostředí fungování politických stran

Tento výzkumný rámec je rozkročen mezi dvěma přístupy z odlišných metodologických kategorií. Kombinuje v sobě prvky analýzy programu a reputace politické strany zajišťované elementárními expertními šetřeními. Jako typické referenční práce se typicky uvádějí texty P. Taggarta¹⁰¹ či autorského týmu P. Taggart a A. Szczerbiak¹⁰². Tito autoři vesměs analyzovali postoje politických stran k evropské integraci (chápané jednodimenzionálně, tj. bez rozlišování specifických podtémat). Datový soubor tvořily expertní názory menšího množství odborníků z domovské země předmětné politické strany a výstupy z analýzy programu, které zde sloužily především k případným

⁹⁸ Ray, „Validity of Measured Party Positions on European Integration: Assumptions, Approaches, and a Comparison of Alternative Measures,“ 16-17.

⁹⁹ Gary Marks et al., „Crossvalidating Data on Party Positioning on European Integration,“ 26.

¹⁰⁰ Leonard Ray, „Validity of Measured Party Positions on European Integration: Assumptions, Approaches, and a Comparison of Alternative Measures,“ *Ibid.*: 14-15.

¹⁰¹ Paul Taggart, „A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems,“ *European Journal of Political Research* 33, č. 3 (1998).

¹⁰² Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, „Contemporary Euroscepticism in the Party Systems of the European Union Candidate States of Central and Eastern Europe,“ *Ibid.* 43, č. 1 (2004).

korekcím odpovědí respondentů. Logisticky a ekonomicky se tento přístup ukazuje jako velmi efektivní, což však bývá vykoupeno nežádoucími zkresleními a až přespřílišnými simplifikacemi (s přihlédnutím k omezenému vzorku expertních dat).

Výzkum veřejného mínění

Reprezentativní výzkumy veřejného mínění se řadí ke standardním statistickým výběrovým šetřením, které přes svou velkou finanční a časovou náročnost dokážou velmi uspokojivě poskytnout široké portfolio požadovaných výzkumných dat. Jestliže je třeba znát představu veřejnosti o postoji politické strany (například k evropské integraci) nebo obecný názor veřejnosti samotné (například na evropskou integraci), zdá se tato výzkumná cesta jako nanejvýš adekvátní. Pokud je však evaluován postoj politické strany (například k evropské integraci) šetřením veřejného mínění, střetává se tento postup s několika oprávněnými námitkami: (i) kvalifikace respondentů (de facto jde o „expertní“ šetření s laiky, viz níže), (ii) možnost názorového vychýlení člena strany (je-li dotazován), (iii) zkreslení v důsledku nedostatku informací.¹⁰³

Expertní šetření

Expertní šetření realizovaná (nejběžněji) prostřednictvím dotazníků adresovaných odborníkům se standardně uplatňují v rozsáhlých komparativních politologických studiích.¹⁰⁴ Tato výzkumná metoda je geograficky komplexní, neboť prakticky nic nebrání tomu oslovit odborníky napříč několika státy či rozličně definovanými regiony. Je také komplexní obsahově, protože právě výzkumný záměr vymezuje a předurčuje výběr zaměřených oslovených expertů, kteří pak bývají tázáni na sféru svého zájmu. Nahlíženo z širší perspektivy, produkuje kvalitní data (s přihlédnutím k odbornosti respondenta). Experti navíc obvykle disponují širším záběrem znalostí, komplexním přehledem a nepostrádají jistý komparativní nadhled. Logistické a ekonomické zajištění expertních šetření bývá relativně efektivní. Dotazníky se dnes rozesílají vesměs elektronicky. Jejich shromáždění a elementární analýzu provádějí běžně dostupné softwarové produkty. Data se snadno zpracovávají, neboť respondent obvykle odpovídá

¹⁰³ Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 52.

¹⁰⁴ Leonard Ray, „Measuring Party Orientations Towards European Integration: Results from an Expert Survey,“ *European Journal of Political Research* 36, č. 2 (1999).;

Liesbet Hooghe, Gary Marks a Carole J. Wilson, „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?,“ in *European Integration and Political Conflict*, ed. Gary Marks a Marco R. Steenbergen (Cambridge: Cambridge University Press, 2004).;

Gary Marks et al., „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality,“ *Comparative Political Studies* 39, č. 2 (2006).

na uzavřené otázky prostřednictvím různých škál (v případě otevřených otázek je sumarizace dat o poznání obtížnější). Finanční náklady výzkumu jsou relativně nízké, a umožňují tak pravidelné opakování studií.¹⁰⁵

Negativem expertních šetření je to, že nemusí být vždy zcela zřejmé, čí názory a jednání jsou pro odborníka determinující z hlediska identifikace postoje politické strany. V dotazníku tak musí být precizně definován předmět posuzování a aspekt činnosti, jež má být evaluována, a to včetně hodnotících kritérií.¹⁰⁶ Do expertního hodnocení se rovněž může promítnout subjektivita nebo informační asymetrie. Odborníci jistě operují s různými základnami vědění a rozhodují se podle odlišného množství informací.¹⁰⁷ Dále není zřetelné, zda respondent dostatečně odliší artikulované záměry politických stran od reálně praktikované politiky. Jsou-li navíc odborníci dotazováni retrospektivně, může dojít ke zkreslení.¹⁰⁸ V neposlední řadě lze velmi často polemizovat s onou deklarovanou odborností dotazovaného.¹⁰⁹ Většina těchto nežádoucích jevů však může být účinně potlačena pečlivou přípravou dotazníku a svědomitým výběrem respondentů. V opačném případě se výzkumník pravděpodobně zahlí daty sporné reliability a rozporuplné validity.

1.2.4 Analýza postojů příznivců či představitelů politických stran

Reprezentativní výzkum mínění příznivců politických stran inkorporuje výhody a nevýhody klasického výzkumu veřejného mínění (viz výše). Pokud je předmětem analýzy představa sympatizantů dané strany, jedná se zřejmě o nejhodnější nástroj. Jestliže se však skrže deklarované postoje příznivců vyšetřuje postoj politické strany jako celku, neukazuje se tento badatelský prostředek jako úplně vhodný (přímá analogie výzkumu veřejného mínění s cílem studia postojů politické strany k jistému problému, viz oddíl 1.2.3).¹¹⁰

Postoje představitelů politických stran mohou být shromažďovány četnými způsoby, například dotazníky, řízenými rozhovory, setříděním mediálních výstupů a veřejných prohlášení aj. Výzkumník je i v tomto případě konfrontován s možností

¹⁰⁵ Volkens, „Strengths and Weaknesses of Approaches to Measuring Policy Positions of Parties,“ 111.

¹⁰⁶ Ian Budge, „Expert Judgements of Party Policy Positions: Uses and Limitations in Political Research,“ *European Journal of Political Research* 37, č. 1 (2000): 103-06.

¹⁰⁷ *Ibid.*: 107-08.

¹⁰⁸ Marks et al., „Crossvalidating Data on Party Positioning on European Integration,“ 26.

¹⁰⁹ Lubomír Kopeček, „Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové – Jak s nimi pracovat?,“ *Politologický časopis* 2004, č. 3 (2004): 250.

¹¹⁰ Ray, „Validity of Measured Party Positions on European Integration: Assumptions, Approaches, and a Comparison of Alternative Measures,“ 18.

značného zkreslení (politici mohou svoji stranu vidět až příliš optimisticky, či naopak pesimisticky, případně postrádají v dotazované agendě adekvátní erudici apod.). Musí umět rozlišit mezi politickými záměry a realitou. Kruciólní otázkou zpravidla bývá vlastní selekce politických představitelů zahrnutých do studie. Reprezentativně sestavený výběr vesměs identifikuje nejen většinově sdílené, ale i minoritní názory. Nevhodná volba může naopak vést ke zkreslení závěrů.¹¹¹

1.3 Výzkumný rámec diplomové práce

1.3.1 Výzkumný problém

Výzkumná otázka, která je v kontextu předložené diplomové práce nasnadě, může být formulována takto: *Existuje kauzální vztah mezi postoji relevantních národních politických stran z vybraných členských zemí EU27 k tureckému rozšíření Evropské unie a jejich ideologickou identitou či příslušností k specifickému (národnímu) kontextu?* Ústřední výzkumný úkol prezentované práce tedy primárně spočívá v ověření existence a identifikaci faktorů, které příčinně ovlivňují názory relevantních národních politických stran na přistoupení Turecké republiky do Evropské unie. Vychází se přitom z implicitního předpokladu, že názor politické strany na případné turecké členství není nezávislý na širších okolnostech, ba naopak, očekává se (s přihlédnutím k předešlé diskuzi, viz zejména kapitola 1.1), že se jedná o proměnnou závislou, která může být kauzálně determinována vícero faktory (potenciální rozšíření EU o Turecko je nepochybně podmnožinou širokého portfolia procesů evropské integrace). V rámci této stati se potom rozlišují dvě podstatné skupiny proměnných, jež by mohly úspěšně a průkazně explikovat vysvětlovanou proměnnou, tj.: (i) širší ideologická identita dané politické strany, (ii) specifický (národní) kontext společný vždy určité, jasně definované skupině politických subjektů. Názory politických stran na turecké členství jsou přitom vnímány uceleně (monoliticky), tj. bez podrobnějšího rozlišování specifických podoblastí daného fenoménu.

Bylo prokázáno, že postoje politických stran k evropské integraci mohou být věrohodně vysvětleny pozicí politické strany v ideologické rovině vymezené dvěma elementárními dimenzemi: kulturní osou *GAL/TAN* (sumarizuje otázky hodnot, vztah k autoritám, náboženství aj.) a ekonomickou škálou *Left/Right* (agreguje ekonomickou

¹¹¹ Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 59-60.

orientaci strany.¹¹² Lze odůvodněně předpokládat, že se předložená zjištění nějakou formou uplatní i v případě, kdy jsou partikulárně studovány názory politických stran na turecké členství v Evropské unii. Extenze a zjemnění uvedených ideologických os, tj. obohacení portfolia vysvětlujících proměnných o některé další nebo úžeji vymezené faktory ideologické povahy reflektující například vztah politických stran k multikulturalismu, k imigraci aj., mohou pomoci přesněji ukotvit ideový profil politického subjektu, a tak eventuálně podrobněji identifikovat determinanty formující jeho názor na případné turecké přistoupení do unijních struktur.

Podobná úvaha se bezpochyby týká i celkového pohledu politické strany na evropský integrační projekt, tj. speciálně na názorovou balanc mezi rozšiřováním (widening) a prohlubováním (deepening). Turecká kandidatura je zřejmě v tomto ohledu obzvláště delikátním tématem. Turecko by se kvůli velké populaci stalo vysoce relevantním aktérem uvnitř unijních institucí. Navíc jej lze považovat za zemi s přinejmenším poněkud odlišnými kořeny, preferencemi a kulturně-náboženským zázemím (viz také úvodní kapitola).¹¹³ Případné turecké členství by tak z tohoto zorného úhlu mohlo ovlivnit evropský integrační proces jako celek, zejména ve smyslu omezení, zastavení, nebo dokonce postupného oslabování deepening. To by některé politické strany patrně podporovaly. Naopak politické strany, které se přiklánějí k užší unijní spolupráci, pravděpodobně členství Turecka nakloněny nebudou. Podrobnější diskuze k této myšlenkové konstrukci byla uvedena výše, viz závěr kapitoly 1.1.

Kromě právě popsaných ideových charakteristik je možné rozvažovat nad tím, že názorovou pozici politických stran vůči turecké participaci příčinně předurčuje také soubor (národních) specifík, tj. konkrétní reality a zkušeností sdílených skupinami politických stran, například z jednotlivých členských zemí (viz kapitola 1.1). Kupříkladu, politické strany střední a východní Evropy byly v bezprostřední minulosti svědky přistoupení domovských zemí do struktur Unie. Relativně nedávno se potýkaly s nutnými náklady na transformaci a potenciálními výnosy z participace. Ovlivňuje tato nedávná zkušenost jejich vnímání případného tureckého členství? Navíc, stranické systémy zemí západní a střední a východní Evropy nejsou v širší komparativní perspektivě docela totožné, jak ukázaly některé empirické studie.¹¹⁴ I tato skutečnost by

¹¹² Hooghe, Marks a Wilson, „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?.“;

Marks et al., „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality.“

¹¹³ Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries,“ 756.

¹¹⁴ Marks et al., „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality.“

se mohla promítnout do oné předpokládané příčinné vazby. Případně by mohly být postoje národních politických stran ovlivněny bilaterálními zkušenostmi jejich domovských států s Tureckem nebo dalšími širšími souvislostmi (viz kapitola 4).¹¹⁵ Úvahy tohoto typu de facto vymezují specifická třídící kritéria, podle nichž lze studované politické strany katalogizovat do různých skupin a následně verifikovat názorovou konvergenci, nebo divergenci mezi nimi.

Doplňující výzkumná otázka, která se v předestřeném kontextu přímo nabízí, zní takto: *Která z oněch dvou odlišných skupin prediktorů je pro vysvětlení studované příčinné vazby relevantnější?* Lapidárně řečeno, jsou postoje relevantních národních politických stran z členských zemí EU27 věrohodněji explikovány (pokud vůbec) širším ideologickým profilem strany, nebo souborem vybraných obecnějších charakteristik společných vždy určité, jasně specifikované skupině politických stran?

1.3.2 Diskuze a výběr metodologického přístupu

Kapitola 1.2 sumarizovala a kriticky vyhodnotila čtyři obecně přijímané metodologické kategorie, jež ukotvují výzkum postojů politických stran k evropskému integračnímu procesu, a umožňují tak propojit obecnou teorii s empirií. Partikulární metodické nástroje se vzájemně odlišovaly různými logistickými a ekonomickými náklady, schopností efektivně rozpoznat vnitrostranickou opozici, mírou identifikace širšího ideologického zázemí politické strany a konečně způsobilostí k prosté evaluaci postojů politické strany k evropské integraci.

Každý z prezentovaných badatelských přístupů má pochopitelně světlé i stinné stránky, jichž si výzkumník musí být náležitě vědom a které více či méně předurčují jeho aplikovatelnost v různých typech analýz. Rovněž není výjimkou, že se metody napříč různými metodologickými skupinami kombinují s cílem vyvážení diskutovaných pro a proti, dovolují-li to povaha problému a badatelovy výzkumné kapacity.¹¹⁶

Ačkoliv se povětšinou hovořilo o postojích politických stran k evropské integraci, což je velmi obsáhlý problém zahrnující celou řadu úžeji vymezených fenoménů obecně se týkajících vývoje Společenství (Unie), mohou být uvažované metodologické, respektive metodické postupy zúženy i na studium přístupů politických stran k některé specifitěji definované podoblasti evropského integračního procesu.

¹¹⁵ Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries,“ 750-57.

¹¹⁶ Marks et al., „Crossvalidating Data on Party Positioning on European Integration,“ 33-34.

Cílem předložené diplomové práce je pokusit se v širší komparativní perspektivě vysvětlit postoje vybraných politických stran EU27 k tureckému rozšíření Unie v závislosti na jejich obecnějším ideologickém profilu nebo některých dalších ukazatelích příslušejících vždy nějaké (předem jasně vymezené) skupině politických stran, viz také oddíl 1.3.1. Problematika rozšiřování Evropského společenství, dnes Evropské unie, bezesporu patří k ústředním a nosným dílčím tématům evropské integrace.¹¹⁷ Metodologické, respektive metodické nástroje představené v kapitole 1.2 tak vyhoví výzkumnému záměru práce. S přihlédnutím k předešlé diskuzi je ale žádoucí eliminovat méně vhodné výzkumné metody, a naopak vyzdvihnout ty, které se v daném kontextu jeví adekvátněji. Zřetel je primárně kladen na naplnění cílů diplomové práce, opomíjeny nejsou ani ekonomické, organizační a logistické souvztažnosti (samostatná práce diplomanta bez grantové či personální podpory).

Analýza jednání politické strany klade důraz převážně na prostou identifikaci postoje politické strany k vybranému problému, nevytváří však dostatečný prostor pro konstrukci obrazu o širší ideologické profilaci strany. Analýza hlasování v plénu Evropského parlamentu se potýká se spornou reprezentativností a relevantností dat (kvalitativní i kvantitativní). Výzkum členství stran v europarlamentních frakcích se pak obecně střetává s eventuálním problémem nekoherentních názorů participujících stranických subjektů (viz oddíl 1.2.1).

Analýza programových dokumentů je vhodným, i když na zpracování dat časově a technicky relativně náročným nástrojem. Vytýčeným výzkumným cílům je určitě s to dostat. Nicméně, kvůli téměř úplné absenci tématu turecké kandidatury či případného členství v programových dokumentech politických stran není kvůli zásadnímu nedostatku dat prakticky uchopitelná.¹¹⁸ Podrobnosti uvádí oddíl 1.2.2.

Analýza postojů příznivců a zejména představitelů politických stran by jistě poskytla data potřebná pro takovýto typ bádání, avšak ona širší komparativní perspektiva a povaha výzkumné práce (včetně nezbytného materiálně-technického zabezpečení) fakticky znemožňují její nasazení. Jestliže by byl stanoven užší vzorek zemí či politických stran, mohl by být tento přístup brán v potaz. Pokud by například byly zkoumány pouze postoje relevantních českých politických stran, jednalo by se

¹¹⁷ Kratochvíl, *Teorie evropské integrace*, 44-45.

¹¹⁸ Autor pro tento účel analyzoval několik náhodně vybraných programů několika relevantních stran z celé řady zemí.

o naprosto legitimní a prakticky využitelný metodologický prostředek.¹¹⁹ Srovnání nabízí oddíl 1.2.4.

Výzkum reputace politické strany uskutečněný prostřednictvím expertního šetření pravděpodobně nejlépe pokrývá zmíněné požadavky. Umožňuje reagovat na stanovené cíle diplomové práce. Je logisticky a ekonomicky eficientní. Zbývající dvě metody výzkumu reputace politické strany s ohledem na asociovaná pozitiva a negativa v takové konkurenci příliš neobstojí (viz oddíl 1.2.3). V této souvislosti se navíc přímo nabízí možnost čerpat z datového souboru sesbíraného politology z univerzity Chapel Hill.¹²⁰ Ten velmi přesvědčivě zachycuje ideologický profil relevantních politických stran (včetně nezbytného postoje k případnému tureckému členství). Dostupný datový soubor, včetně definice relevantnosti politické strany aj., je podrobněji rozebrán v kapitole 2.

Data takového rozsahu a struktury, jakými jsou právě výsledky chapelhillského expertního šetření, je nezbytné analyzovat prostřednictvím adekvátních nástrojů. Obecně se v tomto kontextu nabízejí některé vybrané kvantitativní přístupy, které se obvykle aplikují na výsledky reprezentativních statistických zjišťování. Mezi základní přednosti takového postupu se řadí: schopnost testování a validizace teorií, možnost zobecňování závěrů, evaluace vztahu příčina-následek, nezávislost na výzkumníkovi aj. Hlavními nevýhodami jsou (až přespřílišně) reduktivní způsob získávání dat (je nutná kvantifikace) a vyšší míra abstrakce (zaměření spíše na hlavní (makro)trendy nežli na partikulární (mikro)specifika).¹²¹

V tomto výzkumném kontextu se běžně používají různé třídy regresních modelů.¹²² Regresní model v nejširším smyslu slova studuje kauzální vztahy mezi závisle (též vysvětlovanou) proměnnou (či proměnnými) a sadou nezávisle proměnných (též vysvětlujících nebo prediktorů). Formálně bývá model vyjádřen ve formě exaktní matematické rovnice, na jejíž levé straně stojí vysvětlovaná proměnná a na pravé straně nějaká vhodná funkce sady vysvětlujících proměnných a náhodné (chybové či residuální) složky, jež do sebe agreguje náhodné (tj. nikoliv systematické) nepravidelnosti, chyby měření aj. Výzkumníkem sestavená regresní rovnice musí vždy

¹¹⁹ Havlík, *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, 61.

¹²⁰ Ryan Bakker et al., „2010 Chapel Hill Expert Survey (Raw Data),“ (2011).

¹²¹ Jan Hendl, *Kvalitativní výzkum* (Praha: Portál, 2012), 47.

¹²² Hooghe, Marks a Wilson, „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?,“ 971, 973.;

Marks et al., „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality,“ 162-3, 165.; Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries,“ 758.;

McLaren, „Explaining Opposition to Turkish Membership of the EU,“ 262.

vycházet z přijatého teoretického rámce či propozic a musí je adekvátně reflektovat. Následně je nezbytné prezentovaný statistický model kalibrovat (tj. odhadnout neznámé parametry, specifikovat tvar funkční závislosti, není-li známa a priori, aj.) a verifikovat jej (tj. ověřit, zda model vyhovuje zjištěným datům, zda vypočtená residuální složka splňuje stanovené předpoklady apod.). Poté již přichází na řadu interpretace či testování (statistických) hypotéz. Tato fáze je z pohledu společenskovedního bádání pravděpodobně nejdůležitější, umožňuje totiž striktně technické výsledky kvantitativního šetření zpětně promítnout do kontextu studované problematiky.¹²³

Nespornou výhodou takového přístupu je také možnost kvalitativního srovnání vícera modelů se shodnou vysvětlovanou proměnnou využitím jednoduchých a snadno interpretovatelných ukazatelů kvantifikujících shodu modelu s analyzovanými daty. Dále je například možné ověřit, zda se přidáním další vysvětlující proměnné model zlepšil (ve smyslu adekvátnějšího zachycení variability studované proměnné), či nikoliv. Jinak řečeno, zda má tento prediktor signifikantní vliv na závisle proměnnou. Badatel má tak de facto otevřen prostor k tvorbě široké palety modelů (samozřejmě v rámci dostupného datového portfolia), potažmo tedy k tvorbě nových teoretických konstrukcí.

1.3.3 Shrnutí

Hlavní badatelský záměr diplomové práce spočívá v identifikaci a v testování míry determinace postojů relevantních národních politických stran vybraných členských zemí EU27 k případnému tureckému přistoupení k EU nejrůznějšími faktory. Přijatá teoretická východiska diskutovaná při výběru výzkumného rámce (viz oddíl 1.3.1) byla v této podobě volena záměrně. Předestřené myšlenkové konstrukty se totiž velmi osvědčily při studiu názorových pozic politických stran k obecným otázkám evropské integrace. Je tedy více než místě domnívat se (tázat se), že (zda) je možné je zúžit i na partikulární případ tureckého vstupu. Existují navíc četné vědecké stati zabývající se postoji evropské veřejnosti k tureckému vstupu, které tento předpoklad nepřímo podporují, neboť analogické teorie v různé míře replikují.¹²⁴

Výzkumná otázka je analyzována prostřednictvím kvantitativních nástrojů (zejména lineárních regresních modelů) aplikovaných na empirická data sesbíraná během rozsáhlého expertního šetření politology z univerzity v Chapel Hill (data za rok

¹²³ Tomáš Cipra, *Finanční ekonometrie* (Praha: Ekopress, 2008), 31-226.

Jan Hendl, *Přehled statistických metod* (Praha: Portál, 2009), 247-416.

¹²⁴ Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries.“;

Hobolt et al., „Religious Intolerance and Euroscepticism.“; aj.

2010). Podoba dostupného datového souboru do určité míry přirozeně usměrňuje akceptované badatelské přístupy. Přijaté definice relevantnosti politické strany a data samotná jsou rozebrána v kapitole 2.

Vlastní výzkum je s přihlédnutím k analyzovanému datovému souboru primárně soustředěn na rok 2010. Předcházející expertní šetření za rok 2006 jednak nezahrnovalo Bulharsko a Rumunsko, jednak je důvodné předpokládat, že názory politických subjektů z nedávno přistoupičších členských států na problematiku evropské integrace tehdy ještě nebyly zcela zformovány. Novější data prozatím nejsou k dispozici (podle plánu by mělo další zjišťování proběhnout na jaře 2015). Rok 2010 lze nicméně chápat jako určitý referenční bod období mezi počátkem roku 2007 (rozšíření EU o Bulharsko a Rumunsko) a pololetím roku 2013 (vstup Chorvatska do EU), tj. období s určitou (aspoň geografickou) stabilitou EU, kdy se neměnil počet členů, a tedy absorpční kapacita Unie. Tímto způsobem sbíraná politologická data (ač se sledované proměnné logicky vyvíjejí v čase) se navíc obvykle považují za aspoň krátkodobě až střednědobě stabilní. Zásadní proměny názorových pozic politických stran jsou obvykle patrné, pokud vůbec, až při zkoumání delšího časového horizontu, a tak je možné učiněným závěrům přisuzovat jistý časový přesah (byť jsou samozřejmě primárně vztaženy pouze k roku 2010).

V následujících čtyřech kapitolách je obsažena celá analytická část diplomové práce. Nejprve jsou v kapitole 2 podrobně popsána užitá empirická data, na jejichž půdorysu je evaluován předložený výzkumný problém. Je diskutována jejich struktura, validita i reliabilita. Ve třech samostatných kapitolách 3, 4 a 5 jsou z různých perspektiv vyhodnocovány obě ústřední výzkumné otázky. Partikulární hypotézy, jež je precizněji ukotvují, jsou pro větší přehlednost textu představeny a vysvětleny právě až v analytické části diplomové práce (včetně konceptualizace proměnných). Každou kapitolu uzavírá stručné dílčí shrnutí, které sumarizuje nejpodstatnější zjištění.

2 Data

Základní datový soubor, který je v kontextu cílů předložené diplomové práce podrobován hlubší analýze a interpretaci, tvoří výstupy expertního šetření organizovaného pod hlavičkou univerzity v Chapel Hill během jara roku 2011 (vztahují se však retrospektivně k roku 2010). Jde prozatím o nejaktuálnější dostupnou sadu dat z této série. Podobné anketní údaje jsou k dispozici také za roky 1999, 2002 a 2006. Základní osnova a okruhy otázek zůstávají v průběhu let de facto neměnné. Dochází ovšem k některým dílčím úpravám, doplněním nebo redukcím. Například postoj politické strany k rozšíření EU o Turecko byl zjišťován pouze v posledních dvou cyklech. Badatelské úsilí postupem času přirozeně expandovalo, rozrostla se tedy jak množina zasažených zemí, tak (jako logický důsledek předešlého) počet zkoumaných politických subjektů. V první vlně bylo zastoupeno 143 stran ze čtrnácti zemí tehdejší EU15, tj. všechny státy kromě Lucemburska¹²⁵, v posledním cyklu pak na 239 subjektů z 28 zemí.¹²⁶ Autorský kolektiv motivaci k takto komplexně pojatému šetření spatřuje v potřebě širšího datového portfolia, na jehož základě mohou být činěny relevantní závěry o podobě stranické soutěže napříč vybranými evropskými státy v širší komparativní perspektivě.¹²⁷

Do prozatím posledního publikovaného chapelhillského výzkumu bylo zahrnuto, jak již bylo řečeno výše, na 28 zemí (všechny země EU27 s výjimkou Kypru, Lucemburska a Malty¹²⁸, dva státy stojící mimo struktury Unie - Norsko a Švýcarsko, dále dvě (tehdy) kandidátské země - Chorvatsko a Turecko). Strukturované dotazníky s uzavřenými otázkami (odpovědi se zaznamenávaly na předem definovaných škálách) byly v elektronické podobě rozeslány více jak tisícovce respondentů, tj. vesměs akademikům s odborným zájmem v oblasti soutěže politických stran či evropské integrace. Přibližně třetina oslovených se vyjádřila (přesněji reagovalo 364 expertů).¹²⁹ Národní politické strany, které byly předmětem dotazování, musely splnit určité podmínky relevantnosti k tomu, aby byly šetřením reflektovány, tj. obdržet aspoň tři procenta platných hlasů v posledních konaných parlamentních volbách nebo být

¹²⁵ Lucembursko nebylo do studie zahrnuto z důvodu nedostatku kvalifikovaných domácích expertů.

Marco R. Steenbergen a Gary Marks, „Evaluating Expert Judgments,“ *European Journal of Political Research* 46, č. 3 (2007): 363.

¹²⁶ Autoři studie uvádějí počet ve výši 237, nicméně po přepočtení stran přítomných v datovém souboru vychází právě 239.

¹²⁷ Ryan Bakker et al., „Measuring Party Positions in Europe: The Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999–2010,“ *Party Politics* (2012): 2, staženo 11.3.2013, doi: 10.1177/1354068812462931.

¹²⁸ Analogické důvody jako výše, viz poznámka 125.

¹²⁹ „Sample Questionnaire [2010 Chapel Hill Expert Survey],“ staženo 23.10.2014, http://chesdata.eu/2010/2010_CHES_questionnaire.pdf.

zastoupeny aspoň jedním parlamentářem v národním parlamentním tělese či v plénu Evropského parlamentu. Otázky směřované kvalifikovaným respondentům měly za cíl zjistit širší ideologický profil politické strany a její postoj k různým tématům souvisejícím s evropskou integrací. Každý expert byl vždy dotazován na všechny relevantní politické strany působící v jeho domovské zemi. V každém státě byl osloven jiný počet odborníků. Návratnost dotazníků taktéž fluktovala stát od státu.¹³⁰ Tabulka 1 zachycuje počty relevantních politických stran reflektovaných touto expertní studií a množství evidovaných odpovědí.

Tabulka 1: Zastoupení relevantních stran a počty došlých odpovědí. (Zdroj: Autor)¹³¹

<i>Země</i>	<i>Počet stran</i>	<i>Počet odpovědí</i>	<i>Země</i>	<i>Počet stran</i>	<i>Počet odpovědí</i>
Belgie	14	16	Nizozemí	10	14
Bulharsko	10	14	Norsko	7	11
Česká rep.	7	20	Polsko	8	15
Dánsko	9	11	Portugalsko	5	6
Estonsko	6	14	Rakousko	6	14
Finsko	8	10	Rumunsko	6	23
Francie	9	9	Řecko	7	11
Chorvatsko	11	7	Slovensko	10	15
Irsko	6	8	Slovinsko	8	13
Itálie	14	9	Španělsko	13	12
Litva	11	13	Švédsko	10	15
Lotyšsko	5	9	Švýcarsko	12	12
Maďarsko	7	17	Turecko	6	12
Německo	6	18	V. Británie	8	16
			<i>Celkem</i>	<i>239</i>	<i>364</i>

Jádrem identifikace primárních ideologických východisek politických stran se stala tři ústřední kritéria: (i) pozice na nejobecněji definované dichotomické pravolevé škále (od extrémní levice až po extrémní pravici), (ii) umístění na ekonomicky pojaté pravolevé štěpné linii (levá část spektra se přiklání k aktivní roli v hospodářství, zatímco pravice by ráda redukovala účast státu v ekonomice na minimum prostřednictvím privatizací, omezení rozpočtových výdajů, nízkých daní, eliminací sociálního státu aj.), a konečně (iii) pozice na ose označované jako GAL (*Green – Alternative - Libertarian*) - TAN (*Traditional – Authoritarian - Nationalist*), tj. alternativa osy postmaterialismus-materialismus (politické strany blíže pólu GAL preferují rozšiřování působnosti

¹³⁰ Bakker et al., „Measuring Party Positions in Europe: The Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999–2010,“ 2-3.

¹³¹ „2010 Chapel Hill Expert Survey (Raw Data).“

lidských práv a svobod, volný přístup k potratům, eutanazii, uzavírání sňatků mezi partnery stejného pohlaví, vyšší míru participace na demokratickém rozhodování apod.; politické strany pólu TAN se k těmto snahám obvykle stavějí rezervovaně, jejich hodnotami jsou pořádek a řád, tradice, stabilita a vize vlády jako důležité morální autority). Kromě těchto tří ústředních měr ideologické orientace byly suplementárně sledovány postoje politických stran k třinácti dalším (kontrolním) problémům, tj. kupříkladu k daňovému zatížení, redistribuci zdrojů, imigraci, multikulturalismu aj. Právě tato rozšíření oněch přednostně užívaných názorových škál by mohla precizněji explikovat postoje politických stran k potenciální turecké participaci v Unii.

Zjišťování obecných postojů politických stran k evropskému integračnímu projektu bylo dále doplněno monitorováním názorů subjektů na vybrané podoblasti evropské integrace (*policy*), například na kohezní politiku, vnitřní trh, bezpečnostní a zahraniční politiku, pravomoci Evropského parlamentu nebo právě na eventuální rozšíření EU o Turecko.¹³²

Názory expertů byly v jednotlivých zemích zprůměrovány, tj. pro každou sledovanou národní politickou stranu je vždy k dispozici jedna sada hodnot různých proměnných. Samozřejmě by bylo možné uvažovat přímo data z dotazníků, čímž by se ovšem celá analýza značně komplikovala. Reliabilita těchto finálně získaných dat byla ověřena běžným vyhodnocením průměrů a příslušných směrodatných odchylek odpovědí jednotlivých expertů. Standardní deviace jsou sice případ od případu proměnlivé a různé výše (což je samozřejmé), na druhé straně obecně dostatečně nízké, aby data mohla být nahlížena jako hodnověrná.¹³³ Podrobná verifikace reliability, která proběhla po prvním kole sběru dat (tj. za rok 1999) a která aplikovala podstatně sofistikovanější materii matematicko-statistických modelů k ověření konzistence a spolehlivosti sebraného datového vzorku, nebyla v tomto případě opakována.¹³⁴ S přihlédnutím k analogickým podmínkám šetření se lze důvodně domnívat, že by taková analýza poskytla velmi podobné závěry.

Data byla rovněž posuzována z hlediska validity prostřednictvím srovnání s jinými dostupnými a běžně užívanými zdroji. Ukázalo se, že pozice expertů a postoje reprezentantů politických stran evaluované v jiných výzkumech jsou (v hlavních bodech) vysoce korelované, že úžeji (geograficky) vymezené expertní studie jsou se

¹³² „Measuring Party Positions in Europe: The Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999–2010,“ 2-3.

¹³³ Ibid.: 7-8.

¹³⁴ Steenbergen a Marks, „Evaluating Expert Judgments,“ 351-59.

sesbíranými daty konvergentní a že datové soubory výzkumů veřejného mínění nebo analýz programových dokumentů (tam, kde jsou dostupné) jsou se získanými daty koherentní.¹³⁵ Analogické resumé uzavírá mimo jiné i studium validity prvního vzorku dat (za rok 1999).¹³⁶

V kontextu předložené diplomové práce se jako nejpodstatnější sledovaný znak jeví právě postoj politické strany k rozšíření Evropské unie o Turecko (tj. vysvětlovaná proměnná). Experti se v tomto konkrétním případě v předmětném dotazníku potýkali s otázkou ze sekce *Specific Policy Questions*: „*What position did the party leadership take over the course of 2010 on the EU enlargement to Turkey?*“¹³⁷ Anketní otázka byla doplněna příloženou sedmi stupňovou škálou (*Strongly opposes [1] - Opposes [2] - Somewhat opposes [3] - Neutral [4] - Somewhat favors [5] - Favors [6] - Strongly favors [7]*) a možností *Don't know*. Naprosto analogicky pak byly zjišťovány názory na další témata, viz výše.

Následující tři kapitoly diplomové práce prezentují vlastní interpretativní analýzu dostupných expertních dat provedenou ve třech návazných krocích. Nejprve je studována existence, síla a tvar příčinné vazby mezi postoji národních politických stran k tureckému členství v Evropské unii a jejich širší ideologickou identitou. Dále je zkoumána případná závislost vysvětlované proměnné na specifických faktorech objektivní (geografické a socioekonomické) povahy. Závěrem jsou oba přístupy porovnány a propojeny za účelem finální identifikace sady relevantních znaků explikujících postoje vybraných politických stran EU27 k tureckému členství.

¹³⁵ Bakker et al., „Measuring Party Positions in Europe: The Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999–2010,“ 8-12.

¹³⁶ Steenbergen a Marks, „Evaluating Expert Judgments,“ 359-60.

¹³⁷ „Sample Questionnaire [2010 Chapel Hill Expert Survey].“

3 Postoje politických stran k tureckému členství a jejich širší ideologická identita

Fenomén případného tureckého rozšíření Evropské unie rozhodně nezůstává valnou většinou politických stran bez povšimnutí. Je tedy zcela legitimní tázat se, zda názory národních politických stran na tuto otázku nějak závisejí na širší ideologické profilaci daného subjektu. Analogická teze již byla věrohodně prokázána a interpretována při analýze postojů politických stran k evropské integraci. Prostor této problematice byl věnován v kapitolách 1.1 a 1.3. Tatož myšlenková konstrukce se nadto úspěšně uplatnila ve výzkumu mínění evropské veřejnosti k tureckému vstupu do EU. Z tohoto důvodu se lze důvodně domnívat, že by mohla být replikována i ve zde studovaném případě.¹³⁸

3.1 *Determinace postojů politických stran k tureckému členství jejich pozicí v základním ideologickém prostoru*

Nejobecnější dichotomicky chápanou pravolevou ideologickou škálu lze rozložit do dvou úzejí vymezených názorových dimenzí, tj. ekonomické a kulturní (někdy označována jako *new politics*, *postmaterialism/materialism*, *GAL/TAN* aj.). Levá část ekonomického spektra se přiklání k aktivní roli v hospodářství, zatímco pravice by ráda redukovala účast státu v ekonomice na minimum (za přispění privatizací, omezení rozpočtových výdajů, nízkých daní, redukce sociálního státu aj.).¹³⁹ Na evropské úrovni se potom střetávají konkurenční představy o konkrétní podobě a míře regulace kapitalismu.¹⁴⁰

Kulturní ideologická osa může být subsumována kupříkladu linií s póly GAL vlevo a TAN napravo (viz výše). Politické strany blíže pólu GAL preferují rozšiřování působnosti lidských práv a svobod, volný přístup k potratům, eutanazii, uzavírání sňatků mezi partnery stejného pohlaví či vyšší míru participace na demokratickém rozhodování. Politické strany přimknuté pólu TAN se k těmto snahám obvykle stavějí rezervovaně. Jejich hodnotami jsou pořádek a řád, tradice, stabilita a víra ve vládu

¹³⁸ Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries,“ 754-55.

¹³⁹ Stefano Bartolini a Peter Mair, *Identity, Competition and Electoral Availability: The Stabilisation of European Electorates 1885-1985* (Colchester (UK): ECPR Press, 2007), 197-230.;

Herbert Kitschelt et al., *Post-Communist Party Systems: Competition, Representation, and Inter-Party Cooperation* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 223-61.

¹⁴⁰ Marks et al., „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality,“ 164.

ztělesňující důležitou morální autoritu.¹⁴¹ V literatuře se dále uvádí, že vlastními tématy kulturní pravice jsou rovněž otázky národní identity a suverenity, zatímco kulturní levice inklinuje k internacionalismu a nabádá k toleranci mezi minoritami.¹⁴²

Toto základní členění ideologického prostoru patří v politologii k naprosto zásadním: „*These dimensions are best regarded as ways to summarize how actors position themselves on major issues. The structure of political contestation varies in interesting ways across countries and across time. But one can discern a basic, generalizable pattern, and it is with this that we concern ourselves here.*”¹⁴³

Umístění relevantní politické strany v rovině vymezené pravolevou ekonomickou osou a škálou GAL/TAN by tedy mohla být s to věrohodně vysvětlit její postoj k tureckému členství. Očekává se, že případný turecký vstup do EU rozšíří sdílený tržní prostor a jistým způsobem podníti zpomalení, nebo dokonce zastavení ekonomické a tržní regulace (viz Úvod), což by upřednostňovaly spíše politické subjekty ekonomické pravice. Na druhé straně, kulturní diference a předpokládané imigrační toky spojené s přistoupením Turecka, jež souhrnně vytvářejí určitou hrozbu pro národní celistvost a identitu jednotlivých členských zemí, by byly akceptovatelné spíše pro strany blíže pólu GAL nežli TAN. Na základě těchto tezí, mohou být formulovány dvě následující výzkumné hypotézy:

H1a: Politické strany umístěné v pravé části ekonomicky pojaté názorové linie podporují rozšíření EU o Turecko více nežli strany bližší levému okraji předmětné osy.

H1b: Politické strany bližší pólu GAL podporují rozšíření EU o Turecko více nežli strany přimknutější k pólu TAN.

V tomto kontextu navíc mnohé modely čerpající z analogických teoretických východisek aditivně zohledňují případnou extrémní pozici politické strany v rámci zavedených názorových os. Ta je v obou rozebíraných případech určena vzdáleností od jasně definovaného politického středu. Důvodem je to, že evropská integrace bývá leckdy chápána jako projekt budovaný centristickými politickými stranami, které

¹⁴¹ Scott C. Flanagan a Aie-Rie Lee, „The New Politics, Culture Wars, and the Authoritarian-Libertarian Value Change in Advanced Industrial Democracies,” *Ibid.* 36, č. 3 (2003).;

Jakub Zielinski, „Translating Social Cleavages into Party Systems: The Significance of New Democracies,” *World Politics* 54, č. 2 (2002).

¹⁴² Hooghe, Marks a Wilson, „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?,” 976-77.

¹⁴³ Gary Marks et al., „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality,” *Ibid.* 39, č. 2 (2006): 157.

v průběhu let většinově opanovaly legislativní a exekutivní orgány (viz kapitola 1.1).¹⁴⁴ Extremní politické strany (tj. strany těsně přiléhající některému pólu obou základních ideologických dimenzí) se tak mohou prostřednictvím neutřelých názorů na témata evropské integrace pokoušet posílit svou pozici v domácí politické aréně jednoduše tím, že se ideově vymezí vůči centristickým subjektům.¹⁴⁵ To by mohl být i případ eventuálního členství Turecka, které by mohlo být politickými stranami napadáno s cílem upoutání pozornosti, získání či mobilizace elektorátu. Hypotéza, která toto tvrzení sumarizuje, zní takto:

H1c: Politické strany zastávající extrémní pozici na některé ze dvou uvažovaných dimenzí základního ideologického prostoru negují turecké členství více nežli strany přimknuté k politickému středu.

Ideologická determinace pozic politických stran k tureckému vstupu do EU se obecně analyzuje ve dvou jasně odlišených ideologických prostorech. Přijaté diferencování respektuje geopolitickou příslušnost dané politické strany k zemím Západu (tj. státům EU15), nebo Východu (tj. ke státům střední a východní Evropy přijatým do EU ve dvou vlnách rozšiřování v letech 2004 a 2007). Toto apriorní členění reflektuje četné empiricky prokázané diskrepance. Západní země (potažmo tedy příslušné politické strany) mají se členstvím ve strukturách ES/EU dlouhodobější zkušenosti, většinově sdílejí určitý hodnotový rámec založený na fungujícím tržním hospodářství, pluralitní demokracii a lidských právech. Východní politické strany nemají tak hluboké tradiční zakotvení a postrádají dlouhodobější praktickou znalost fungování EU. Valná většina z nich se konstitovala de facto na troskách komunistických režimů vymezujíc se vůči staré vládnoucí garnituře.¹⁴⁶ Východní stranické systémy navíc nejsou doposud zcela stabilizovány.¹⁴⁷ „*In the West, there are strong affinities between Left and GAL and between Right and TAN... The same dimensions have been diagnosed in Central and Eastern Europe, but the location of parties in this two-dimensional space could hardly be more different... Why is this so? The answer lies in the contrasting ways communism and liberal capitalism combine*

¹⁴⁴ Taggart, „A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems.“

¹⁴⁵ Tomáš Kostecký, *Political Parties after Communism: Developments in East-Central Europe* (Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press, 2002), 39-89.

Marks et al., „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality,“ 163.; Gerd Meyer, „Values, Small Life Worlds and Communitarian Orientations: Ambivalent Legacies and Democratic Potentials in Post-Communist Political Cultures,“ in *Political Culture in Post Communist Europe: Attitudes in New Democracies*, ed. Detlef Pollack, et al. (Burlington (VT): Ashgate, 2003), 169-205.

¹⁴⁶ Hloušek et al., *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*, 27-30.

¹⁴⁷ Marks et al., „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality,“ 155.

Left/Right and GAL/TAN... ¹⁴⁸ Je tedy přinejmenším zajímavé pokusit se rozklíčovat případné ideologické rozdílnosti mezi západními a východními politickými stranami zemí EU27 ve vztahu k formování jejich názorů na případné turecké členství v Unii.

Předložené hypotézy H1a až H1c jsou ověřovány prostřednictvím standardních nástrojů mnohonásobné lineární regrese. ¹⁴⁹ Závisle proměnná, tj. postoj vybrané relevantní politické strany z některé země EU27 k tureckému členství (nabývá hodnot od 1 reprezentující striktní odmítnutí až po 7 zastupující bezvýhradnou podporu vstupu), je vysvětlována lineární funkcí čtveřice nezávisle proměnných a interceptem (tj. konstantní úrovní) za obvyklého přidání residuální složky. Mezi vysvětlující proměnné patří: (i) pozice politické strany na ekonomické pravolevé škále Left/Right (expertní hodnocení probíhalo na škále od 0 pro extrémní levici až po 10 pro extrémní pravici), (ii) pozice politické strany na ose GAL/TAN (postupně od 0 pro extrémní levici, GAL, až po 10 pro extrémní pravici, TAN), (iii) extrémní postoj politické strany na ekonomické ose (kvantifikováno jako čtverec vzdálenosti od dokonale centristické pozice), a konečně (iv) extrémní postoj politické strany na ose GAL/TAN (kvantifikováno jako čtverec vzdálenosti od dokonale centristické pozice). Všechny tyto proměnné jsou do modelu vsazeny tak, aby bylo jednoduše umožněno zohlednění struktury Západ versus Východ. Podrobnosti představuje příloha 1.

Výsledky regresní analýzy, tj. kalibrace modelu metodou nejmenších čtverců, jsou reprezentovány v tabulce 3 umístěné v příloze 1. Modelují se oba geopoliticky oddělené elementární ideologické prostory současně. Západní politické strany představují základní referenční hladinu. Při přechodu k východním stranickým subjektům se musí připočíst vliv korektivních členů. Partikulárně, pro západní strany je relevantní pouze první pětice řádků z referované tabulky, pro východní politické strany se musejí sečíst odpovídající dvojice odhadů, čímž je zachycena ona presumovaná ideologická nekonzistence západních a východních politických stran. ¹⁵⁰

Takto konstruovaný model dokáže vysvětlit 58,5 % variability explikovaných dat (podle tzv. koeficientu determinace) ¹⁵¹, což rozhodně není zanedbatelné. ¹⁵² V kontextu těchto zjištění budeme model považovat za dostatečně kvalitní k verifikaci

¹⁴⁸ Ibid.: 157-58.

¹⁴⁹ Hendl, *Přehled statistických metod*, 383-416.

¹⁵⁰ Nutnost zavedení dvou odlišných základních úrovní pro západní a východní strany nebyla prokázána. Modely proto pro jednoduše vždy zacházejí pouze s jedním interceptem.

¹⁵¹ Cipra, *Finanční ekonometrie*, 48-52.

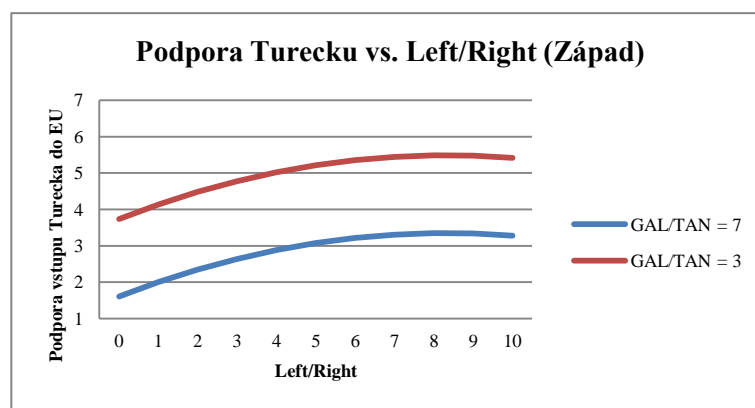
¹⁵² Hooghe, Marks a Wilson, „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?“, 973.

daných hypotéz, která je provedena zvlášť pro vybrané západní a východní státy EU27. Závěrem jsou komentovány podobnosti, respektive diskrepance.

3.1.1 Evaluace hypotéz H1a až H1c pro západní politické strany

Předložené hypotézy H1a až H1c jsou ověřovány pomocí interpretace marginálních efektů vysvětlujících proměnných na vysvětlovanou proměnnou (viz příloha 1, tabulka 3). Znaménko odhadnutého parametru proměnné charakterizující prosté umístění politické strany na ekonomické názorové ose je kladné, tj. s každým posunem na této škále doprava zdánlivě vzrůstá podpora tureckému členství. Analogický úsudek doprovází také interpretaci vlivu kulturní dimenze s tím, že pohyb ve směru pólu TAN ústí ve zdánlivě negativnější pohled na tureckou participaci. Neznámé parametry stojící u obou zahrnutých vysvětlujících proměnných evaluujících extrémnost vychýlení ze středové polohy k okrajům zavedených ideologických os jsou kalibrovány záporným číslem. Ústupem z politického středu se tak postupně vytrácí podpora tureckému přistoupení. Nezávisle proměnné jsou ovšem ve výsledném modelu vždy po dvou provázány (párují se faktor prosté a extrémní pozice). Efekty případných změn je tak nezbytné posuzovat souhrnně, neboť se vzájemně doplňují či kompenzují. Tato skutečnost musí být při ověřování hypotéz naprosto nutně brána na zřetel.

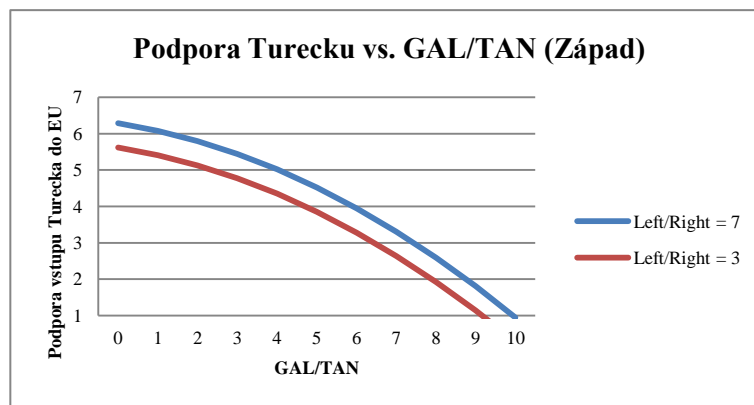
V kontextu akceptovaného modelu je při zafixování proměnných operujících s pozicí na ose GAL/TAN možné sledovat, jak umístění politické strany v rámci pravolevé ekonomické linie příčinně ovlivňuje její postoj k turecké participaci. Graficky lze tento závislostní vztah obecně popsat částí parabolické křivky s vrcholem mířícím vzhůru a osou souměrnosti někde v pravé části ekonomického názorového spektra (viz obrázek 1). Negativní vliv proměnné zaznamenávající extrémní pozici v dané dimenzi jen okrajově koriguje pozitivní vliv obyčejného umístění na pravolevé ekonomické škále, nicméně zásadně mění dynamiku analyzované závislosti. Z čistě technického úhlu pohledu by měla být domněnka H1a zamítnuta, neboť u pravého okraje ekonomické osy dochází vždy k nepatrnému poklesu preference tureckého členství. Na druhé straně se jedná o úbytek velmi nepatrný, mnohdy prakticky nepozorovatelný. Studium celkové dynamiky analyzované příčinné vazby tak přisvědčuje potvrzení dané hypotézy.

Obrázek 1: Znázornění podpory tureckému členství podle modelu přijatého pro testování H1a až H1c při zafixování ideové pozice na kulturní škále (západní politická strany). (Zdroj: Autor)

Analogicky jako v předešlém odstavci je zafixováním proměnných vkládajících do předmětného modelu názor strany na ekonomická témata možné získat představu o charakteru vlivu zbylých dvou proměnných. V tomto případě je situace poněkud odlišná. Grafická ilustrace této kauzální vazby rovněž respektuje průběh části parabolické křivky s vrcholem otočeným vzhůru, ovšem v daném rozsahu hodnotící kulturní škály je omezena pouze na (část) jejího pravého ramene (osa souměrnosti se nachází mimo užitou hodnotící škálu). Čím vyšší je průměrné expertní skóre politické strany na ose GAL/TAN, tím více negativistický je postoj k tureckému vstupu (viz obrázek 2). Zde totiž zřetelně dominuje vliv prosté stranické polohy v rámci kulturní dimenze nad protějškem reflektujících extrémní ideovou polohu. Hypotéza H1b je tak nepochybně potvrzena.

Ve světle předložených argumentů je možné nahlédnout zbývající domněnku H1c. Extrémní pozice se ukázala jako determinující faktor, jedná-li se o ekonomickou dimenzi (nepatrný pokles preference tureckého vstupu u pravého pólu a celkově nelineární závislost). V případě názorové osy typu GAL/TAN má diskutovaná proměnná agregující extrémní postavení strany nesporný adjustační charakter měnící tvar závislosti (na nelineární). Význam prostého ideového postavení na kulturní škále je ovšem natolik dominantní, že de facto nedává možnost proměnné charakterizující extrémní postoj zásadně vyniknout. Sumárně vzato, v obou základních ideových dimenzích předložená domněnka H1c neplatí. Postoj k tureckému členství se vyvíjí vesměs plynule (byť nelineárně). Rozhodně není možné pozorovat názorovou konvergenci levého a pravého okraje ani osy ekonomické, ani kulturní (ve smyslu sdíleného negativizujícího náhledu tureckého přičlenění k EU).

Obrázek 2: Znázornění podpory tureckému členství podle modelu přijatého pro testování H1a až H1c při zafixování ideové pozice na ekonomické škále (západní politické strany). (Zdroj: Autor)

Velmi odlišný je absolutní vliv dvojic použitých proměnných. Zatímco úprava polohy na kulturní ose dokáže prakticky vyčerpat celou sedmibodovou škálu hodnotící podporou tureckému vstupu (pro srovnání viz obrázek 2), ekonomická ideová linie má v tomto světle spíše marginální (korektivní) charakter (viz obrázek 1). Podobně hovoří i tabulka 4 v příloze 1, v níž jsou obsaženy standardizované regresní koeficienty, které se obvykle používají ke stanovení významu jednotlivých nezávisle proměnných při vysvětlování variability závisle proměnné. Odtud plyne, že právě zakotvení politické strany na kulturní názorové ose je pro vysvětlení postoje dané západní politické strany k tureckému přistoupení nejpodstatnější. Ekonomické hledisko se v tomto světle jeví jako daleko méně závažné. Tím se de facto potvrzuje teze předestřená ve studiích analyzujících postoje občanské veřejnosti k přistoupení Turecka do struktur EU, a sice že různorodé kulturně definované nezávisle proměnné lépe explikují názory na turecké členství ve srovnání s ekonomicky ukotvenými vysvětlujícími faktory.¹⁵³ Tento závěr rovněž koresponduje s hlavními výstupy různorodých odborných debat k této otázce (viz úvodní kapitola).

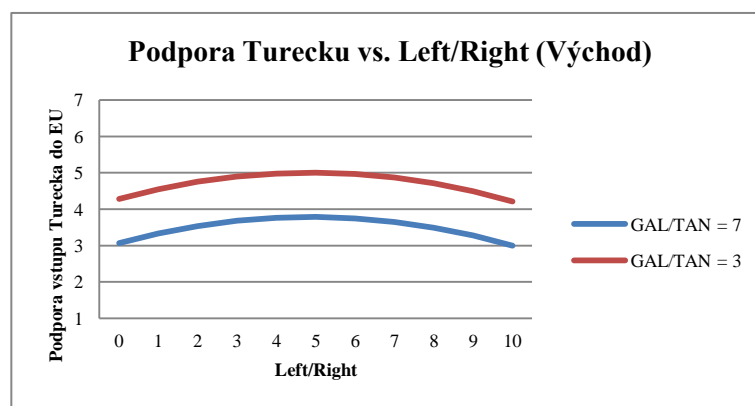
3.1.2 Evaluace hypotéz H1a až H1c pro východní politické strany

Hodnocení druhé sady hypotéz proběhne velmi podobně jako v přecházejícím oddíle 3.1.1, tj. prostřednictvím interpretace marginálního vlivu jednotlivých prediktorů na vysvětlovanou proměnnou (viz příloha 1, tabulka 3). V případě politických stran ze zemí mimo EU15 je nutné započíst příslušné namodelované korekce (viz úvodní

¹⁵³de Vreese, Boomgaarden a Semetko, „Hard and Soft: Public Support for Turkish Membership in the EU,“ 522-24.; Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries,“ 757-62.

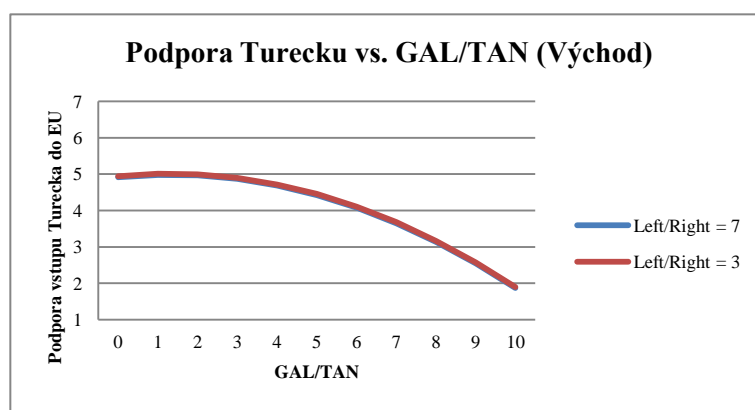
odstavce kapitoly 3.1). Znaménko odhadnutého parametru proměnné charakterizující prosté umístění politické strany na ekonomické názorové ose je tentokrát záporné a kalibrovaná hodnota je velmi blízká nule, tj. s každým posunem na této škále doprava zdánlivě velmi nepatrně klesá podpora tureckému členství. Pohyb ve směru pólu TAN ústí ve zdánlivě negativnější postoj k turecké participaci. Neznámé parametry vystupující u obou zahrnutých vysvětlujících proměnných evaluujících extrémnost vychýlení ze středové pozice k okrajům zavedených ideologických os jsou odhadnuty, podobně jako výše, záporným číslem. Ústup z politického středu tak negativně ovlivňuje podporu tureckému přistoupení. Nezávisle proměnné jsou ovšem ve výsledném modelu vždy po dvou propojeny (párují se faktor prostého a extrémního postavení). Efekty případných změn je tak kvůli vzájemné korekci nezbytné posuzovat dohromady. Toto musí být při verifikaci stanovených domněnek nutně bráno v potaz.

V rámci přijatého modelu je při zafixování hodnot proměnných stanovujících pozici na ose GAL/TAN možné pozorovat, jak umístění politické strany v rámci pravolevé ekonomické linie příčinně ovlivňuje její postoj k turecké participaci v EU. Graficky lze tento závislostní vztah obecně popsat parabolickou křivkou s vrcholem mířícím vzhůru a osou souměrnosti kolem středu ekonomického ideového spektra (viz obrázek 3). Negativní vliv proměnné zachycující extrémní pozici v dané názorové dimenzi významně usměrňuje vliv obyčejného umístění na pravolevé ekonomické škále. Takový průběh nicméně implikuje nutnost zamítnutí domněnky H1a, protože posunem od ekonomického středu vlevo i vpravo se (symetricky) ztrácí podpora tureckému členství. První (dílčí) část takového závěru (platná pro levicové strany) byla víceméně presumována, zato druhá (platná pro pravici) je v rozporu s předloženou tezí.

Obrázek 3: Znázornění podpory tureckému členství podle modelu přijatého pro testování H1a až H1c při zafixování ideové pozice na kulturní škále (východní politické strany). (Zdroj: Autor)

Zafixování hodnot proměnných implementujících do předmětného modelu ideovou pozici strany k ekonomickým tématům dovolí získat představu o charakteru vlivu zbývající dvojice kulturních proměnných. V tomto případě je situace poněkud odlišná. Grafická ilustrace této kauzální vazby opětovně respektuje průběh části parabolické křivky s vrcholem otočeným vzhůru a osou souměrnosti u levého kraje kulturní osy (analogie případu ověřování H1a pro západní politické strany). Speciálně, čím vyšší je průměrné expertní skóre politické strany na ose GAL/TAN, tím více negativistický je postoj k tureckému vstupu do EU. U levého pólu tato teze striktně technicky vzato neplatí, dochází tam totiž k nepatrnému poklesu vlivem extrémní polohy (viz obrázek 4). Nicméně, ona okrajová změna je obecně natolik nepatrná, že zohlednění celkové dynamiky nasvědčuje nezamítnutí hypotézy H1b.

Obrázek 4: Znázornění podpory tureckému členství podle modelu přijatého pro testování H1a až H1c při zafixování ideové pozice na ekonomické škále (východní politické strany). (Zdroj: Autor)

Ve světle předložených argumentů je rovněž nahlížena zbývající domněnka H1c. Extrémní pozice se ukázala jako významný determinující faktor, jedná-li se o ekonomickou dimenzi. Existuje zde prokazatelná symetrická názorová konvergence levého a pravého pólu ekonomické osy ve vztahu k potenciálnímu tureckému vstupu do Unie. Hypotéza H1c je tak pro tento případ potvrzena. V případě kulturní osy GAL/TAN má diskutovaná proměnná nesporný adjustační charakter usměrňující tvar závislosti. Nadto u levého okraje této ideové škály postupně nepatrně umírňuje názory politických stran na turecké přistoupení. Význam prostého postavení strany na kulturní škále je ovšem natolik důležitý, že je vliv právě diskutovaného nepravidelnosti prakticky zanedbatelný. V případě kulturní dimenze GAL/TAN tak předložená domněnka neplatí, neboť postoj k tureckému členství klesá vesměs plynule (byť

nelineárně) ve směru růstu expertního hodnocení na škále GAL/TAN. Rozhodně zde však není zřejmá (symetrická) názorová konvergence levého a pravého okraje kulturního spektra ve smyslu souhlasného negativizujícího pohledu na turecké přistoupení k Evropské unii (na rozdíl od ekonomické osy).

Opětovně je velmi odlišný absolutní vliv dvojice použitých proměnných. Zatímco případná úprava pozice na kulturní ose dokáže prakticky vyčerpat značnou část sedmibodové škály hodnotící podporou tureckému vstupu (viz obrázek 4), ekonomická názorová linie má v tomto světle spíše korektivní či marginální charakter, a to zejména kolem ekonomického ideového středu (viz obrázek 3). Analogický závěr vyplývá i z tabulky 4 umístěné v příloze 1, v níž jsou obsaženy standardizované regresní koeficienty ilustrující význam partikulárních proměnných při vysvětlování variability závisle proměnné. Odtud vyplývá, že právě zakotvení východní politické strany na kulturní ideologické ose je pro vysvětlení postoje dané politické strany k tureckému přistoupení nejpodstatnější. Ekonomické hledisko se v tomto světle jeví jako méně podstatné. Tím se i v případě východních politických stran potvrzuje teze předestřená ve studiích analyzujících postoje občanské veřejnosti k přistoupení Turecka do struktur EU, a sice že různorodé kulturně definované nezávisle proměnné lépe explikují postoje k tureckému členství nežli ekonomicky ukotvené vysvětlující faktory.¹⁵⁴

3.1.3 Dílčí shrnutí

V této podkapitole bylo na základě empirických dat získaných rozsáhlým expertním šetřením prokázáno, že vskutku existuje relevantní kauzální vazba mezi postoji vybraných národních politických stran zemí EU27 k tureckému vstupu do EU a jejich umístěním v elementární ideologické rovině. Jako nezbytné se přitom projevilo apriorní diferencování mezi rodinami politických stran východní a západní Evropy. Toto dělení nabývá na důležitosti zejména při diskuzi významu ekonomické názorové dimenze. Analogický rozdíl byl identifikován již při výzkumu postojů politických stran k evropské integraci obecně. Obyčejně bývá explikován odlišným vývojem prostředí východních stranických systémů. Ty postrádají delší kontinuální tradici. Kromě toho byly po delší dobu deformovány působením nedemokratických forem vlády. Tamní politické subjekty se dynamickému vývoji relativně nedávno etablovaných

¹⁵⁴ de Vreese, Boomgaarden a Semetko, „Hard and Soft: Public Support for Turkish Membership in the EU,“ 522-24.;

Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries,“ 757-62.

demokratických režimů do jisté míry stále ještě adaptují. Přizpůsobují se také praktickému fungování uvnitř institucionálních struktur Unie.¹⁵⁵

V tabulce 2 jsou pro přehlednost shrnuty výsledky evaluace hypotéz H1a až H1c. Analyzované západní politické strany se vesměs chovají podle presumovaných vzorců, tj. strany ekonomicky napravo nebo patřící na levici kulturní osy podporují rozšíření EU o Turecko více než subjekty ekonomicky levicové či přimknuté k pravému okraji kulturní škály. Symetrická názorová konvergence dvojic pólů jednotlivých ideových os nebyla potvrzena (na rozdíl od statí studujících pohledy na evropskou integraci obecně). Východní politické strany se ve vztahu k tureckému vstupu od stran ze zemí EU15 odlišují především percepcí ekonomické dimenze, neboť zde dochází k patrnému symetrickému názorovému semknutí extrémních pozic. Tento závěr je překvapující především na pravé straně daného spektra.

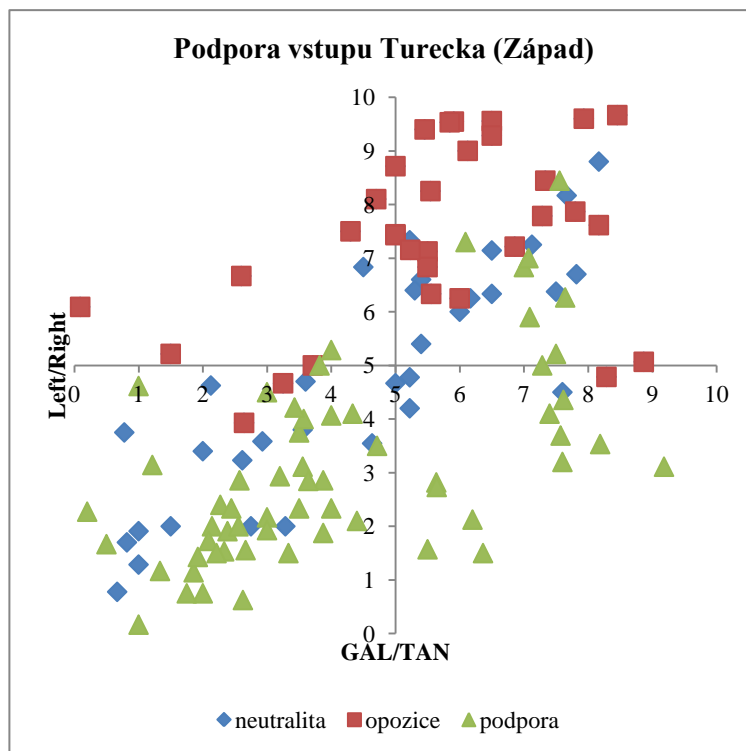
Tabulka 2: Shrnutí závěrů ověřování hypotéz H1a až H1c. (Zdroj: Autor).

Hypotéza/Skupina	Západ	Východ
H1a	nezamítnuta	zamítnuta
H1b	nezamítnuta	nezamítnuta
H1c (ekonomická)	zamítnuta	nezamítnuta
H1c (kulturní)	zamítnuta	zamítnuta

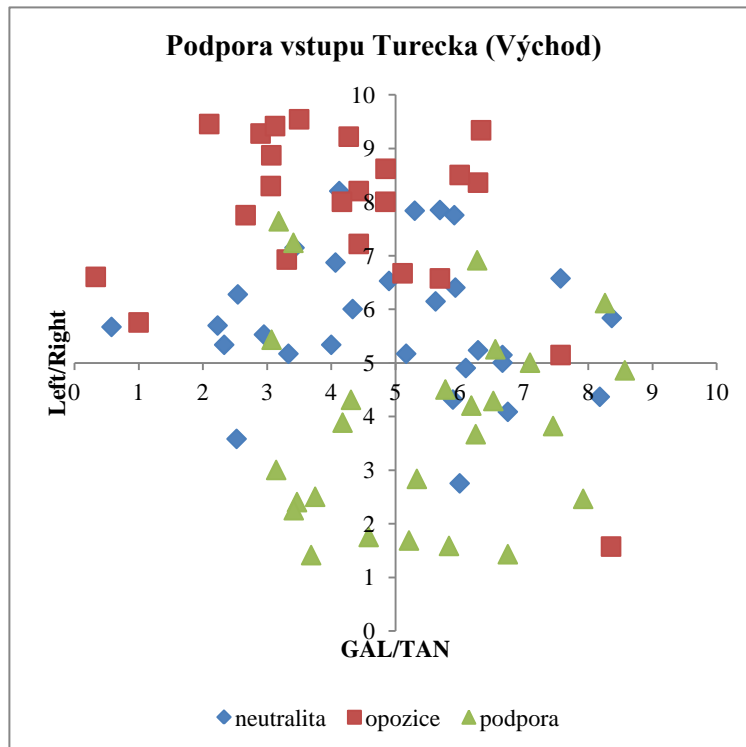
Z jednoduchého grafického znázornění dostupných dat na obrázcích 5 a 6 dále vyplývá několik důležitých dílčích závěrů. Za prvé, apriorní geopolitické rozčlenění základních ideologických prostorů vsutku generuje na první pohled patrné odlišné datové výstupy, což aposteriorně ospravedlňuje separaci politických stran do dvou takto definovaných skupin. Za druhé, západního ideologický prostor je segmentován tak, že odpůrci přistoupení Turecka jsou povětšinou soustředěni blíže pólu Right/TAN, zatímco příznivci se vesměs přimykají k opačnému krajnímu bodu, tj. Left/GAL. Tímto je navíc demonstrována již probíraná dominance kulturní osy GAL/TAN nad ekonomickou škálou Left/Right (viz výše). Za třetí, východní politické strany (opticky) respektují poněkud jiný třídící rámeček. Zastánci i odpůrci jsou povětšinou koncentrováni kolem středu ekonomické škály, proponenti vstupu blíže pólu GAL, protivníci u okraje TAN. Právě shlukování kolem ekonomického středu velmi pravděpodobně způsobuje odmítnutí domněnky H1a a nezamítnutí H1c. Za čtvrté, nahlíženo komplexněji, politické strany zemí mimo EU15 se tak zřetelně neshromažďují kolem osy mezi

¹⁵⁵ Marks et al., „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality,“ 169-70.

zmíněnými póly Left/GAL a Right/TAN. Určitá sdílená podobnost mezi oběma akceptovanými geopolitickými třídami politických stran však spočívá ve shromažďování stran s vyhraněným pozitivním stanoviskem k tureckému rozšíření u levého okraje kulturní osy, naopak subjekty s přesvědčivým negativním pohledem na turecký vstup se koncentrují spíše poblíž pravého konce kulturní škály.

Obrázek 5: Podpora vstupu Turecka do EU západními politickými stranami vynesená do roviny Left/Right vs. GAL/TAN (stanovisko neutrality, opozice a podpory bylo získáno rozdělením dat do tří skupin rovnoměrným dělením příslušné názorové škály). (Zdroj: Autor)

Obrázek 6: Podpora vstupu Turecka do EU východními politickými stranami vynesená do roviny Left/Right vs. GAL/TAN (stanovisko neutrality, opozice a podpory bylo získáno rozdělením dat do tří skupin rovnoměrným dělením příslušné názorové škály). (Zdroj: Autor)

3.2 *Determinace postojů politických stran k tureckému členství jejich pozicí v extendovaném ideologickém prostoru*

Prvotně aplikované elementární rozložení základní dichotomické pravolevé ideologické škály je možné v intencích analyzovaného datového portfolia dále rozšiřovat či zjemňovat, a pokusit se tak precizněji vysvětlit postoje vybraných relevantních politických stran k tureckému přistoupení. Přirozeně jsou v této souvislosti povětšinou upřednostněny proměnné spadající do kulturní názorové sféry, neboť ta se dříve ukázala být dominantním explikujícím prvkem (srovnání nabízí kapitola 3.1). Mezi nově analyzované vysvětlující faktory se tak řadí: (i) postoj politické strany k lidským právům (na škále od 0 pro zásadní podporu dodržování lidských práv až po 10 pro preferenci prosazení jakýkoliv opatření pro uchování vlády práva a pořádku), (ii) názor na práva etnických menšin (na škále od 0 pro nezbytné přiznání širších práv menšinám až po 10 pro striktní odmítnutí extenze práv menšin), (iii) pozice k imigrační politice (na škále od 0 pro striktní opozici vůči přísné imigrační politice až po 10 pro absolutní podporu tvrdších imigračních opatření), (iv) náhled na politiku multikulturalismu (na škále od 0 pro neochvějnou akceptaci až po 10 pro naprosté odmítnutí tohoto konceptu), (v) přístup k uplatňování náboženských principů v politice (na škále od 0 pro striktní opozici vůči expozici náboženských principů v politice až po 10 pro pravý opak), (vi) vztah k širším společenským tématům, například homosexualitě aj. (na škále od 0 pro silnou podporu liberálních politik až po 10 pro vysloveně konzervativní pozici), a konečně (vii) postoj k aktivnímu řešení otázek mezinárodní bezpečnosti, například ve formě přímé účasti na zahraničních vojenských misích (na škále od 0 pro zásadní souhlas s aktivním přístupem až po 10 pro přesně opačný názor). Experti byli na tato specifická témata tázáni v sekci *Policy dimensions*, odpovídali vždy na jedenácti bodové škále (vždy s možností volby *Don't know*).¹⁵⁶

Valná většina uvedených nezávisle proměnných (s výjimkou poslední, která zachycuje stanovisko k tématům mezinárodní bezpečnosti) smí být skutečně považována za zjemnění kulturní ideologické dimenze GAL/TAN. Zjišťované znaky jsou navíc kalibrovány tak, že je více než důvodné předpokládat, že čím bude pozice politické strany blíže spodnímu okraji škály, tím spíše bude daný subjekt podporovat turecké členství (tj. ve shodě s orientací původní pravolevé kulturní dimenze GAL/TAN).

¹⁵⁶ „Sample Questionnaire [2010 Chapel Hill Expert Survey].“

Souhrnně pojatá kulturní škála GAL/TAN se při vysvětlování závisle proměnné ukázala jako velmi přesvědčivá. Následující hypotéza směřuje k ověření významnosti sumární kulturní dimenze GAL/TAN při explicitním zohlednění výše jmenovaných nově zvažovaných zjemnění:

H2a: Nezávisle proměnná komplexně vystihující pozici politické strany na kulturní názorové linii GAL/TAN zůstane i po diskutovaném rozšíření portfolia proměnných významnou vysvětlující složkou.

Případné přistoupení Turecka do EU je mnohdy spojováno s benefitem zajištění širší mezinárodní bezpečnosti. Turecko je dlouhodobým člen NATO a významným spojencem USA. Četné studie proto dovozují, že turecké přistoupení by mělo výrazněji posílit bezpečnost EU jako celku, potažmo tedy i jednotlivých členských zemí (viz úvodní kapitola). Z tohoto důvodu je základní ideologická rovina dále rozšířena o proměnnou, která kontroluje vztah národních politických stran k tématu aktivního řešení otázek mezinárodní bezpečnosti (viz výše). Hypotéza, která tuto myšlenku shrnuje, je formulována takto:

H2b: Čím více politické strany podporují aktivní způsob řešení otázek mezinárodní bezpečnosti, tím spíše budou podporovat přistoupení Turecka do unijních struktur.

Podobně jako v předešlé kapitole je uváženo apriorní geopoliticky určené dělení stran na západní a východní. K verifikaci předložených hypotéz jsou znovu použity nástroje mnohonásobné lineární regrese. Původní regresní model (viz příloha 1) byl nejprve rozšířen o uvedenou sadu sedmi dodatkových proměnných. Potom ovšem zahrnoval povážlivě rozsáhlou skupinu vysvětlujících faktorů. Tak široké portfolio proměnných přirozeně znesnadňuje vlastní interpretaci výsledků. Nehledě na to se potýkal s problémem vysoké vzájemné korelace mezi některými prediktory, což obvykle vede k chybným dedukcím a závěrům.¹⁵⁷ Z této příčiny byla standardními statistickými prostředky postupně zvolena taková sada vysoce relevantních nezávisle proměnných znaků, která zachytí vysoký podíl variability zjištěných postojů politických stran k tureckému členství při současné (podstatné) simplifikaci původního modelu, tj. snížení počtu proměnných. Do nejširšího možného modelu byly proměnné vloženy tak, aby bylo umožněno rozlišení rozdílu mezi západními a východními stranami. Leckde se

¹⁵⁷ Cipra, *Finanční ekonometrie*, 117-20.

takové rozlišování postupně ukázalo jako nadbytečné, tudíž nemělo význam dále diferencovat mezi pohledy politických stran ze západní a východní části EU27. Takové zjištění má samozřejmě samo o sobě svou vlastní váhu, neboť poukazuje na určitou míru názorové konvergence mezi východními a západními politickými stranami v některých dílčích oblastech. Více podrobností sděluje příloha 2.

V tabulce 5 umístěné v příloze 2 je prezentována kalibrace výsledného modelu. Podle koeficientu determinace tato regresní rovnice zachycuje 73,6 % variability vysvětlovaného faktoru za přítomnosti pouhé pětky, respektive trojice proměnných (uváží-li se dvě adjustace pro východní politické strany). Je zřejmé, že dvě proměnné odrážející vztah stran k multikulturalismu a aktivnímu řešení otázek mezinárodní bezpečnosti jsou vysoce signifikantní. Zbylé dvě nezávisle proměnné, tj. vztah k širším společenským tématům a pozice na pravolevé ekonomické škále (relevantní pouze pro východní strany), jsou také významné a přispívají k lepšímu vysvětlení závisle proměnné. V tabulce 6 (příloha 2) jsou opět uvedeny standardizované regresní koeficienty kvantifikující míru důležitosti té dané proměnné při explikaci proměnné závislé. Potvrzuje se, že první dva diskutované faktory jsou i v tomto světle velmi relevantní.

Vlastní reflexe multikulturalismu politickou stranou může mít podstatný vliv na postoj politické strany k předložené otázce proto, že „*cultural differences have become increasingly politicized in Europe and, since 9/11, debates on multiculturalism have become mixed up with debates on the ‘threat of Islam’*“.¹⁵⁸ Význam multikulturalismu ovšem není v obou stanovených částech EU27 totožný. Ve vztahu k výzkumné otázce má podstatnější vliv u západních politických stran (vyhodnoceno prostou evaluací odhadnutých parametrů; pro východní strany je nutná korekce, jež tlumí význam této proměnné). Tato skutečnost může být do jisté míry ovlivněna rozdílným vývojem stranických systémů. Postkomunistické země se během transformace soustředily primárně na ekonomickou transformaci a přechod k demokracii, tudíž kulturní dimenze jejich politiky zůstávala dlouhou dobu vesměs konzervována. Komunistické režimy navíc obecně tíhly k extrémnímu pólu TAN, tj. autoritativním způsobům vlády, a tak se politické strany vzniklé na troskách bývalých režimů od tohoto okraje spíše distancují, což ve svém důsledku implikuje nižší názorovou deviaci na kulturní ose, jejíž nedílnou součástí je i postoj k multikulturalismu.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Hobolt et al., „Religious Intolerance and Euroscepticism,“ 360.

¹⁵⁹ Marks et al., „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality,“ 159.

Naproti tomu, u proměnných odrážejících vztah politických stran k řešení bezpečnostních otázek a k širším společenským tématům se apriorní rozlišování mezi dvěma třídami domovských zemí ukázalo jako nadbytečné. V těchto případech lze konstatovat, že jsou postoje stran s různým geografickým původem vesměs konzistentní. Rovněž stojí za povšimnutí, že ekonomická dimenze byla v případě západních stran z modelu striktně statistickými prostředky eliminována (kvůli její nízké významnosti), zatímco pro posuzování chování východních stran je zachována jako relevantní. Vysvětlení tohoto jevu postihuje kapitola 3.1, respektive oddíl 3.1.3.

Domněnku H2a je možné v podobě, v jaké byla zformulována, zamítnout. Proměnné posuzující pozici na kulturně vymezené ose GAL/TAN se ukázaly být redundantními v obou geopoliticky vymezených skupinách politických stran, tj. východní a západní. Odtud vyplývá, že v původním teoretickém modelu sloužila dimenze GAL/TAN pouze jako zástupný faktor pro úžeji vymezené proměnné, kterými byla úspěšně substituována.

Hypotéza H2b je naopak přesvědčivě potvrzena. Podpora politických stran aktivnímu přístupu k řešení mezinárodní bezpečnosti je vysoce významnou proměnnou, která přispívá k celkovému vysvětlení názorů politických stran na turecký vstup do EU. Východní i západní politické subjekty, které se ztotožňují s proaktivním řešením bezpečnostních otázek, pravděpodobněji preferují turecké přistoupení. Takový závěr koreluje s obecnou představou o výnosech tureckého členství, které byly komentovány v úvodních pasážích této diplomové práce.

3.3 Determinace postojů politických stran k tureckému členství jejich vztahem ke konceptu deepening

Poslední teoretickou premisou, která bude v této kapitole analytické části ověřována, je možnost ovlivnění predestřeného závislostního vztahu postojů politických stran k Evropské unii obecně.¹⁶⁰ Partikulárně názorem na balanc mezi deepening a widening. V teoretickém úvodu (závěr kapitoly 1.1) byl podrobně odůvodněn předpoklad, že politické strany preferující prohlubování evropské integrace na úkor rozšiřování by měly mít k tureckému vstupu spíše negativní stanovisko. Vztah politické strany k deepening je konceptualizován prostřednictvím souhrnného indexu, jenž charakterizuje pohled příslušné politické strany na vybrané politiky EU vyžadující

¹⁶⁰ Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries,“ 756.

komplexní a hlubokou spolupráci mezi členskými zeměmi EU.¹⁶¹ Z dostupného portfolia expertních proměnných byla vybrána taková kolekce, která tyto požadavky adekvátně naplňuje. Souhrnný index hodnotící postoj k deepening je kalibrován na sedmibodovou škálu (podobně jako ostatní proměnné se vztahem k evropské integraci), od 1 pro striktní opozici až po 7 pro zásadní podporu. Ověřovaná hypotéza zní:

H3: Čím více politické strany podporují koncept deepening, tím spíše budou oponovat přistoupení Turecka do EU.

Prezentovaná domněnka je opět verifikována modely mnohonásobné lineární regrese se zohledněním a priori akceptovaného geopolitického členění politických stran. Konkrétněji, do předchozího modelu testujícího hypotézy H2a a H2b (viz příloha 2) je aditivně vložena debatovaná indexová proměnná (s explicitním rozlišením parametrů pro západní a východní skupinu stran). Konkrétní podobu přijatého modelu představuje příloha 3. Výsledky analýzy jsou uvedeny v tabulce 7 prezentované v příloze 3. Model dokázal vysvětlit bezmála 77 % variability závisle proměnné, což svědčí o jeho relativní úspěšnosti. Rozlišování přidané proměnné dle geopolitického klíče bylo vyhodnoceno jako nadbytečné.

Domněnka H3 je ale (nečekaně) zamítnuta. Přidaná indexová proměnná je velmi významná a přináší jí plusové znaménko, tj. s růstem hodnoty indexu (za principu ceteris paribus) se zvyšuje podpora tureckému členství. Předložený závěr je tedy v kontradikci s uvedenými teoretickými východisky. Nicméně k analogickému resumé dospěla i další studie, která zkoumala mínění občanů k přistoupení Turecka do EU: „*Contrary to our expectations, respondents do not anticipate a conflict between deepening versus widening the EU. Those who support strong political integration and a transmission of authority to the EU level are also more supportive of Turkish membership – the correlation between these two attitudes is especially high.*“¹⁶² Takové zjištění indikativně podporuje i relativně vysoký kladný Pearsonův výběrový korelační koeficient (0,643) mezi celkovými postoji politických stran k evropské integraci a jejich názory na turecké členství, tj. strany s kladnými postoji k integraci budou mít pravděpodobně spíše kladné postoje k tureckému vstupu.

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid.: 761.

3.4 *Shrnutí*

V této kapitole byla verifikována existence příčinné vazby mezi postoji politických stran k tureckému členství a jejich (širším) ideologickým profilem. Vytvořené regresní modely dokázaly přes svou relativní jednoduchost zachytit poměrně vysoké procento variability vysvětlované proměnné, což svědčí o jejich úspěšnosti. Expertní data byla na počátku apriorně rozdělena na dvě části respektující aktuální politologický výzkum, který konstatuje, že stranické systémy zemí EU15 a států střední a východní Evropy doposud nejsou doposud úplně konvergentní. Toto členění se a posteriori prokázalo jako v zásadě nezbytné.

Ideologický prostor generovaný elementárním rozložením nejobecnější dichotomické pravolevé škály na dimenzi ekonomickou a kulturní poskytl odrazový můstek pro veškeré dílčí analýzy. Nejprve se na základě výzkumu empirických expertních dat projevilo, že pozice politické strany v této základní ideové rovině dokáže explikovat postoj strany k tureckému vstupu. Jako dominantní vysvětlující faktor bylo identifikováno umístění strany na kulturní ose. Po rozšíření ideologických měřítek a dílčím zjemnění škály GAL/TAN byla vysvětlovací schopnost modelu ještě dále navýšena. Obecná kulturní dimenze se ve světle doplnění dvojice zjemnění akcentujících multikulturalismus a postoj ke společenským otázkám (jako např. homosexuální svazky aj.) ukázala jako nadbytečná. Zahrnutí faktoru, který inkorporuje otázku aktivního řešení mezinárodních bezpečnostních otázek, rovněž význačně prospělo přesnějšímu vysvětlení závisle proměnné. Poněkud překvapivý byl závěr, který odporoval předestřené tezi o vzájemném antagonismu podpory tureckému členství a pozitivním postoji strany ke konceptu deepening, nicméně byla pro něj nalezena opora v odborné literatuře.

4 Postoje politických stran k tureckému členství v obecnějších souvislostech

V předchozích odstavcích byla diskutována existence a tvar příčinné vazby mezi postoji relevantních národních politických stran vůči tureckému přistoupení a jejich (širší) ideovou profilací. Na základě dostupných empirických dat bylo ověřeno, že úvaha nad existencí takto vymezeného závislostního vztahu má reálné opodstatnění a že předestřené kauzální souvislosti jsou relativně silné, o čemž svědčí vysoká míra vysvětlení variability závisle proměnného znaku.

Tato kapitola primárně verifikuje existenci různorodých kauzálních vztahů mezi pohledy politických stran na turecké rozšíření Unie a širšími (obecnějšími) okolnostmi při současném oproštění se od vlivu nezávisle proměnných ideologické povahy. Orientuje se vesměs na teoriemi podložené vysvětlující faktory, které na politické strany působí povětšinou externě a které by do jisté míry mohly determinovat stranický postoj na položenou otázku tureckého přistoupení do Evropské unie. Zatímco v předcházející kapitole byly názory politických stran na turecký vstup vysvětlovány nezávisle proměnnými, jež pro každou jednotlivou stranu obecně nabývaly různých hodnot, zde uvažované explikující faktory obvykle definují určitá třídící kritéria, podle nichž jsou strany kategorizovány do odpovídajících rodin. Poté je zkoumána ideová konvergence, respektive divergence mezi těmito stranickými skupinami a jsou vyvozovány patřičné závěry.

První zkoumanou domněnkou je možná závislost deklarovaného názoru strany vůči tureckému rozšíření na její domovské příslušnosti k Západu (opět se rozumějí země EU15), nebo Východu (tj. státy ze střední a východní Evropy přijaté do EU ve dvou vlnách v letech 2004 a 2007). Východní členské země EU prošly přístupovým procesem relativně nedávno. Tamní politické strany mohly tuto skutečnost určitým způsobem absorbovat a nyní by ji mohly projektovat do vlastního pohledu na tureckou participaci. Lze se domnívat, že spíše ve směru vyjádření podpory Turecku odůvodněné pocitem určité sounáležitosti:

H4: Politické strany ze střední a východní Evropy přistoupivší do EU v letech 2004 a 2007 podporují přistoupení Turecka do EU více než politické strany zemí EU15.

Verifikace předložené hypotézy v podstatě probíhá tak, že se politické strany roztřídí do dvou zřejmě vymezených skupin (tj. dle klíče domovského teritoria). Následně se srovná průměrná úroveň názoru na turecké rozšíření v každé rodině, tj. ověří se, zda je rozdíl mezi průměrnými hladinami statisticky významný. Zajímavou alternativou je užití lineárního regresního modelu, v němž vystupuje pouze intercept, aditivní náhodná složka a navíc indikátor udávající, je-li právě analyzována strana ze zemí EU15. Výsledky analýzy shrnuje tabulka 9 v příloze 4. Domněnka H4 podle získaných charakteristik nemůže být potvrzena. Nelze totiž prokázat statisticky signifikantní rozdíl průměrných pozic politických stran k tureckému členství mezi zeměmi Východu a Západu. Není tedy možné s určitostí konstatovat, že by členské země Unie ze střední a východní Evropy turecké členství obecně podporovaly vehementněji (nadto odhadnutý model hovoří spíše ve prospěch opačně vystavěné teze).

Několikeré studie dokázaly, že ekonomické hledisko hraje při formulování pozic rozličných subjektů vůči různorodým aspektům evropské integrace důležitou roli.¹⁶³ Přijetí Turecka mezi řádné členy EU by jistě doprovázely (aspoň v počátcích) četné finanční transfery z unijních rozpočtů adresované na kohezní politiku obecně (viz úvodní kapitola). To by mohlo být velmi delikátním tématem zejména pro ty státy, které jsou již nyní čistými přispěvateli (tj. rozdíl mezi částkou odevzdanou do unijního rozpočtu a částkou přijatou zpět je záporný).¹⁶⁴ Je pravděpodobné, že politické strany přirozeně znají tyto náklady, očekávají je a kalkulují s nimi. Není ovšem jasné, zda se tento fakt nějak zásadně projevuje také v jejich konkrétním postoji k tureckému vstupu. Hypotéza, které sumarizuje uvedené, zní takto:

H5: Politické strany z těch členských zemí EU27, které jsou čistými přispěvateli do unijních rozpočtů, budou vůči tureckému přistoupení v opozici ve vyšší míře nežli strany z těch států EU27, které z rozpočtů čistě profitují.

Existuje jistě také neprázdná množina členských zemí, které by kvůli tureckému členství přestoupily do kategorie čistých přispěvatelů, tam by mohl být trend eventuálně opačný (v očekávání ztráty). Formulovaná teze je ověřena obdobně jako výše, tj.

¹⁶³ Christopher J. Anderson a M. Shawn Reichert, „Economic Benefits and Support for Membership in the E.U.: A Cross-National Analysis,“ *Journal of Public Policy* 15, č. 3 (1995).;

Matthew Gabel, „Public Support for European Integration: An Empirical Test of Five Theories,“ *Journal of Politics* 60, č. 2 (1998).; Hooghe, Marks a Wilson, „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?.“

¹⁶⁴ Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries,“ 750.

politické strany jsou rozděleny na dvě skupiny podle stanoveného klíče (čistý přispěvatel vs. čistý příjemce).¹⁶⁵ Poté je statisticky testována shoda průměrné úrovně postoje politických stran k tureckému členství v obou skupinách. Výsledky korespondující regresní analýzy jsou uvedeny v tabulce 10 umístěné v příloze 5. Tento model nevystihuje ani 1 % variability vysvětlované proměnné (viz výše). Odhad parametru stojícího u proměnné indikující čistého příjemce je sice pozitivní, což odpovídá tezi stanovené v hypotéze H5, nicméně jedná se o faktor statisticky nevýznamný. Hypotézu H3 tak nelze potvrdit, a to právě s ohledem na diskutovanou nesignifikantní vysvětlující proměnnou.

Obě doposud uvedená třídění lze zkusmo sloučit dohromady, a snažit se tak vysvětlit vyšší podíl variability dat. Politické strany zahrnuté do expertního šetření se rozdělí do čtyř skupin určených příslušností domovského státu strany ke kolekci západních a východních zemí a statusu čistého příjemce nebo přispěvatele ve vztahu k unijním rozpočtům. Fakticky jsou skupiny pouze tři, neboť množina východních zemí, které by do rozpočtů čistě přispívaly, byla k roku 2010 prázdná. Následně je ověřeno, zda je rozdíl mezi průměrnými hodnotami příslušnými jednotlivým skupinám signifikantní. Tabulka 11 v příloze 6 shrnuje dosažené výsledky. Odhadnutý model vysvětluje opět necelé jedno procento variability závisle proměnné. Podobně jako výše existují mezi skupinami určité očekávatelné rozdíly, například, že politické strany ze západních zemí s pozicí čistého přispěvatele podporují turecký vstup v průměru méně než západní země se statusem čistého příjemce. Uvedené diskrepance jsou ovšem statisticky nevýznamné, a tak není možné hovořit o nějakém zřetelném a obecně platném trendu.

Posledním objektivním faktorem, jehož potenciální vliv na vysvětlovanou proměnnou je testován, je přítomnost (respektive početnost) turecké menšiny v tom kterém členském státě. Důvody zahrnutí tohoto typu explikujícího znaku jsou dvojího druhu - ekonomické a kulturní. Případný turecký vstup bývá velmi často spojován s nákladem vyšší míry vnitřní, převážně ekonomicky motivované turecké migrace (i přes zvažování možnosti přechodného období pro Turecko), která by měla negativní dopady na hospodářství přijímajících zemí, ať již v podobě zatížení sociálních systémů, destabilizací trhů práce v určitých segmentech aj.¹⁶⁶ Kromě ekonomických konsekvencí

¹⁶⁵ Nicolaus Heinen, „EU Net Contributor or Net Recipient: Just a Matter of Your Standpoint?“, Deutsche Bank Research, staženo 11.11.2014, http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD000000000273546.pdf.

¹⁶⁶ Gerhards a Hans, „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries“, 751.

se velmi často (pravděpodobně spíše čteněji) uvádějí důvody kulturní povahy. V některých zemích EU by mohla být napříč politickým spektrem sdílena obava z narušení národního prostoru početnějšími skupinami kulturně a nábožensky odlišných Turků.¹⁶⁷ Shrnující hypotéza zní takto:

H6: Čím větší turecká menšina pobývá na území analyzovaných členských zemí EU27, tím spíše je postoj tamních národních politických stran tureckému přistoupení méně nakloněn.

Počet tureckých občanů žijících na území jednotlivých států EU27 (k roku 2010) je k dispozici v databázích Eurostatu.¹⁶⁸ Jednoduchá lineární regrese prokázala (viz tabulka 12 v příloze 7), že početnost turecké populace žijící na území jednotlivých členských států nemá signifikantní vliv na postoje tamních politických stran k tureckému členství. Tento vysvětlující faktor umožňuje vysvětlit pouze 2 % variability závisle proměnné. Hypotéza H6 se tedy nepotvrzuje. Analogická zjištění uzavírají také některé další studie operující s totožnou tezí.¹⁶⁹

Doposud tedy snaha o vysvětlení postoje politických stran k tureckému vstupu směsicí různých objektivních faktorů specifických pro určité stranické rodiny selhávala. Ani v jediném případě se nepodařila prokázat existence nějakého hmatatelného kauzálního vztahu, který by měl odpovídající oporu v použitých empirických expertních datech. Nabízí se tak legitimní doplňující otázka, zda postoje politických stran k danému problému nejsou v průměru odlišné stát od státu. Takovou tezi by podporovalo vícero argumentů, kupříkladu existence různě silných (historických) bilaterálních vazeb mezi členy EU27 a Tureckem, nehomogenní rozložení ideových proudů zastoupených politickými stranami uvnitř jednotlivých států, reflexe velmi vyhraněného veřejného mínění na území některých států EU27 aj. Ověření této domněnky opět probíhá tak, že se portfolio politických stran rozdělí podle klíče (tentokrát dle domovského státu). Poté se ověří, zda je mezi průměrnými pozicemi k tureckému rozšíření v daných skupinách statisticky relevantní rozdíl. Klasicky lze k tomuto účelu rovněž využít souvisejícího lineárního regresního modelu. V tabulce 13 přítomné v příloze 8 jsou prezentovány potřebné charakteristiky. Model vystihuje asi 14 % variability vysvětlovaných dat, což je ve srovnání s ostatními případy z této

¹⁶⁷ de Vreese, Boomgaarden a Semetko, „Hard and Soft: Public Support for Turkish Membership in the EU,“ 521.

¹⁶⁸ „Population on 1 January by Five Year Age Group, Sex Group and Citizenship [Migr_Pop1ctz],“ European Commission (Eurostat), staženo 12.11.2014, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_pop1ctz&lang=en.

¹⁶⁹ McLaren, „Explaining Opposition to Turkish Membership of the EU,“ 262.

kapitoly nepokrytě více. Základní hladina odpovídá v abecedním pořadí prvním státu (anglicky), tj. Rakousku. Patrně jsou relevantní rakouské politické strany tureckému vstupu nakloněny v průměru nejméně (ostatní státy se pohybují vždy nad touto hladinou). Po Rakousku následují státy jako Slovensko, Francie, Nizozemí či Řecko. Naopak nejvyšší průměrná podpora Turecku napříč národními politickými stranami se objevuje ve Švédsku nebo Portugalsku. To, že by průměrný názor politických stran byl mezi státy navzájem shodný, zamítá na běžné pětiprocentní hladině spolehlivosti odpovídající statistický test složené hypotézy.

Ačkoliv tento jednoduchý model nedosahuje svou přesvědčivostí (ve smyslu míry vysvětlení variability pozic stran k tureckému přistoupení) modelů z předešlé kapitoly, ve srovnání s ostatními konstrukcemi prezentovanými v této kapitole se jeví jako relativně úspěšnější. Explikující faktor státu, jak může být toto třídící kritérium pro jednoduchost souhrnně nazýváno, se v tomto konkrétním případě ukazuje smysluplněji nežli při zkoumání postojů politických stran k evropské integraci obecně, kde koeficient determinace dosahoval v průměru okolo 9 %.¹⁷⁰ Tento fakt může být odůvodněn tím, že evropská integrace představuje ve své podstatě obecný fenomén, naproti tomu otázka tureckého vstupu je ve svých konturách zřetelnějším problémem.

4.1 Shrnutí

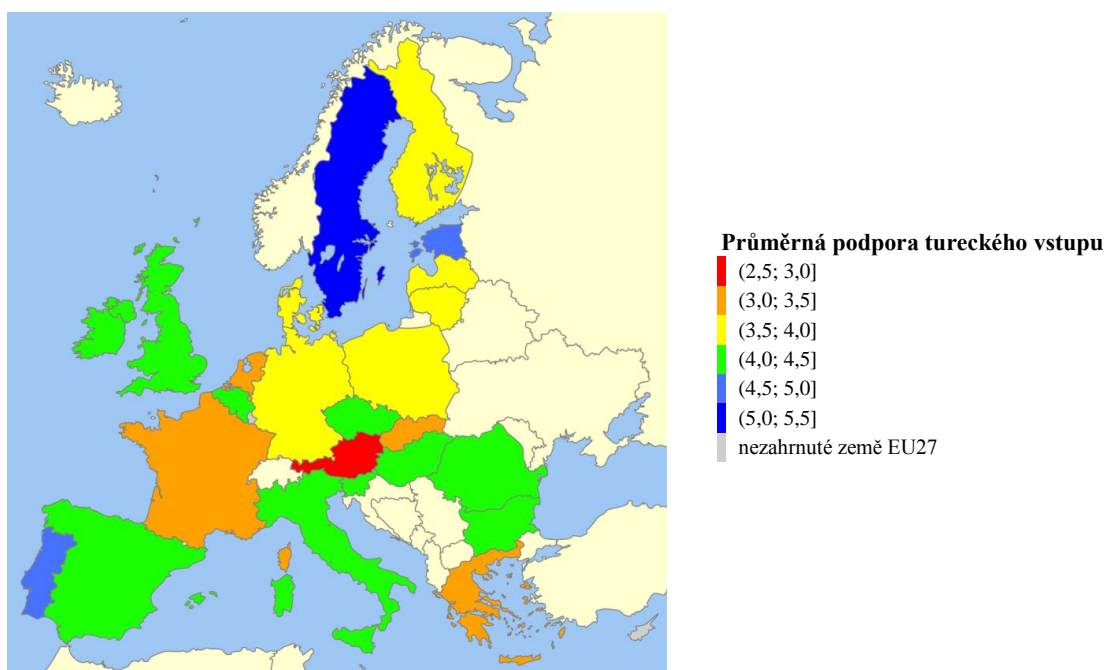
V této kapitole byly obecně zkoumány domněnky závislosti postojů politických stran k tureckému přistoupení na paušalizujících faktorech, které blíže nesouvisejí s ideologickým zázemím stran. Politické subjekty byly vždy rozděleny do několika skupin podle příslušného třídícího klíče. Následně bylo testováno, zda jsou odlišnosti mezi danými kategoriemi statisticky významné. Ani u jediného ze tří primárně uvažovaných členění nebyla prokázána zřetelná diference mezi průměrnými názorovými úrovněmi v takto definovaných stranických rodinách (rozdělení na skupiny východních a západních stran, na čisté příjemce či přispěvatele do unijních rozpočtů a dle početnosti turecké menšiny na územích domovských států). Jediným statisticky signifikantním třídícím znakem se stal faktor státu, neboli byly prokázány významné rozdíly v průměrných postojích k turecké participaci mezi skupinami politických stran z jednotlivých členských států. Na obrázku 7 je zachycena mapa zemí EU27, která analyzované členské státy Evropské unie klasifikuje do pěti tříd na základě blízké

¹⁷⁰ Marks et al., „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality,“ 166-67.

průměrné úrovni akceptace tureckého vstupu napříč všemi tamními relevantními politickými stranami.

Takové zjištění má bezpochyby význam pro další bádání, neboť v této podobě implikuje existenci blíže neurčené sady znaků, jež determinují různé základní úrovni akceptace tureckého vstupu do Evropské unie napříč politickými stranami jednotlivých členských států. Takové portfolio může například v nějaké formě odrážet (historické) bilaterální zkušenosti s Tureckem, souborné názorové vychýlení stran odůvodnitelné jiným politickým prostředím, vyhraněným veřejným míněním či vyostřenou mediální kampaní apod.

Následující kapitola propojuje model zahrnující faktoru státu a výsledný model z kapitoly 3 reflektující ideologickou předurčenost postojů k tureckému přistoupení. To by ve svém důsledku mělo umožnit rozlišit skupinu států, u níž je třeba studovanou závislost pozic k tureckému rozšíření na ideologickém profilu strany určitým způsobem korigovat za účelem dosažení preciznějších výsledků analýzy.

Obrázek 7: Klasifikace analyzovaných zemí EU27 do pěti tříd na základě podobné průměrné úrovni akceptace tureckého vstupu napříč všemi tamními relevantními politickými stranami. (Zdroj: Autor)

5 Determinanty postojů politických stran k tureckému rozšíření Unie

Závěrečná kapitola analytické části předkládané diplomové práce spojuje již aplikované výzkumné přístupy a modely s cílem preciznějšího vysvětlení formování postojů vybraných evropských politických stran k případnému tureckému členství v EU. Doposud učiněná zjištění mohou být lapidárně shrnuta dvěma dílčími závěry: (i) na základě studia empirických expertních dat byla prokázána existence relevantní příčinné souvislosti mezi postoji politických stran k přistoupení Turecka do EU a jejich obecnějším ideologickým profilem (viz kapitola 3), (ii) průměrná úroveň akceptace Turecka coby člena EU napříč stranami jednotlivých členských států se mezi zeměmi obecně neshoduje (viz kapitola 4).

Obě odlišně pojatá portfolia vysvětlujících proměnných mohou být propojena v jeden celek. Klíčovou otázkou, která v tomto kontextu bezpochyby musí zaznít, je, zda toto spojení průkazně zlepší úroveň vysvětlení závislého znaku (ve srovnání s předchozími výsledky). Jestliže se tak stane, zjednodušeně to znamená, že sada ideologických proměnných sama o sobě nepostihuje určitou část informace zahrnutou v užitém specifickém faktoru státu, tj. například bilaterální (historické) zkušenosti zemí s Tureckem aj. Ještě podrobněji by takové zjištění implikovalo, že postoje politických stran vybraných členských zemí EU27 mají v některých případech kromě ideologického zdůvodnění také určitou vazbu na zemi původu.

Předložený hypotetický konstrukt je verifikován prostředky mnohonásobné lineární regresní analýzy. Konkrétněji k finálnímu modelu z kapitoly 3.3 (viz také příloha 3), kde jsou jako vysvětlované proměnné zahrnuty: (i) pozice strany k politice multikulturalismu, (ii) její postoj k širším společenským otázkám, (iii) její vztah k aktivnímu řešení mezinárodní bezpečnosti, a konečně (iv) index kvantifikující reflexi konceptu deepening (pro východní politické strany je navíc umírněn vliv politiky multikulturalismu a zohledněn odlišný vztah k ekonomické dimenzi doplněním proměnné charakterizující pozici strany v rámci pravolevé ekonomické škály), je přidána sada unikátních konstantních úrovní specifických pro každý analyzovaný stát. V původním modelu vystupovala jedna paušalizující základní konstantní úroveň adekvátně kalibrovaná pro všechny západní i východní politické strany dohromady, protože nebyla prokázána nutnost zavedení dvou úrovní respektujících přijaté geopolitické členění na Západ a Východ, viz také kapitola 3.

Rozšířený model s 24 konstantními členy zachycuje 83 % variability vysvětlované proměnné. Odtud je patrný vyšší explikační potenciál modelu. Na druhé straně se podstatně rozšířilo portfolio vysvětlujících znaků. Některé zavedené konstantní úrovně se ovšem ukazují jako statisticky nevýznamné, tudíž mohou být z modelu po řadě eliminovány (rigorózními statistickými testy signifikance).¹⁷¹ Takový postup by měl ve svém závěru vést k finální verzi přijatého modelu, jenž identifikuje ty členské státy, v nichž je z nějakého důvodu vhodné korigovat přijaté schéma ideologického předurčení postojů politických stran k tureckému členství úpravou výše základní hladiny jinak sdíleného interceptu. Podrobnější deskripce modelu je soustředěna do přílohy 9.

Postupným vyřazováním nevýznamných proměnných byl vybrán konečný model vysvětlující postoje portfolia vybraných národních politických stran zemí EU27 ke vstupu Turecké republiky do EU (výsledky kalibrace viz tabulka 14, příloha 9). Při značné redukci počtu nezávisle proměnných byla zachována velmi vysoká vypovídací schopnost modelu (bezmála 82% shoda s daty). Vzhledem k tomu, že bylo bez větších důsledků umožněno odstranit většinu konstantních faktorů specifických pro jednotlivé státy, je možné říci, že ve většině případů je názor politické strany na turecký vstup formován a determinován čistě jejím ideologickým profilem. Na druhé straně byla precizována šestice členských zemí, u nichž je žádoucí původně všeobecně akceptované ideologické předurčení upravit, aby bylo dosaženo větší vypovídací schopnosti modelu.

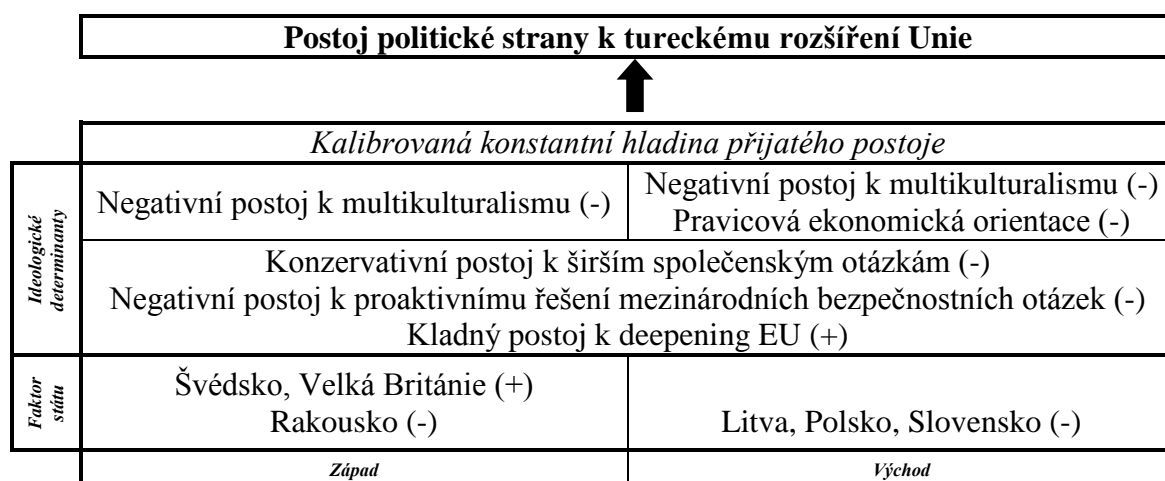
V případě Švédska a Velké Británie je paušální konstantní člen navyšován. Pokud by se tedy porovnávaly dvě totožně ideologicky ukotvené politické strany, jedna ze kterékoliv (západní) země mimo zmíněnou šestici a druhá z Velké Británie nebo Švédska, byla by švédská či britská podpora Turecku očekávatelně vyšší. Přesně opačně je tomu u čtveřice Litva, Polsko, Rakousko a Slovensko. Přesné odůvodnění toho, proč se postoje k turecké participaci u analyzovaných politických stran z těchto šesti zemí vyznačují určitou odchylkou vůči obecně přijaté širší ideologické determinaci, není zřejmé a velmi pravděpodobně bude různé stát od státu.

5.1 Shrnutí

V této závěrečné kapitole byly dohromady sloučeny dva principiálně odlišné teoretické konstrukty. První přistupoval k politickým stranám a jejich postojům striktně individuálně. Na půdorysu dvou geopoliticky oddělených ideologických prostorů byla

¹⁷¹ Cipra, *Finanční ekonometrie*, 54-70.

vždy nalezena relevantní skupina determinujících faktorů ideologické povahy, jež souhrnně vysvětlují přijatý stranický pohled na turecké členství. Druhý přístup nahlížel na politické strany skupinově, přičemž se prokázalo, že průměrná úroveň akceptace Turecka coby potenciálního člena EU se stát od státu vsutku obecně odlišuje. Propojením těchto konceptů byla navýšena explikační schopnost původního modelu. Navíc byly postupně separovány ty členské státy, v nichž postoje politických stran vyžadují určitou paušální korekci, aby byla lépe vystižena struktura empirických expertních dat. Ukázalo se, že, ač je ideologická predispozice podstatným zdrojem vysvětlení variability studované závisle proměnné, v některých partikulárních zemích je vhodné, nebo dokonce nutné ji doplnit o specifický faktor státu. Obrázek 8 dosažené poznání syntetizuje a schematicky reprezentuje.

Obrázek 8: Schematická reprezentace zjištěných příčinných vazeb. (+), resp. (-) zastupují očekávaný názorový posun *pro*, resp. *proti* tureckému přistoupení k EU. (Zdroj: Autor)

Závěr

Předložená diplomová práce identifikovala a analyzovala možné determinanty postojů relevantních politických stran vybraných členských zemí EU27 k případnému tureckému vstupu do struktur Evropské unie. Byly rozlišeny dvě ústřední skupiny vysvětlujících proměnných, u nichž se na základě akceptovaného teoretického rámce důvodně předpokládalo, že by mohly kvalifikovaně explikovat názory jednotlivých politických stran na tento partikulární problém. Konkrétně se jednalo o faktory ideologické a širší objektivní povahy. První skupina diferencovala mezi jednotlivými stranami na základě jejich obecného ideologického profilu, zatímco druhá kategorie shlucovala politické subjekty do různorodých rodin (nejnižší úroveň členění vždy odpovídala úrovni státu) podle kritérií objektivního rázu za účelem ověření jejich vzájemné shody, respektive rozdílnosti.

Přijatá teoretická východiska ukotvující diplomní bádání byla majoritně inspirována studii postojů politických stran k fenoménu evropské integrace obecně. Zde se totiž empiricky ukázala jako mimořádně efektivní. Minoritně pak čerpala z odborných statí reflektujících stanoviska občanské veřejnosti k tureckému vstupu. Plánovaná širší výzkumného záběru do značné míry předurčila výběr metodologických nástrojů i vlastních empirických dat. Samotná analýza byla založena na výsledcích expertního šetření, které provedli politologové z univerzity v Chapel Hill na jaře 2011 a které obsahovalo dostatečně mohutnou materii rozličných vysvětlujících proměnných. S přihlédnutím k charakteru a objemnosti použitého datového souboru byly aplikovány kvantitativní analytické prostředky, konkrétněji nástroje mnohonásobné lineární regrese, s jejichž pomocí byly testovány jednotlivé domněnky a evaluovány výzkumné otázky. Kvantitativní badatelské instrumenty nahlížely datové portfolio s určitým přirozeným odstupem ve snaze nalézt společné sjednocující trendy napříč všemi analyzovanými politickými stranami. Pracovaly tak spíše s makropohledem, který nutně operuje s jistou mírou abstrakce odhlížeje od partikulárních specifik.

Analytická část práce byla rozčleněna do tří samostatných kapitol. Kapitola 3 ověřovala existenci a identifikovala ideologickou předurčenost postojů politických stran k tureckému přistoupení. Kapitola 4 se zaměřila na vybrané obecnější faktory a na výzkum jejich vlivu při formování pohledů stran na turecký vstup. Kapitola 5 oba přístupy kombinovala za účelem verifikace a komparace jejich relevance.

Při analýze širšího ideologického profilu zahrnutých národních politických stran se a priori užívalo geopolitické rozdělení portfolia studovaných stran na východní a západní subjekty. Toto diferencování se a posteriori projevilo jako více než adekvátní, když byly prokázány významné rozdíly ve schématu oné studované příčinné vazby. Poloha politické strany v základním dvourozměrném ideologickém prostoru vymezeném pravolevou ekonomickou (Left/Right) a kulturní (GAL/TAN) dimenzí dokáže podle všeho velmi dobře explikovat (predikovat) stanovisko strany k eventuálnímu tureckému členství. Příznivci tureckého vstupu se v případě západních politických stran shlukují okolo pólu Left/GAL, ve východních zemích EU27 potom kolem ekonomického středu a pólu GAL. Odpůrci tureckého rozšíření se v obou rozlišovaných kategoriích soustředí téměř ve středově souměrných pozicích. Postoje obou skupin stran jsou v kontextu studované závislosti silněji ovlivňovány umístěním na kulturní škále, zatímco ekonomická dimenze má spíše korektivní ráz. Důležitou roli hraje také extrémnost postavení v dané ideologické rovině (ve vztahu k politickému středu). Po rozšíření, respektive zjemnění ideového prostoru může být zcela eliminován vliv kulturní osy, která je ve své podstatě nadále substituována úžeji vymezenými proměnnými charakterizujícími vztah strany k politice multikulturalismu a širším společenským otázkám (například k akceptaci homosexuálních partnerských svazků apod.). V této souvislosti východní politické strany poněkud méně akcentují politiku multikulturalismu, na druhé straně jejich názory na turecký vstup jsou neustále ovlivňovány ekonomickou ideologií (u západních stran tato vychází statisticky redundantní). Jako velmi důležitý vysvětlující znak se potom projevuje stanovisko strany k aktivnímu řešení mezinárodních bezpečnostních hrozeb. Zohlednění konceptu deepening vede k zajímavému závěru, který je v kontradikci k všeobecně přijímané představě. Politické strany, které preferují prohlubování integrace, jsou totiž povětšinou výraznějšími proponenty tureckého přistoupení.

Vyšetřování závislosti postojů stran k tureckému rozšíření na širších objektivních faktorech bylo prováděno tak, že politické strany byly rozděleny podle určitého třídícího klíče do příslušných kategorií. Následně se ověřovalo, zda mezi průměrnými názory skupin na turecké členství existuje statisticky evidentní rozdíl. Takto bylo testováno několik a priori přijatých členění. Nepodařilo se prokázat, že mezi průměrným míněním východních a západních politických stran je zásadní rozdíl. Podobný verdikt zazněl i v případě rozčlenění podle pozice čistého příjemce, respektive přispěvatele do unijních rozpočtů. Ani zkombinování obou těchto klasifikací nevedlo

k rozpoznání diferencí mezi takto různorodě definovanými rodinami stran. Očekávané ovlivnění průměrného postoje stran z jednotlivých zemí početností přítomné turecké menšiny se taktéž nepotvrdilo. Tento závěr byl v rozporu s obecnými resumé obsaženými ve studiích vztahů občanské veřejnosti k tureckému vstupu. Jediným katalogizujícím faktorem, který se projevil jako relevantní, byla příslušnost politické strany k domovskému státu. V tomto případě se statistickými metodami podařilo poukázat na znatelnou rozdílnost průměrných stranických postojů mezi členskými státy.

Když se obě diskutované dílčí analýzy propojily v jeden celek, ukázalo se, že: (i) ve zkoumané kauzální vazbě představuje ideologická identita politických stran stále dominantní vysvětlující činitel; (ii) existuje skupina (šesti) členských států, pro jejichž národní politické strany je žádoucí počítat s určitou paušální korekcí výsledné ideové determinace. Taková úprava může být odůvodněna mnoha faktory, například historií bilaterálního střetávání s Tureckem, místně specifickými faktory, odlišnou strukturou stranické soutěže aj. Finálně představený model schematicky shrnutý obrázkem 8 dokázal zachytit podstatnou část variability závisle proměnné, a lze jej proto považovat za dostatečně kvalitní k formulaci závěrů obecné povahy.

Ve světle předložených resumé lze konečně formulovat odpověď na stěžejní výzkumnou otázku, tj.: *Existuje kauzální vztah mezi postoji relevantních národních politických stran z vybraných členských zemí EU27 k tureckému rozšíření Evropské unie a jejich ideologickou identitou či příslušností k specifickému (národnímu) kontextu?* Věřohodně se podařilo prokázat existenci, a dokonce nalézt strukturu příčinné souvislosti mezi postoji relevantních národních politických stran z vybraných členských států EU27 k případnému tureckému přistoupení k EU a jejich širším ideologickým profilem. Vazba na zvolené faktory přináležející konkrétnímu (národnímu) kontextu nebyla ve většině případů shledána jako dostatečně relevantní. Výjimku tvořila příslušnost politické strany k domovskému státu, která se ovšem v kombinaci s ideologickou profilací strany projevila spíše minoritně.

Z tohoto vyjádření lze dovodit souhrnnou odpověď na doplňující výzkumnou otázku, tj.: *Která z oněch dvou odlišných skupin prediktorů je pro vysvětlení studované příčinné vazby relevantnější?* Jednoznačně bylo ukázáno, že dominantní vysvětlující silou disponuje právě portfolio ideově podložených proměnných. Faktor státu, jediný relevantní reprezentant druhé uvažované třídy prediktorů, má převážně korektivní ráz.

V budoucnu jistě nebude od věci se k této studii nějakým způsobem navrátit a pokusit se její výstupy nahlédnout optikou novějších dat. Budou představená zjištění

stále aktuální, nebo dojde k nějakým zásadním posunům? Úplným závěrem je možné doplnit, že právě ona identifikovaná šestice zemí by se rovněž mohla stát námětem k dalšímu výzkumu, neboť není zcela jasné, z čeho pramení ona zjištěná rozdílnost ve vztahu k ostatním analyzovaným zemím EU27.

Summary

The present thesis analyzed various determinants forming attitudes of relevant national political parties from selected EU27 Member States to the eventual Turkish accession to the European Union. The phenomenon of the eventual Turkish enlargement is indeed a very topical issue, which still resonates in the EU. The viewpoints of the political parties on this particular problem have been studied, since these subjects generally operate with an exclusive position in representative democracies, where they symbolize the necessary interconnection between the state and society.

Generally, the present thesis considered two main groups of explanatory variables, which have been introduced to explain qualifiedly the views of the selected political parties on the potential Turkish enlargement according to the accepted theoretical framework. Particularly, these were the ideological and (general) objective factors. The first group differentiated between the parties in regarding to their ideological profile. The second category collected political entities in diverse families according to clearly defined (objective) criteria in order to verify concordances or divergences across such classes. As a result, the portfolio of various significant explanatory variables has been identified and discussed in detail. It has plausibly explicated the analyzed attitudes of the political parties to the potential Turkish enlargement. The following statements could summarize the thesis in general.

Firstly, it has been shown that the elementary decomposition of the ideological dichotomy left-right scale to the economic and cultural dimensions is able to predict the party position on the potential Turkish enlargement credibly. Additionally, one should distinguish between the parties from the EU15 countries and Central and Eastern European states, since some significant discrepancies between these two party groups have been recognized. Secondly, these basic political dimensions have been further extended and divided to precise the studied casual links. Thirdly, the party position on the deepening concept has been taken into account. Surprisingly, it has been positively correlated with the dependent variable. This is, in fact, in contradiction to the common notion. Finally, it has been shown that there exists the portfolio of six EU countries, where the average position of the local political parties on the Turkish accession must be adjusted, i.e. the generally accepted modelling framework must be corrected analysing the position of a political party from one of these six countries.

Použitá literatura

- Akşit, Sait, Çiğdem Üstün a Özgehan Şenyuva, eds. *Turkey Watch: EU Member States' Perceptions on Turkey's Accession to the EU*. Ankara: Center for European Studies, Middle East Technical University, 2009.
- Anderson, Christopher J. a M. Shawn Reichert. „Economic Benefits and Support for Membership in the E.U.: A Cross-National Analysis.“ *Journal of Public Policy* 15, č. 3 (1995): 231-49.
- Arvanitopoulos, Constantine, ed. *Turkey's Accession to the European Union: An Unusual Candidacy*. Berlín: Springer, 2010.
- Aspinwall, Mark. „Preferring Europe: Ideology and National Preferences on European Integration.“ *European Union Politics* 3, č. 1 (2002): 81-111.
- Azrouit, Rachid, Joost van Spanje a Claes H. de Vreese. „Talking Turkey: Anti-Immigrant Attitudes and Their Effect on Support for Turkish Membership of the EU.“ *European Union Politics* 12, č. 1 (2011): 3-19.
- Bakker, Ryan, Catherine de Vries, Erica Edwards, Liesbet Hooghe, Seth Jolly, Gary Marks, Jonathan Polk, *et al.* „2010 Chapel Hill Expert Survey (Raw Data).“ (2011).
- . „Measuring Party Positions in Europe: The Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999–2010.“ *Party Politics* (2012): 1-15. Staženo 11.3.2013. doi: 10.1177/1354068812462931.
- Balcer, Adam, ed. *Poland and the Czech Republic: Advocates of the EU Enlargement?* Varšava: demosEUROPA, 2010.
- Bartolini, Stefano a Peter Mair. *Identity, Competition and Electoral Availability: The Stabilisation of European Electorates 1885-1985*. Colchester (UK): ECPR Press, 2007.
- Beneš, Vít. „Evropská unie a Turecko: Krize důvěry?“. *Mezinárodní politika* 2006, č. 11 (2006): 10-12.

- Budge, Ian. „Expert Judgements of Party Policy Positions: Uses and Limitations in Political Research.“ *European Journal of Political Research* 37, č. 1 (2000): 103-13.
- Casanova, José. „The Long, Difficult, and Tortuous Journey of Turkey into Europe and the Dilemmas of European Civilization.“ *Constellations* 13, č. 2 (2006): 234-47.
- Chislett, William. „Socio-Economic Arguments for and against Turkey’s EU Membership.“ In *European and Turkish Voices in Favour and against Turkish Accession to the European Union*, editovali Christiane Timmerman, Dirk Rochtus a Sara Mels, 73-84. Brusel: Peter Lang, 2008.
- Cipra, Tomáš. *Finanční Ekonometrie*. Praha: Ekopress, 2008.
- Conti, Nicólo. „Party Contestation of the Political Space and the European Issue: The Attitude to EU of the Italian Parties (1994-2002).“ Příspěvek přednesený v rámci ECPR Conference, Philipps-Universität Marburg, Marburg, 18.-21.9.2003.
- Coskun, Orhan a Alexandra Hudson. „Merkel Reassures Turkey on EU Talks, Erdogan Raps Cyprus.“ Reuters, 31.10.2012. Staženo 25.8.2014. <http://www.reuters.com/article/2012/10/31/us-germany-turkey-erdogan-idUSBRE89U12720121031>.
- Dahlman, Carl. „Turkey’s Accession to the European Union: The Geopolitics of Enlargement.“ *Eurasian Geography and Economics* 45, č. 8 (2004): 553-74.
- de Vreese, Claes H., Hajo G. Boomgaarden a Holli A. Semetko. „Hard and Soft: Public Support for Turkish Membership in the EU.“ *European Union Politics* 9, č. 4 (2008): 511-30.
- Domanič, Seda. „Vstup Turecka do Evropské unie: Výhodný pro obě strany? Možný pro obě strany?“. In *Bulharsko, Rumunsko... A kdo dále?*, editoval David Král, 73-83. Praha: EUROPEUM, 2007.
- Dražilová, Dominika. „Turkish Membership in the EU: French, German and British Perspectives.“ Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, 2012.

- European Commission. „Negotiating Framework.“ Staženo 22.8.2014.
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/st20002_05_tr_framedoc_en.pdf.
- . „Progress Report for Turkey 2007.“ Staženo 25.8.2014.
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/turkey_progress_reports_en.pdf.
- . „Progress Report for Turkey 2013.“ Staženo 22.8.2014.
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/tr_rapport_2013_en.pdf.
- . „Public Opinion: Eurobarometer Surveys.“ Staženo 21.8.2014.
http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm.
- European External Action Service. „Summary of Treaty: Agreement Creating an Association between the European Economic Community and Turkey.“ Staženo 22.8.2014.
<http://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true&treatyId=172>.
- Eurostat. „Population on 1 January by Five Year Age Group, Sex Group and Citizenship [Migr_Pop1ctz].“ Staženo 12.11.2014.
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_pop1ctz&lang=en.
- Fiala, Petr a Markéta Pitrová. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003.
- Flanagan, Scott C. a Aie-Rie Lee. „The New Politics, Culture Wars, and the Authoritarian-Libertarian Value Change in Advanced Industrial Democracies.“ *Comparative Political Studies* 36, č. 3 (2003): 235-70.
- Gabel, Matthew. „Public Support for European Integration: An Empirical Test of Five Theories.“ *Journal of Politics* 60, č. 2 (1998): 333-54.

- Gabel, Matthew, Simon Hix a Gerald Schneider. „Who Is Afraid of Cumulative Research? Improving Data on EU Politics.“ *European Union Politics* 3, č. 4 (2002): 481-500.
- Garcia, Luis Bouza. „European Political Elites’ Discourses on the Accession of Turkey to the EU: Discussing Europe through Turkish Spectacles?“. *Journal on European Perspectives of the Western Balkans* 3, č. 2 (2011): 53-73.
- Gerhards, Jürgen a Silke Hans. „Why Not Turkey? Attitudes Towards Turkish Membership in the EU among Citizens in 27 European Countries.“ *Journal of Common Market Studies* 49, č. 4 (2011): 741-66.
- Havlík, Vlastimil. *České politické strany a evropská integrace: Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?* Brno: Masarykova univerzita, 2009.
- Heinen, Nicolaus. „EU Net Contributor or Net Recipient: Just a Matter of Your Standpoint?“ Deutsche Bank Research. Staženo 11.11.2014. http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD0000000000273546.pdf.
- Hellström, Johan. „Dynamic Interactions: National Political Parties, Voters and European Integration.“ *Doktorská dizertace*, Umeå Universitet, 2009.
- Hendl, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2012.
- . *Přehled Statistických Metod*. Praha: Portál, 2009.
- Hix, Simon, Abdul Noury a Gérard Roland. „Power to the Parties: Cohesion and Competition in the European Parliament, 1979–2001.“ *British Journal of Political Science* 35, č. 2 (2005): 209-34.
- Hloušek, Vít, Roman Chytilík, Lubomír Kopeček a Maxmilián Strmiska. *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, 2005.
- Hobolt, Sara B., Wouter van der Brug, Claes H. de Vreese, Hajo G. Boomgaarden a Malte C. Hinrichsen. „Religious Intolerance and Euroscepticism.“ *European Union Politics* 12, č. 3 (2011): 359-79.

- Hooghe, Liesbet, Gary Marks a Carole J. Wilson. „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?“. In *European Integration and Political Conflict*, editovali Gary Marks a Marco R. Steenbergen, 120-40. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- . „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?“. *Comparative Political Studies* 35, č. 8 (2002): 965-89.
- IHS Global Inc. *Eviews 8 User's Guide*. Irvine (CA): IHS Global Inc, 2013.
- Kahraman, Sevilay. „Rethinking Turkey-European Union Relations in the Light of Enlargement.“ *Turkish Studies* 1, č. 1 (2000): 1-20.
- Kastoryano, Riva. „Turkey/Europe: Space-Border-Identity.“ *Constellations* 13, č. 2 (2006): 275-87.
- Kelemen, R. Daniel, Anand Menon a Jonathan Slapin. „Wider and Deeper? Enlargement and Integration in the European Union.“ *Journal of European Public Policy* 21, č. 5 (2014): 647-63.
- Kirişçi, Kemal. „Is Turkey Too Big, Too Poor and Too Different for the European Union?“. In *European and Turkish Voices in Favour and against Turkish Accession to the European Union*, editovali Christiane Timmerman, Dirk Rohtus a Sara Mels, 127-38. Brusel: Peter Lang, 2008.
- Kitschelt, Herbert, Zdenka Mansfeldova, Radoslaw Markowski a Gábor Tóka. *Post-Communist Party Systems: Competition, Representation, and Inter-Party Cooperation*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Kopeček, Lubomír. „Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové – Jak s nimi pracovat?“. *Politologický časopis* 2004, č. 3 (2004): 240-62.
- Kostelecký, Tomáš. *Political Parties after Communism: Developments in East-Central Europe*. Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press, 2002.
- Kratochvíl, Petr. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál, 2008.
- Kreiser, Klaus a Christoph K. Neumann. *Dějiny Turecka*. Praha: Lidové noviny, 2010.

- Král, David, ed. *Bulharsko, Rumunsko... A kdo dále?* Praha: EUROPEUM, 2007.
- Kuniholm, Bruce. „Turkey’s Accession to the European Union: Differences in European and United States Attitudes, and Challenges for Turkey.“ *Turkish Studies* 2, č. 1 (2001): 25-53.
- Ladrech, Robert. „Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis.“ *Party Politics* 8, č. 4 (2002): 389-403.
- Mair, Peter. „Political Parties and Party Systems.“ In *Europeanization: New Research Agendas*, editovali Paolo Graziano a Maarten P. Vink, 154-66. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2008.
- Marks, Gary, Liesbet Hooghe, Moira Nelson a Erica Edwards. „Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality.“ *Comparative Political Studies* 39, č. 2 (2006): 155-75.
- Marks, Gary, Liesbet Hooghe, Marco R. Steenbergen a Ryan Bakker. „Crossvalidating Data on Party Positioning on European Integration.“ *Electoral Studies* 26, č. 1 (2007): 23-38.
- McLaren, Lauren M. „Explaining Opposition to Turkish Membership of the EU.“ *European Union Politics* 8, č. 2 (2007): 251-78.
- Meyer, Gerd. „Values, Small Life Worlds and Communitarian Orientations: Ambivalent Legacies and Democratic Potentials in Post-Communist Political Cultures.“ In *Political Culture in Post Communist Europe: Attitudes in New Democracies*, editovali Detlef Pollack, Jorg Jacobs, Olaf Müller a Gert Pickel, 169-205. Burlington (VT): Ashgate, 2003.
- Morozov, Viatcheslav a Bahar Rumelili. „The External Constitution of European Identity: Russia and Turkey as Europe-Makers.“ *Cooperation and Conflict* 47, č. 1 (2012): 28-48.
- Petráček, Zbyněk. „Turecko na evropské cestě.“ *Mezinárodní politika* 2007, č. 9 (2007): 20-21.

- Pollack, Mark A. „Europe United? The Impact of the EU’s Eastern Enlargement, Five Years On.“ *European View* 8, č. 2 (2009): 239-54.
- Ray, Leonard. „Mainstream Euroskepticism: Trend or Oxymoron?“ *Acta Politica* 42, č. 2-3 (2007): 153-72.
- . „Measuring Party Orientations Towards European Integration: Results from an Expert Survey.“ *European Journal of Political Research* 36, č. 2 (1999): 283-306.
- . „Validity of Measured Party Positions on European Integration: Assumptions, Approaches, and a Comparison of Alternative Measures.“ *Electoral Studies* 26, č. 1 (2007): 11-22.
- Saatcioglu, Beken. „Turkey-EU Relations from the 1960s to 2012: A Critical Overview.“ In *Turkey’s Accession to the European Union: Political and Economic Challenges*, editovali Belgin Akçay a Bahri Yilmaz, 3-24. Plymouth: Lexington Books, 2013.
- „Sample Questionnaire [2010 Chapel Hill Expert Survey].“ Staženo 23.10.2014. http://chesdata.eu/2010/2010_CHES_questionnaire.pdf.
- Steenbergen, Marco R. a Gary Marks. „Evaluating Expert Judgments.“ *European Journal of Political Research* 46, č. 3 (2007): 347-66.
- Taggart, Paul. „A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems.“ *European Journal of Political Research* 33, č. 3 (1998): 363-88.
- Taggart, Paul a Aleks Szczerbiak. „Contemporary Euroscepticism in the Party Systems of the European Union Candidate States of Central and Eastern Europe.“ *European Journal of Political Research* 43, č. 1 (2004): 1-27.
- Timmerman, Christiane, Dirk Rohtus a Sara Mels, eds. *European and Turkish Voices in Favour and against Turkish Accession to the European Union*. Brusel: Peter Lang, 2008.

- Tomský, Alexandr. „Turecko do Evropy nepatří.“ *Mezinárodní politika* 2007, č. 9 (2007): 21-22.
- Volgens, Andrea. „Strengths and Weaknesses of Approaches to Measuring Policy Positions of Parties.“ *Electoral Studies* 26, č. 1 (2007): 108-20.
- Wessels, Wolfgang a Thomas Traguth. „Opportunity or Overstretch? The Unexpected Dynamics of Deepening and Widening.“ In *Crises in European Integration: Challenges and Responses, 1945-2005*, editoval Ludger Kühnhardt, 79-130, 2011.
- Zielinski, Jakub. „Translating Social Cleavages into Party Systems: The Significance of New Democracies.“ *World Politics* 54, č. 2 (2002): 184-211.

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Lineární regresní analýza modelu M1.**
- Příloha č. 2: Lineární regresní analýza modelu M2.**
- Příloha č. 3: Lineární regresní analýza modelu M3.**
- Příloha č. 4: Lineární regresní analýza modelu M4.**
- Příloha č. 5: Lineární regresní analýza modelu M5.**
- Příloha č. 6: Lineární regresní analýza modelu M6.**
- Příloha č. 7: Lineární regresní analýza modelu M7.**
- Příloha č. 8: Lineární regresní analýza modelu M8.**
- Příloha č. 9: Lineární regresní analýza finálního modelu M9.**

Příloha 1: Lineární regresní analýza modelu M1.

Matematicky je studovaný model formulován takto:

$$TE_i = \gamma + (\alpha_1 + \tilde{\alpha}_1 \cdot 1_{[E_i]})LR_i + (\alpha_2 + \tilde{\alpha}_2 \cdot 1_{[E_i]})GT_i + (\alpha_3 + \tilde{\alpha}_3 \cdot 1_{[E_i]})(LR_i - 5)^2 + (\alpha_4 + \tilde{\alpha}_4 \cdot 1_{[E_i]})(GT_i - 5)^2 + \varepsilon_i, i = 1, \dots, 202,$$

kde TE_i označuje postoj i -té analyzované politické strany k rozšíření EU o Turecko, LR_i charakterizuje její pozici na ekonomické škále Left/Right, GT_i potom na kulturní ose GAL/TAN, $1_{[E_i]}$ je dichotomická proměnná (indikátor, který nabývá 0, je-li daná strana ze západní země, 1, je-li ze státu východního), a konečně ε_i je residuální složka. Neznámé parametry modelu jsou po řadě: $\gamma, \alpha_1, \tilde{\alpha}_1, \dots, \alpha_4, \tilde{\alpha}_4$. Lineární regresní model byl odhadnut metodou nejmenších čtverců s korekcí případné heteroskedasticity (užití Whiteovy variační matice).¹⁷² Dále byl podroben verifikaci rutinními statistickými postupy. Žádné zásadní porušení běžně stanovovaných předpokladů nebylo prokázáno.¹⁷³ Tabulky 3 a 4 shrnují kalibraci provedenou v softwarovém prostředí EViews 8.0 (výstupy nejsou překládány do češtiny, rovněž je zachován odlišný oddělovač desetinných míst). Podrobnější popis doručených hodnot je možné nalézt v manuálu.¹⁷⁴ Za zmínku snad stojí hodnota koeficientu determinace (*R-squared*), která se uvádí v rozmezí uzavřeného intervalu [0;1] a která kvantifikuje míru shody modelu s vysvětlovanými daty.

¹⁷² Cipra, *Finanční ekonometrie*, 34-48, 89-90.

¹⁷³ *Ibid.*, 84-138.

¹⁷⁴ IHS Global Inc., *Eviews 8 User's Guide* (Irvine (CA): IHS Global Inc., 2013), 5-54.

Tabulka 3: Výsledky kalibrace modelu M1. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Dependent Variable: EU_TURKEY

Method: Least Squares

Included observations: 202

White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	6.118222	0.244014	25.07319	0.0000
LR	0.167617	0.056950	2.943240	0.0036
GT	-0.533676	0.038776	-13.76296	0.0000
(GT-5)^2	-0.036153	0.011807	-3.061926	0.0025
(LR-5)^2	-0.025258	0.019274	-1.310481	0.1916
(EAST=„1“)*LR	-0.174624	0.052772	-3.309047	0.0011
(EAST=„1“)*GT	0.229239	0.056236	4.076380	0.0001
(EAST=„1“)*(GT-5)^2	-0.005255	0.019174	-0.274091	0.7843
(EAST=„1“)*(LR-5)^2	-0.004877	0.025046	-0.194711	0.8458
R-squared	0.584985	Mean dependent var		4.031281
Adjusted R-squared	0.567782	S.D. dependent var		1.359560
S.E. of regression	0.893819	Akaike info criterion		2.656905
Sum squared resid	154.1902	Schwarz criterion		2.804303
Log likelihood	-259.3474	Hannan-Quinn criter.		2.716543
F-statistic	34.00539	Durbin-Watson stat		1.632802
Prob(F-statistic)	0.000000			

Tabulka 4: Standardizované regresní koeficienty modelu M1. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Scaled Coefficients

Included observations: 202

Variable	Coefficient	Standardized Coefficient	Elasticity at Means
C	6.118222	NA	1.517687
LR	0.167617	0.266736	0.195038
GT	-0.533676	-0.976813	-0.666621
(GT-5)^2	-0.036153	-0.160045	-0.055272
(LR-5)^2	-0.025258	-0.096168	-0.029782
(EAST=„1“)*LR	-0.174624	-0.341433	-0.081714
(EAST=„1“)*GT	0.229239	0.523678	0.125064
(EAST=„1“)*(GT-5)^2	-0.005255	-0.017269	-0.002732
(EAST=„1“)*(LR-5)^2	-0.004877	-0.011591	-0.001669

Příloha 2: Lineární regresní analýza modelu M2.

Matematicky je studovaný model formulován takto:

$$TE_i = \gamma + (\alpha_1 + \tilde{\alpha}_1 1_{[E_i]})MULTICULTURALISM_i \\ + \alpha_2 INTERNATIONAL_SECURITY_i + \alpha_3 SOCIALLIFESTYLE_i \\ + \tilde{\alpha}_4 1_{[E_i]} LR_i + \varepsilon_i, i = 1, \dots, 202,$$

kde TE_i označuje postoj i -té analyzované politické strany k rozšíření EU o Turecko, $MULTICULTURALISM_i$ charakterizuje její vztah k politice multikulturalismu, $INTERNATIONAL_SECURITY_i$ potom k otázkám aktivního řešení mezinárodních bezpečnostních problémů, $SOCIALLIFESTYLE_i$ vystihuje pohled na širší společenská témata, LR_i pak vazbu k ekonomické ose Left/Right, $1_{[E_i]}$ je dichotomická proměnná (indikátor, který nabývá 0, je-li daná strana ze západní země, 1, je-li ze státu východního), a konečně ε_i je residuální složka. Neznámé parametry modelu jsou po řadě: γ , α_1 , $\tilde{\alpha}_1$, ..., $\tilde{\alpha}_4$. Lineární regresní model byl odhadnut metodou nejmenších čtverců s korekcí případné heteroskedasticity (užití Whiteovy variační matice).¹⁷⁵ Dále byl podroben verifikaci rutinními statistickými postupy. Žádné zásadní porušení běžně stanovovaných předpokladů nebylo prokázáno.¹⁷⁶ Tabulky 5 a 6 shrnují kalibraci provedenou v softwarovém prostředí EViews 8.0 (výstupy nejsou překládány do češtiny, rovněž je zachován odlišný oddělovač desetinných míst). Podrobnější popis doručených hodnot je možné nalézt v manuálu.¹⁷⁷ Za zmínku snad stojí hodnota koeficientu determinace (*R-squared*), která se uvádí v rozmezí uzavřeného intervalu [0;1] a která kvantifikuje míru shody modelu s vysvětlovanými daty.

¹⁷⁵ Cipra, *Finanční ekonometrie*, 34-48, 89-90.

¹⁷⁶ *Ibid.*, 84-138.

¹⁷⁷ IHS Global Inc., *Eviews 8 User's Guide*, 5-54.

Tabulka 5: Výsledky kalibrace modelu M2. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Dependent Variable: EU_TURKEY

Method: Least Squares

Included observations: 202

White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	8.758132	0.240355	36.43833	0.0000
MULTICULTURALISM	-0.405573	0.043602	-9.301774	0.0000
(EAST=„1“)*MULTICULTURALISM	0.216421	0.027738	7.802421	0.0000
INTERNATIONAL_SECURITY	-0.401655	0.038659	-10.38957	0.0000
SOCIALLIFESTYLE	-0.148250	0.039173	-3.784532	0.0002
(EAST=„1“)*LR	-0.178687	0.030562	-5.846733	0.0000
R-squared	0.735423	Mean dependent var		4.031281
Adjusted R-squared	0.728674	S.D. dependent var		1.359560
S.E. of regression	0.708181	Akaike info criterion		2.177018
Sum squared resid	98.29788	Schwarz criterion		2.275283
Log likelihood	-213.8788	Hannan-Quinn criter.		2.216776
F-statistic	108.9613	Durbin-Watson stat		1.723732
Prob(F-statistic)	0.000000			

Tabulka 6: Standardizované regresní koeficienty modelu M2. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Scaled Coefficients

Included observations: 202

Variable	Coefficient	Standardized Elasticity	
		Coefficient	at Means
C	8.758132	NA	2.172543
MULTICULTURALISM	-0.405573	-0.711342	-0.535434
(EAST=„1“)*MULTICULTURALISM	0.216421	0.475940	0.115208
INTERNATIONAL_SECURITY	-0.401655	-0.463443	-0.497983
SOCIALLIFESTYLE	-0.148250	-0.292681	-0.170719
(EAST=„1“)*LR	-0.178687	-0.349379	-0.083616

Příloha 3: Lineární regresní analýza modelu M3.

Matematicky je studovaný model formulován takto:

$$TE_i = \gamma + (\alpha_1 + \tilde{\alpha}_1 1_{[E_i]})MULTICULTURALISM_i \\ + \alpha_2 INTERNATIONAL_SECURITY_i + \alpha_3 SOCIALLIFESTYLE_i \\ + \tilde{\alpha}_4 1_{[E_i]} LR_i + \alpha_5 IDEEP_i + \varepsilon_i, i = 1, \dots, 202,$$

kde TE_i označuje postoj i -té analyzované politické strany k rozšíření EU o Turecko, $MULTICULTURALISM_i$ charakterizuje její vztah k politice multikulturalismu, $INTERNATIONAL_SECURITY_i$ potom k otázkám aktivního řešení mezinárodních bezpečnostních problémů, $SOCIALLIFESTYLE_i$ vystihuje pohled na širší společenská téma, LR_i pak vazbu k ekonomické ose Left/Right, $IDEEP_i$ kvantifikuje preferenci deepening, $1_{[E_i]}$ je dichotomická proměnná (indikátor, který nabývá 0, je-li daná strana ze západní země, 1, je-li ze státu východního), a konečně ε_i je residuální složka. Neznámé parametry modelu jsou po řadě: γ , α_1 , $\tilde{\alpha}_1$, ..., $\tilde{\alpha}_4$, α_5 . Lineární regresní model byl odhadnut metodou nejmenších čtverců s korekcí případné heteroskedasticity (užití Whiteovy variační matice).¹⁷⁸ Dále byl podroben verifikaci rutinními statistickými postupy. Žádné zásadní porušení běžně stanovovaných předpokladů nebylo prokázáno.¹⁷⁹ Tabulky 7 a 8 shrnují kalibraci provedenou v softwarovém prostředí EViews 8.0 (výstupy nejsou překládány do češtiny, rovněž je zachován odlišný oddělovač desetinných míst). Podrobnější popis doručených hodnot je možné nalézt v manuálu.¹⁸⁰ Za zmínku snad stojí hodnota koeficientu determinace (*R-squared*), která se uvádí v rozmezí uzavřeného intervalu [0;1] a která kvantifikuje míru shody modelu s vysvětlovanými daty.

¹⁷⁸ Cipra, *Finanční ekonometrie*, 34-48, 89-90.

¹⁷⁹ *Ibid.*, 84-138.

¹⁸⁰ IHS Global Inc., *Eviews 8 User's Guide*, 5-54.

Tabulka 7: Výsledky kalibrace modelu M3. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Dependent Variable: EU_TURKEY

Method: Least Squares

Included observations: 202

White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	6.380621	0.681457	9.363210	0.0000
MULTICULTURALISM	-0.346379	0.044071	-7.859499	0.0000
(EAST=„1“)*MULTICULTURALISM	0.174269	0.029671	5.873355	0.0000
INTERNATIONAL_SECURITY	-0.272856	0.052097	-5.237497	0.0000
SOCIALLIFESTYLE	-0.131703	0.036892	-3.569997	0.0004
(EAST=„1“)*LR	-0.161998	0.029874	-5.422630	0.0000
IDEEP	0.272231	0.070905	3.839393	0.0002
R-squared	0.766597	Mean dependent var		4.031281
Adjusted R-squared	0.759415	S.D. dependent var		1.359560
S.E. of regression	0.666857	Akaike info criterion		2.061555
Sum squared resid	86.71605	Schwarz criterion		2.176198
Log likelihood	-201.2171	Hannan-Quinn criter.		2.107940
F-statistic	106.7441	Durbin-Watson stat		1.686430
Prob(F-statistic)	0.000000			

Tabulka 8: Standardizované regresní koeficienty modelu M3. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Scaled Coefficients

Included observations: 202

Variable	Coefficient	Standardized Elasticity	
		Coefficient	at Means
C	6.380621	NA	1.582778
MULTICULTURALISM	-0.346379	-0.607519	-0.457286
(EAST=„1“)*MULTICULTURALISM	0.174269	0.383240	0.092769
INTERNATIONAL_SECURITY	-0.272856	-0.314831	-0.338295
SOCIALLIFESTYLE	-0.131703	-0.260013	-0.151664
(EAST=„1“)*LR	-0.161998	-0.316746	-0.075806
IDEEP	0.272231	0.241842	0.347504

Příloha 4: Lineární regresní analýza modelu M4.

Matematicky je studovaný model formulován takto:

$$TE_i = \gamma + \gamma_1 1_{[E_i]} + \varepsilon_i, i = 1, \dots, 202,$$

kde TE_i označuje postoj i -té analyzované politické strany k rozšíření EU o Turecko, $1_{[E_i]}$ je dichotomická proměnná (indikátor, který nabývá 0, je-li daná strana ze západní země, 1, je-li ze státu východního), a konečně ε_i je residuální složka. Neznámé parametry modelu jsou po řadě: γ a γ_1 . Lineární regresní model byl odhadnut metodou nejmenších čtverců s korekcí případné heteroskedasticity (užití Whiteovy variační matice).¹⁸¹ Tabulka 9 shrnuje kalibraci provedenou v softwarovém prostředí EViews 8.0 (výstupy nejsou překládány do češtiny, rovněž je zachován odlišný oddělovač desetinných míst). Podrobnější popis doručených hodnot je možné nalézt v manuálu.¹⁸² Za zmínku snad stojí hodnota koeficientu determinace (*R-squared*), která se uvádí v rozmezí uzavřeného intervalu [0;1] a která kvantifikuje míru shody modelu s vysvětlovanými daty. P-hodnota testu významnosti parametru γ_1 je vyšší než běžných 5 %, a tak nelze možnou nulost parametru zamítnout.

Tabulka 9: Výsledky kalibrace modelu M4. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Dependent Variable: EU_TURKEY
Method: Least Squares
Included observations: 202
White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	4.042216	0.136314	29.65371	0.0000
EAST=„1“	-0.028319	0.182460	-0.155205	0.8768
R-squared	0.000103	Mean dependent var		4.031281
Adjusted R-squared	-0.004896	S.D. dependent var		1.359560
S.E. of regression	1.362884	Akaike info criterion		3.466935
Sum squared resid	371.4907	Schwarz criterion		3.499690
Log likelihood	-348.1604	Hannan-Quinn criter.		3.480188
F-statistic	0.020672	Durbin-Watson stat		1.532563
Prob(F-statistic)	0.885820			

¹⁸¹ Cipra, *Finanční ekonometrie*, 34-48, 89-90.

¹⁸² IHS Global Inc., *Eviews 8 User's Guide*, 5-54.

Příloha 5: Lineární regresní analýza modelu M5.

Matematicky je studovaný model formulován takto:

$$TE_i = \gamma + \gamma_1 1_{[RECIPIENT_i]} + \varepsilon_i, i = 1, \dots, 202,$$

kde TE_i označuje postoj i -té analyzované politické strany k rozšíření EU o Turecko, $1_{[RECIPIENT_i]}$ je dichotomická proměnná (indikátor, který nabývá 0, není-li daná strana ze země čistě profitující z unijních rozpočtů, 1, je-li z takového státu), a konečně ε_i je residuální složka. Neznámé parametry modelu jsou po řadě: γ a γ_1 . Lineární regresní model byl odhadnut metodou nejmenších čtverců s korekcí případné heteroskedasticity (užití Whiteovy variační matice).¹⁸³ Tabulka 10 shrnuje kalibraci provedenou v softwarovém prostředí EViews 8.0 (výstupy nejsou překládány do češtiny, rovněž je zachován odlišný oddělovač desetinných míst). Podrobnější popis doručených hodnot je možné nalézt v manuálu.¹⁸⁴ Za zmínku snad stojí hodnota koeficientu determinace (*R-squared*), která se uvádí v rozmezí uzavřeného intervalu [0;1] a která kvantifikuje míru shody modelu s vysvětlovanými daty. P-hodnota testu významnosti parametru γ_1 je vyšší než běžných 5 %, a tak nelze možnou nulost parametru zamítnout.

Tabulka 10: Výsledky kalibrace modelu M5. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Dependent Variable: EU_TURKEY
 Method: Least Squares
 Included observations: 202
 White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	3.934209	0.163905	24.00292	0.0000
RECIPIENT=„1“	0.167593	0.199990	0.838010	0.4030
R-squared	0.003722	Mean dependent var		4.031281
Adjusted R-squared	-0.001259	S.D. dependent var		1.359560
S.E. of regression	1.360416	Akaike info criterion		3.463309
Sum squared resid	370.1462	Schwarz criterion		3.496065
Log likelihood	-347.7943	Hannan-Quinn criter.		3.476562
F-statistic	0.747177	Durbin-Watson stat		1.526772
Prob(F-statistic)	0.388407			

¹⁸³ Cipra, *Finanční ekonometrie*, 34-48, 89-90.

¹⁸⁴ IHS Global Inc., *Eviews 8 User's Guide*, 5-54.

Příloha 6: Lineární regresní analýza modelu M6.

Matematicky je studovaný model formulován takto:

$$TE_i = \gamma + \gamma_1(1 - 1_{[E_i]})(1 - 1_{[RECIPIENT_i]}) + \gamma_2(1 - 1_{[E_i]})1_{[RECIPIENT_i]} + \varepsilon_i,$$

$$i = 1, \dots, 202,$$

kde TE_i označuje postoj i -té analyzované politické strany k rozšíření EU o Turecko, $1_{[E_i]}$ je dichotomická proměnná (indikátor, který nabývá 0, je-li daná strana ze západní země, 1, je-li ze státu východního), podobně $1_{[RECIPIENT_i]}$ zastupuje dichotomickou proměnnou (indikátor, který nabývá 0, není-li daná strana ze země čistě profitující z unijních rozpočtů, 1, je-li z takového státu), a konečně ε_i je residuální složka. Neznámé parametry modelu jsou po řadě: γ , γ_1 a γ_2 . Lineární regresní model byl odhadnut metodou nejmenších čtverců s korekcí případné heteroskedasticity (užití Whiteovy variační matice).¹⁸⁵ Tabulka 11 shrnuje kalibraci provedenou v softwarovém prostředí EViews 8.0 (výstupy nejsou překládány do češtiny, rovněž je zachován odlišný oddělovač desetinných míst). Podrobnější popis doručených hodnot je možné nalézt v manuálu.¹⁸⁶ Za zmínku snad stojí hodnota koeficientu determinace (*R-squared*), která se uvádí v rozmezí uzavřeného intervalu [0;1] a která kvantifikuje míru shody modelu s vysvětlovanými daty. Souhrnná významnost parametrů γ_1 a γ_2 byla ověřena standardním F-testem podmodelu s dosaženou p-hodnotou 0,424, což je nad běžně akceptovanou 5% hladinou významnosti, souhrnná signifikance tedy nebyla potvrzena.

Tabulka 11: Výsledky kalibrace modelu M6. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Dependent Variable: EU_TURKEY					
Method: Least Squares					
Included observations: 202					
White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance					
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.	
C	4.013897	0.121590	33.01185	0.0000	
EAST=„0“,RECIPIENT=„0“	-0.079688	0.204411	-0.389839	0.6971	
EAST=„0“,RECIPIENT=„1“	0.263717	0.270578	0.974642	0.3309	
R-squared	0.008589	Mean dependent var	4.031281		
Adjusted R-squared	-0.001375	S.D. dependent var	1.359560		
S.E. of regression	1.360494	Akaike info criterion	3.468313		
Sum squared resid	368.3380	Schwarz criterion	3.517446		
Log likelihood	-347.2997	Hannan-Quinn criter.	3.488193		
F-statistic	0.862002	Durbin-Watson stat	1.524670		
Prob(F-statistic)	0.423887				

¹⁸⁵ Cipra, *Finanční ekonometrie*, 34-48, 89-90.

¹⁸⁶ IHS Global Inc., *Eviews 8 User's Guide*, 5-54.

Příloha 7: Lineární regresní analýza modelu M7.

Matematicky je studovaný model formulován takto:

$$TE_i = \gamma + \alpha_1 TURKPOP_i + \varepsilon_i, i = 1, \dots, 202,$$

kde TE_i označuje postoj i -té analyzované politické strany k rozšíření EU o Turecko, $TURKPOP_i$ je proměnná zachycující počet turecké menšiny žijící na území domovského státu dané politické strany, a konečně ε_i je residuální složka. Neznámé parametry modelu jsou po řadě: γ a α_1 . Lineární regresní model byl odhadnut metodou nejmenších čtverců s korekcí případné heteroskedasticity (užití Whiteovy variační matice).¹⁸⁷ Tabulka 11 shrnuje kalibraci provedenou v softwarovém prostředí EViews 8.0 (výstupy nejsou překládány do češtiny, rovněž je zachován odlišný oddělovač desetinných míst). Podrobnější popis doručených hodnot je možné nalézt v manuálu.¹⁸⁸ Za zmínku snad stojí hodnota koeficientu determinace (*R-squared*), která se uvádí v rozmezí uzavřeného intervalu [0;1] a která kvantifikuje míru shody modelu s vysvětlovanými daty. P-hodnota testu významnosti parametru α_1 je vyšší než běžných 5 %, a tak nelze možnou nulost parametru zamítnout.

Tabulka 12: Výsledky kalibrace modelu M7. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Dependent Variable: EU_TURKEY				
Method: Least Squares				
Included observations: 202				
White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	4.141471	0.098591	42.00642	0.0000
TURKPOP	-0.433633	0.251964	-1.721013	0.0868
R-squared	0.021505	Mean dependent var		4.031281
Adjusted R-squared	0.016613	S.D. dependent var		1.359560
S.E. of regression	1.348220	Akaike info criterion		3.445298
Sum squared resid	363.5392	Schwarz criterion		3.478054
Log likelihood	-345.9751	Hannan-Quinn criter.		3.458551
F-statistic	4.395599	Durbin-Watson stat		1.530086
Prob(F-statistic)	0.037289			

¹⁸⁷ Cipra, *Finanční ekonometrie*, 34-48, 89-90.

¹⁸⁸ IHS Global Inc., *Eviews 8 User's Guide*, 5-54.

Příloha 8: Lineární regresní analýza modelu M8.

Matematicky je studovaný model formulován takto:

$$TE_i = \gamma + \gamma_1 1_{[BE_i]} + \dots + \gamma_{23} 1_{[SK_i]} + \varepsilon_i, i = 1, \dots, 202,$$

kde TE_i označuje postoj i -té analyzované politické strany k rozšíření EU o Turecko, $1_{[BE_i]}$, ..., $1_{[SK_i]}$ jsou dichotomické proměnné identifikující příslušnost k jednotlivým zahrnutým státům EU27 (indikátor, který nabývá 1, je-li daná politická strana z oné země, 0 značí opak)¹⁸⁹, a konečně ε_i je residuální složka. Základní úrovní je v tomto případě Rakousko. Neznámé parametry modelu jsou po řadě: $\gamma, \gamma_1, \dots, \gamma_{23}$. Lineární regresní model byl odhadnut metodou nejmenších čtverců s korekcí případné heteroskedasticity (užití Whiteovy variační matice).¹⁹⁰ Tabulka 13 shrnuje kalibraci provedenou v softwarovém prostředí EViews 8.0 (výstupy nejsou překládány do češtiny, rovněž je zachován odlišný oddělovač desetinných míst). Podrobnější popis doručených hodnot je možné nalézt v manuálu.¹⁹¹ Za zmínku snad stojí hodnota koeficientu determinace (*R-squared*), která se uvádí v rozmezí uzavřeného intervalu [0;1] a která kvantifikuje míru shody modelu s vysvětlovanými daty. P-hodnota Waldova testu shody parametrů $\gamma_1, \dots, \gamma_{23}$ je 0,0063 (F-statistika vychází 2,003 s 23, respektive 178 stupni volnosti), což je v porovnání s běžnou 5% hladinou významnosti nižší číslo, a tak lze testovanou shodu napříč parametry zamítnout.

¹⁸⁹ Označení států dvoupísmennou zkratkou respektuje normu ISO 3166-1.

¹⁹⁰ Cipra, *Finanční ekonometrie*, 34-48, 89-90.

¹⁹¹ IHS Global Inc., *Eviews 8 User's Guide*, 5-54.

Tabulka 13: Výsledky kalibrace modelu M8. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Dependent Variable: EU_TURKEY

Method: Least Squares

Included observations: 202

White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	2.607143	0.618367	4.216176	0.0000
COUNTRY=„BE“	1.711221	0.818700	2.090168	0.0380
COUNTRY=„BG“	1.466509	0.819062	1.790474	0.0751
COUNTRY=„CZ“	1.478590	0.711432	2.078328	0.0391
COUNTRY=„DE“	1.405167	0.897788	1.565144	0.1193
COUNTRY=„DK“	1.420270	0.785491	1.808131	0.0723
COUNTRY=„EE“	2.210713	0.673626	3.281811	0.0012
COUNTRY=„ES“	1.824938	0.636161	2.868673	0.0046
COUNTRY=„FIN“	1.217855	0.779414	1.562527	0.1199
COUNTRY=„FR“	0.794621	0.822359	0.966270	0.3352
COUNTRY=„GB“	1.481902	0.906678	1.634431	0.1039
COUNTRY=„GR“	0.893254	1.007900	0.886252	0.3767
COUNTRY=„HU“	1.835034	0.734551	2.498170	0.0134
COUNTRY=„IE“	1.509523	0.629245	2.398942	0.0175
COUNTRY=„IT“	1.570421	0.715353	2.195308	0.0294
COUNTRY=„LT“	1.336290	0.639437	2.089791	0.0381
COUNTRY=„LV“	1.324285	0.690214	1.918659	0.0566
COUNTRY=„NL“	0.848530	0.785703	1.079962	0.2816
COUNTRY=„PL“	1.177925	0.779441	1.511244	0.1325
COUNTRY=„PT“	2.242857	0.652304	3.438359	0.0007
COUNTRY=„RO“	1.464567	0.674210	2.172271	0.0312
COUNTRY=„SE“	2.487962	0.785960	3.165508	0.0018
COUNTRY=„SI“	1.631494	0.743875	2.193236	0.0296
COUNTRY=„SK“	0.601868	0.676416	0.889789	0.3748
R-squared	0.140747	Mean dependent var		4.031281
Adjusted R-squared	0.029720	S.D. dependent var		1.359560
S.E. of regression	1.339205	Akaike info criterion		3.533169
Sum squared resid	319.2376	Schwarz criterion		3.926230
Log likelihood	-332.8500	Hannan-Quinn criter.		3.692202
F-statistic	1.267679	Durbin-Watson stat		1.726416
Prob(F-statistic)	0.195480			

Příloha 9: Lineární regresní analýza finálního modelu M9.

Matematická formulace studovaného modelu:

$$\begin{aligned}
 TE_i = & (\gamma + \gamma_1 1_{[AT_i]} + \gamma_2 1_{[GB_i]} + \gamma_3 1_{[LT_i]} + \gamma_4 1_{[PL_i]} + \gamma_5 1_{[SE_i]} \\
 & + \gamma_6 1_{[SK_i]}) + (\alpha_1 + \tilde{\alpha}_1 1_{[E_i]}) MULTICULTURALISM_i \\
 & + \alpha_2 INTERNATIONAL_SECURITY_i + \alpha_3 SOCIALLIFESTYLE_i \\
 & + \tilde{\alpha}_4 1_{[E_i]} LR_i + \alpha_5 IDEEP_i + \varepsilon_i, i = 1, \dots, 202,
 \end{aligned}$$

kde TE_i označuje postoj i -té analyzované politické strany k rozšíření EU o Turecko, $MULTICULTURALISM_i$ charakterizuje její vztah k politice multikulturalismu, $INTERNATIONAL_SECURITY_i$ potom k otázkám aktivního řešení mezinárodních bezpečnostních problémů, $SOCIALLIFESTYLE_i$ vystihuje pohled na širší společenská téma, LR_i pak vazbu k ekonomické ose Left/Right, $IDEEP_i$ kvantifikuje preferenci deepening, $1_{[E_i]}$ je dichotomická proměnná (indikátor, který nabývá 0, je-li daná strana ze západní země, 1, je-li ze státu východního), $1_{[AT_i]}$, ..., $1_{[SK_i]}$ jsou analogicky pojaté dichotomické proměnné identifikující po řadě politické strany z Rakouska (AT), Velké Británie (GB), Litvy (LT), Polska (PL), Švédska (SE) a Slovenska (SK)¹⁹², a konečně ε_i je residuální složka. Neznámé parametry modelu γ , γ_1 , ..., $\tilde{\alpha}_4$, α_5 byly odhadnuty metodou nejmenších čtverců s korekcí případné heteroskedasticity (užití Whiteovy variační matice).¹⁹³ Dále byl tento model podroben verifikaci rutinními statistickými postupy. Žádné zásadní porušení běžně stanovovaných předpokladů nebylo prokázáno.¹⁹⁴ Tabulka 14 shrnuje kalibraci provedenou v softwarovém prostředí EViews 8.0 (výstupy nejsou překládány do češtiny, rovněž je zachován odlišný oddělovač desetinných míst). Podrobnější popis doručených hodnot je možné nalézt v manuálu.¹⁹⁵ Za zmínku snad stojí hodnota koeficientu determinace (*R-squared*), která se uvádí v rozmezí uzavřeného intervalu [0;1] a která kvantifikuje míru shody modelu s vysvětlovanými daty.

¹⁹² Označení státu dvoupísmennou zkratkou respektuje normu ISO 3166-1.

¹⁹³ Cipra, *Finanční ekonometrie*, 34-48, 89-90.

¹⁹⁴ *Ibid.*, 84-138.

¹⁹⁵ IHS Global Inc., *Eviews 8 User's Guide*, 5-54.

Tabulka 14: Výsledky kalibrace finálního modelu M9. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)

Dependent Variable: EU_TURKEY

Method: Least Squares

Included observations: 202

White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	4.916555	0.671399	7.322857	0.0000
MULTICULTURALISM	-0.312623	0.043823	-7.133758	0.0000
(EAST=„1“)*MULTICULTURALISM	0.163794	0.030611	5.350834	0.0000
INTERNATIONAL_SECURITY	-0.177966	0.050938	-3.493757	0.0006
SOCIALLIFESTYLE	-0.113654	0.035754	-3.178737	0.0017
(EAST=„1“)*LR	-0.109354	0.025084	-4.359561	0.0000
IDEEP	0.403359	0.068501	5.888398	0.0000
COUNTRY=„SE“	0.968757	0.163133	5.938447	0.0000
COUNTRY=„SVK“	-0.855594	0.142099	-6.021124	0.0000
COUNTRY=„GB“	0.723349	0.241269	2.998109	0.0031
COUNTRY=„AT“	-0.591148	0.210388	-2.809798	0.0055
COUNTRY=„LT“	-0.465179	0.125836	-3.696721	0.0003
COUNTRY=„PL“	-0.419408	0.117254	-3.576929	0.0004
R-squared	0.818312	Mean dependent var	4.031281	
Adjusted R-squared	0.806777	S.D. dependent var	1.359560	
S.E. of regression	0.597624	Akaike info criterion	1.870483	
Sum squared resid	67.50223	Schwarz criterion	2.083391	
Log likelihood	-175.9188	Hannan-Quinn criter.	1.956626	
F-statistic	70.93725	Durbin-Watson stat	1.995407	
Prob(F-statistic)	0.000000	Wald F-statistic	112.4702	
Prob(Wald F-statistic)	0.000000			

Seznam obrázků

Obrázek 1: Znázornění podpory tureckému členství podle modelu přijatého pro testování H1a až H1c při zafixování ideové pozice na kulturní škále (západní politické strany). (Zdroj: Autor)	44
Obrázek 2: Znázornění podpory tureckému členství podle modelu přijatého pro testování H1a až H1c při zafixování ideové pozice na ekonomické škále (západní politické strany). (Zdroj: Autor)	45
Obrázek 3: Znázornění podpory tureckému členství podle modelu přijatého pro testování H1a až H1c při zafixování ideové pozice na kulturní škále (východní politické strany). (Zdroj: Autor)	46
Obrázek 4: Znázornění podpory tureckému členství podle modelu přijatého pro testování H1a až H1c při zafixování ideové pozice na ekonomické škále (východní politické strany). (Zdroj: Autor)	47
Obrázek 5: Podpora vstupu Turecka do EU západními politickými stranami vynesena do roviny Left/Right vs. GAL/TAN (stanovisko neutrality, opozice a podpory bylo získáno rozdělením dat do tří skupin rovnoměrným dělením příslušné názorové škály). (Zdroj: Autor).....	51
Obrázek 6: Podpora vstupu Turecka do EU východními politickými stranami vynesena do roviny Left/Right vs. GAL/TAN (stanovisko neutrality, opozice a podpory bylo získáno rozdělením dat do tří skupin rovnoměrným dělením příslušné názorové škály). (Zdroj: Autor).....	51
Obrázek 7: Klasifikace analyzovaných zemí EU27 do pěti tříd na základě podobné průměrné úrovně akceptace tureckého vstupu napříč všemi tamními relevantními politickými stranami. (Zdroj: Autor)	63
Obrázek 8: Schematická reprezentace zjištěných příčinných vazeb. (+), resp. (-) zastupují očekávaný názorový posun <i>pro</i> , resp. <i>proti</i> tureckému přistoupení k EU. (Zdroj: Autor).....	66

Seznam tabulek

Tabulka 1: Zastoupení relevantních stran a počty došlých odpovědí. (Zdroj: Autor) ..	36
Tabulka 2: Shrnutí závěrů ověřování hypotéz H1a až H1c. (Zdroj: Autor).....	49
Tabulka 3: Výsledky kalibrace modelu M1. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)	82
Tabulka 4: Standardizované regresní koeficienty modelu M1. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0).....	82
Tabulka 5: Výsledky kalibrace modelu M2. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)	84
Tabulka 6: Standardizované regresní koeficienty modelu M2. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0).....	84
Tabulka 7: Výsledky kalibrace modelu M3. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)	86
Tabulka 8: Standardizované regresní koeficienty modelu M3. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0).....	86
Tabulka 9: Výsledky kalibrace modelu M4. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)	87
Tabulka 10: Výsledky kalibrace modelu M5. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)	88
Tabulka 11: Výsledky kalibrace modelu M6. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)	89
Tabulka 12: Výsledky kalibrace modelu M7. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)	90
Tabulka 13: Výsledky kalibrace modelu M8. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0)	92
Tabulka 14: Výsledky kalibrace finálního modelu M9. (Zdroj: Autorovy výpočty v EViews 8.0).....	94